

ግንቦት 22 ቀን 2009 ዓ.ም

ለሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት የቀረበ

የፌዴራል ዋና ኦዲተር የፌዴራል መንግሥት መ/ቤቶች

2008 በጀት ዓመት ሂሳብና ክዋኔ ኦዲት

የተጠቃለለ አጭር ሪፖርት

የተከበሩ የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት አፈ ጉባዔ!

የተከበሩ ም/አፈ ጉባዔና

የተከበራችሁ የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት አባላት!

ክቡራትና ክቡራን!

የፌዴራል ዋና ኦዲተር መ/ቤት በኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ-መንግሥት አንቀጽ 101 ንዑስ አንቀጽ 2 እና መሥሪያ ቤቱን እንደገና ለማቋቋም በወጣው አዋጅ ቁጥር 982/2008 አንቀጽ 5 ከንዑስ አንቀጽ 1 እስከ 15፣ እንዲሁም በአንቀጽ 13 ንዑስ አንቀጽ 1 እስከ 4 ለፌዴራል ዋናው ኦዲተር በተሰጠው ስልጣን መሠረት መ/ቤቱ ኦዲት ያደረገውንና ያስደረጋቸውን የመንግሥት መ/ቤቶችና ድርጅቶች የኦዲት ሪፖርት፣ በመሠረታዊ አገልግሎት ከለላ (Protection of Basic Services) ፕሮግራም አማካይነት የፌዴራል መንግሥት ለክልል መንግሥታት የሰጠውን የበጀት ድጋፍና ድጎማ ተከታታይ ኦዲት የተከናወኑ ኦዲት ሪፖርቶች፣ የመንግሥት መ/ቤቶች አሠራር ህጉን የተከተለ፣ ኢኮኖሚያዊ በሆነ አሠራር የተፈጸመ፣ ተፈላጊውን ግብ የመታና ውጤት ያስገኘ መሆኑን ለማረጋገጥ የተደረገውን የክዋኔና አካባቢ ኦዲት፣ እንዲሁም ስለመ/ቤቱ አጠቃላይ ሥራዎች ለሕዝብ ተወካዮች ም/ቤት ዓመታዊ ሪፖርት እንደሚያቀርብ በተደነገገው መሠረት የ2008 በጀት ዓመት ሂሳብ ኦዲትና በተመረጡ የፌዴራል

መንግሥት መ/ቤቶች ላይ የተከናወነ የክዋኔ ኦዲቶች ዕቅድ ክንውንና የኦዲቲ ዋና ዋና ግኝቶች እንደሚከተለው ቀርቧል፡፡

በዚህ ሪፖርት ውስጥ የተካተቱት፤

1. በፌዴራል መንግሥት መሥሪያ ቤቶችና ድርጅቶች ሂሳብ ላይ የተከናወኑ የፋይናንስና ሕጋዊነት ኦዲት፣ የክዋኔ ኦዲት እና በመሠረታዊ አገልግሎት ከለላ ፕሮግራም ለክልሎች የተሰጠ ድጋፍ (Protection of Basic Services III) ተከታታይ እና ማጠቃለያ ሂሳብ ኦዲት የተከናወኑ ኦዲት ሪፖርቶች ናቸው፡፡
2. ሪፖርቱ በሂሳብ ምርመራ አገልግሎት ኮርፖሬሽን እና የሙያ ፈቃድ በተሰጣቸው የግል ኦዲት ድርጅቶች ኦዲት የተደረጉትን የመንግሥት የልማት ድርጅቶችን ሂሳብና በመንግስትና ልማት አጋር ድርጅቶች እርዳታና ብድር የሚካሄዱ ፕሮጀክቶች/ፕሮግራሞችን ኦዲት ያካትታል፡፡
3. የ2008/9 ኦዲት ዓመት የፌዴራል ባለበጀት መ/ቤቶች ሂሳብ የኦዲት ዕቅድ ክንውን እና ዋና ዋና የኦዲት ግኝቶች፣ የመሥሪያ ቤቱን አጠቃላይ የሥራ እንቅስቃሴ፣ በኦዲት ሥራ ሂደት ያጋጠሙ ችግሮች እና የሂሳብ ምርመራ አገልግሎት ኮርፖሬሽን አጭር የሥራ እንቅስቃሴን ያጠቃለለ ነው፡፡
4. የ2008 በጀት ዓመት ሂሳብ ኦዲትን በተመለከተ በመ/ቤታችን የተከናወኑ ዝርዝር የኦዲት ሪፖርቶች ራሳቸውን ችለው በተጠናቀሩ 2 ጥራዞች፣ የኦዲት አስተያየት ለመስጠት ያልተቻለባቸው 5 መ/ቤቶችና የጎላ ችግር ያለባቸው ሆነው በመገኘታቸው ተቀባይነት የሚያሳጣ አስተያየት የተሰጠባቸው 53 መ/ቤቶች፣ እንዲሁም የ18 የክዋኔ ኦዲት ሪፖርቶችና የ7 ክዋኔ ኦዲት የክትትል ኦዲት ለም/ቤቱ የቀረቡ ስለሆነ እነዚህን ሪፖርቶች የመንግሥት ወጪ አስተዳደርና ቁጥጥር ጉዳዮች ቋሚ ኮሚቴና ሌሎችም የሚመለከታቸው ቋሚ ኮሚቴዎች በሚገባ በመመርመር አስፈላጊውን እርምጃ ለመውሰድ እንዲያስችል በጥልቀት ተዘጋጅቷል፡፡ የሪፖርቶቹም ቅጅ በ2 ጥራዞች /የፌዴራል መንግስት መ/ቤቶች የፋይናንስና ሕጋዊነት የተጠቃለለ ኦዲት ሪፖርት እና አጠቃላይ ዘገባ/ ለጠቅላይ ሚኒስትር ጽ/ቤትም/በሶፍት ኮፒ/ እንዲደርስ ተደርጓል፡፡
5. ለአያንዳንዱ የኦዲት ሥራ እንደተጠናቀቀ ከሚመለከታቸው የኦዲት ተደራጊ መ/ቤት ኃላፊዎች ጋር በኦዲቱ ግኝቶች ላይ የመውጫ ስብሰባ (Exit

Conference) ከመደረጉም ሌላ ረቂቅ የሥራ አመራር ሪፖርት ተልኮላቸው መ/ቤቶቹ ለሥራ አመራር ሪፖርቱ የሰጡትን ምላሽ ያገናዘበ በመሆኑ የመረጃዎቹ ተአማኒነትና አግባብነት በሁሉም ወገን ተቀባይነት እንዳለው ይታመናል።

6. ለአዲቱ መሠረት የሆኑት ዓለም አቀፍ የመንግሥት የአዲት ደረጃዎች፣ የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ መንግሥት የሂሳብ አያያዝ ሥርዓት፣ አዲት ተደራጊ መ/ቤቶች ያቀረቧቸው የሂሳብ መዛግብት፣ ሰነዶች፣ የሂሳብ መግለጫዎችና ማብራሪያዎች ሲሆኑ፣ አዲቱም የተከናወነው በአብዛኛው የተለመደውን የአልፎ አልፎ ወይም የናሙና አዲት ስልት በመከተል፣ እንዲሁም እንደ አዲቱ አስፈላጊነትና አግባብነት ሙሉ በሙሉ አዲት በማድረግ ነው።

የ2008 በጀት ዓመት የፌዴራል መንግስት መ/ቤቶች

አዲት ዕቅድና ክንውን

የፋይናንስና ሕጋዊነት አዲትን በተመለከተ

7. የ2008 በጀት ዓመት የፌዴራል መንግስት መ/ቤቶች ሂሳብ አዲት ዕቅድ መሠረት ያደረገው የመ/ቤታችን ማቋቋሚያ አዋጅ 982/2008 አንቀፅ 5 ንዑስ አንቀፅ 1-15 እና የፋይናንስ አስተዳደር አዋጅ 648/2001 አንቀጽ 63/2 (በአዋጅ 970/2008 እንደተሻሻለው) ነው። በየዓመቱ የአዲት ሥራ የሚጀመረው በመጋቢት ወር ሲሆን አሰቀድሞ በየካቲት ወር ዕቅድ በማዘጋጀትና በአዲት ማኑዋሎች በተደረጉ ለውጦች ላይ ሥልጠና በመስጠት የፌዴራል መንግሥት ባለበጀት መ/ቤቶች ሂሳባቸውን መዝጋትን ሳንጠብቅ እንተሪም የአዲት ዘዴ በመጠቀም አዲቱን መጋቢት 2008 በመጀመር ጥር 30/2009 ዓ.ም ለማጠናቀቅ ታቅዶ ነበር።
8. በዚህ መሠረት በ2008 በጀት ዓመት ሂሳብ አቅራቢ ከነበሩት 165 የፌዴራል መንግሥት ባለበጀት መ/ቤቶች መካከል 158 መ/ቤቶችንና 48 ቅ/ጽ/ቤቶቻቸውን በመ/ቤታችን አማካይነት፣ የተቀሩትን ሰባቱን ደግሞ በአዲት ሰርቪስ ኮርፖሬሽን አዲት በማስደረግ የአዲት ሽፋኑን 100% ለማድረስ የታቀደ መሆኑ ይታወቃል። በመ/ቤታችን በኩል አዲት ለማድረግ ከታቀዱት 158 መ/ቤቶች የሁሉም አዲት (ከ44 ቅ/ጽ/ቤቶች ጋር) የተጠናቀቀ ከመሆኑም

በላይ የፌዴራሉ መንግሥት የ2008 በጀት ዓመት አጠቃላይ ገቢና ወጪ ሂሳብ አዲትም በመከናወኑ በአጠቃላይ የፋይናንስና ህጋዊነት አዲት ዕቅድ አፈጻጸም 100.00% የአዲት ሽፋኑንም 100.00% ቀጣይነት ማረጋገጥ ተችሏል።

የፋይናንስና ህጋዊነት አዲት በተከናወነባቸው መ/ቤቶች

የሂሳብ መግለጫ ላይ የተሰጡ የአዲት አስተያየቶች

9. የ2008 በጀት ዓመት ሂሳብን በተመለከተ መ/ቤታችን በ158 የፌዴራል መንግሥት ባለበጀት መ/ቤቶች ላይ አዲት በማድረግ የአዲት ሪፖርት አዘጋጅቶ ለየመ/ቤቶቹ የላከ ሲሆን፣ የባለበጀት መ/ቤቶቹ ሪፖርቶቹም ከግኝታቸው ባሕርይ አንፃር ከ2007 በጀት ዓመት ሂሳብ አዲት አስተያየት ጋር በማነፃፀር እንደሚከተለው ቀርቧል።

መግለጫ /የተሰጠው የአዲት አስተያየት/	አዲት የተደረጉ ሂሳቦች ብዛት	
	2007	2008
ነቀፌታ የሌለበት አስተያየት	36	27
ከጥቂት ጉድለቶች በስተቀር በአጠቃላይ አጥጋቢ ሆነው የተገኙ	66	73
አስተያየት ለመስጠት ያልተቻለባቸው መ/ቤቶች	6	5
የጎላ ችግር ያለባቸው ሆነው በመገኘታቸው ተቀባይነት የሚያሳጣ አስተያየት የተሰጠባቸው ሂሳባቸውን በወቅቱ ስላልዘጉ አዲት ያልተደረጉ	37	53
	1	-
ድምር	145	158

በፌዴራል መንግሥት መ/ቤቶች የፋይናንስና

ህጋዊነት አዲት ወቅት የታዩ ዋና ዋና ግኝቶች

10. መ/ቤታችን ምክር ቤቱ ያጸደቀው በጀት የፋይናንስ አስተዳደር ሕግ፣ ደንብና መመሪያ በሚፈቅድው መሠረት በትክክል ሥራ ላይ መዋሉን ለማረጋገጥ በ2008 በጀት ዓመት ሂሳብ ላይ ባከናወነው አዲት በርካታ የሂሳብ አያያዝ ግድፈቶች እና የውስጥ ቁጥጥር ድክመቶች፣ እንዲሁም አፈጻጸማቸው ከደንብና

መመሪያ ውጭ የሆኑ ሁኔታዎች የተገኙ ሲሆን፤ የም/ቤቱን ትኩረት ሊያገኙ ይገባል ተብሎ የታመነባቸው አንኳር ግኝቶች ብቻ ተለይተው እንደሚከተለው ቀርቧል።

የጥሬ ገንዘብ ጉድለት

11. የጥሬ ገንዘብ ሂሳብ አያያዝና አጠባበቅ ትክክለኛነት ለማረጋገጥ ኦዲት ሲደረግ፤ በአዳማ ሣይንስና ቴክኖሎጂ ዩኒቨርሲቲ ብር 144,716.56 የጥሬ ገንዘብ ጉድለት ተገኝቷል።
12. በተጨማሪም በበጀት ዓመቱ መጨረሻ በሂሳብ መግለጫ ሪፖርት የተደረገውና በቆጠራ የተገኘው ጥሬ ገንዘብ መካከል በ5 መ/ቤቶች (በአዲስ አበባ ኤርፖርት ገ/ጉ/ቅ/ጽ/ቤት፤ በጅግጅጋ ዩኒቨርሲቲ፤ በጋምቤላ ዩኒቨርሲቲ፤ በአርባምንጭ ዩኒቨርሲቲ እና በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ) ቆጠራው ከመዝገብ ጋር ሲነፃፀር በብር 379,390,668.85 በማነስ ልዩነት የታየ ሲሆን፤ በ2 መ/ቤቶች (በሀዋሃ ዩኒቨርሲቲ እና በዲላ ዩኒቨርሲቲ) ደግሞ በብር 2,445,827.16 ቆጠራው ከመዝገብ በመብለጥ ታይቷል። እንዲሁም በ20 መ/ቤቶችና በ4 ቅ/ጽ/ቤቶች የተለያዩ የጥሬ ገንዘብና የባንክ ሂሳብ አያያዝ ድክመቶች መኖራቸው በኦዲቱ ተረጋግጧል።
13. የጥሬ ገንዘብና የባንክ ሂሳቦች ላይ ተገቢ ቁጥጥር አለማድረግ ለገንዘብ ብክነት፤ ጉድለትና ምዝብራ የሚያጋልጥ በመሆኑ፤ የጥሬ ገንዘብ ሂሳብ በየወቅቱ ተቆጥሮ ከመዝገብ ጋር እንዲመሳከር፤ በሂሳብ መግለጫ ሪፖርት ላይ የተመለከተው የጥሬ ገንዘብ ሂሳብ በቆጠራ ከተገኘው ጋር ሊመዛዘንና ትክክለኛነቱ ሊረጋገጥ እንደሚገባ፤ በጉድለት የታየው የጥሬ ገንዘብ ሂሳብ ተገቢው እርምጃ ተወስዶ እንዲተካ፤ በማነስ/በመብለጥ የታየው ልዩነትም ተጣርቶ እንዲተካ ወይም ተገቢው ማስተካከያ እንዲደረግ እና የታዩት የጥሬ ገንዘብና ባንክ ሂሳብ አያያዝ ድክመቶች እንዲስተካከሉ አሳስበናል።

የውዝፍ ተሰባሳቢ ሂሳብ

14. በሚኒስትሮች ምክር ቤት የፋይናንስ አስተዳዳሪ ደንብ ቁጥር 190/2002 አንቀጽ 32 እስከ 35 በተደነገገው መሠረት የሰነድ ሂሳብ በወቅቱ መወራረዱ ሲጣራ በ113 መ/ቤቶችና በ28 ቅ/ጽ/ቤቶች ብር 5,262,275,550.73 በደንቡ

መሠረት በወቅቱ ሳይወራረድ ተገኝቷል። ከዚህ ውስጥ ብር 375,557,284.38 በ6 መ/ቤቶች እና 6 ቅ/ጽ/ቤቶች ከመቼ ጀምሮ በተሰብሰቡነት እንደተመዘገቡ፤ ከማን እንደሚሰበሰብ በቂ ማስረጃ ሊቀርብለት ያልቻለ ሂሳብ በመሆኑ ትክክለኛነቱን ማረጋገጥ ያልተቻለ ተሰብሳቢ ሂሳብ ተገኝቷል።

15. በወቅቱ ያልተወራረደው ተሰብሳቢ ሂሳብ በዕድሜ ወይም በቆይታ ጊዜው ሲተነተን፤ ከአንድ ወር እስከ አንድ ዓመት ብር 134,153,964.72፤ ከአንድ ዓመት በላይ እስከ አምስት ዓመት ብር 3,174,764,464.42፤ ከአምስት ዓመት በላይ እስከ አሥር ዓመት ብር 372,936,870.76 እና ከአሥር ዓመት በላይ ብር 196,565,227.12 ሲሆን፤ ቀሪው ሂሳብ ብር 1,442,465,210.85 የቆይታ ጊዜው በግልጽ ለመለየት አልተቻለም።

16. ከዚህ ውዝፍ ተሰብሳቢ ሂሳብ ውስጥ ከፍተኛውን ድርሻ የያዙት፤ የብሔራዊ አደጋ ስጋትና ስራ አመራር ኮሚሽን ብር 2,388,942,192.66፤ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ብር 720,059,425.92፤ የአ.አ. ሳይንስና ቴክኖሎጂ ዩኒቨርሲቲ ብር 461,024,828.37፤ የመንግስት ግዥና ንብረት ማስወገድ አገልግሎት ብር 352,267,320.48፤ የሀገር መከላከያ ሚኒስቴር ብር 172,017,623.31፤ የኢትዮጵያ ብሮድካስቲንግ ኮርፖሬሽን ብር 122,357,333.28፤ በእርሻና ተፈጥሮ ሀብት ሚኒስቴርና በሥሩ ባሉት 7 ተጠሪ ተቋማት ብር 120,806,110.43፤ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን ዋና መ/ቤት ብር 119,048,306.24፤ ደብረ-ብርሃን ዩኒቨርሲቲ ብር 108,320,687.31፤ የትምህርት ሚኒስቴር ብር 82,078,962.89፤ የከተማ ልማትና ቤቶች ሚኒስቴር እና ሶስት ተጠሪ ተቋማት ብር 57,915,537.72 እና ሀገር አቀፍ የትምህርት ምዘናና ፈተናዎች ኤጀንሲ ብር 55,650,002.47 ይገኙበታል።

17. በተጨማሪም በሁለት መ/ቤቶች ያለአግባብ ከተሰብሰቡ ሂሳብ የተሰረዘ ብር 11,155,949.90 ተገኝቷል።

18. በመሆኑም መ/ቤቶች ውዝፍ ተሰብሳቢ ሂሳቦቹን ህጉ በሚፈቅደው መሠረት ተከትለው ገንዘቡን እንዲሰበሰቡ ወይም እንዲያወራርዱ፤ ከማን እንደሚሰበሰብ የማይታወቀው ተጣርቶ እንዲረጋገጥና እንዲሰበሰብ ወይም እንዲወራረድ፤ ያላግባብ ከመዝገብ የተሠረዘው ተመልሶ በተሰብሰቡነት እንዲተከል አሳስበናል።

የገቢ ሂሳብ

19. የመንግሥት ገቢ በወጡት ሕጎች መሰረት በአግባቡ መሰብሰቡን ለማጣራት ኦዲት ሲደረግ ቀጥሎ የተመለከቱት ሁኔታዎች ተገኝቷል፡፡

በገቢ ግብር፣ ቀረጥና ታክስ አዋጅ፣ ደንብና መመሪያ መሠረት ሳይሰበሰብ የተገኘ የገቢ ሂሳብ

20. ገቢ ሰብሳቢ መ/ቤቶችና አገልግሎት ሰጪ ድርጅቶች በገቢ ግብር፣ ቀረጥና ታክስ እንዲሁም በሌሎች ገቢ መሰብሰብን በሚፈቅዱ አዋጆች፣ ደንቦችና መመሪያዎች መሠረት የመንግሥትን ገቢ የሰበሰቡ መሆኑን ለማረጋገጥ ኦዲት ሲደረግ በገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን ዋና መ/ቤት እና በስሩ ባሉ አስራ አምስት ቅርንጫፍ ጽ/ቤቶች ብር 1,137,991,342.68፣ በሌሎች በ30 መ/ቤቶች ብር 5,920,743.20 በድምሩ ብር 1,143,912,085.88 በገቢ ግብር፣ ቀረጥና ታክስን እንዲሁም በሌሎች ገቢ መሰብሰብን በሚፈቅዱ ህጎች መሠረት ሳይሰበሰብ ተገኝቷል፡፡

21. በአዋጁ መሠረት ገቢ ካልሰበሰቡት መ/ቤቶች መካከል በገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን የአዲስ አበባ ቃሊቲ ቅ/ፅ/ቤት ብር 725,157,433.77፣ የአዳማ ገቢዎችና ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት ብር 239,105,787.51፣ የምዕራብ አዲስ አበባ መካከለኛ ግብር ከፋዮች ቅ/ጽ/ቤት ብር 55,660,066.90፣ አዲስ አበባ ኤርፖርት ገ/ጉ/ቅ/ጽ/ቤት ብር 42,602,011.26፣ የኮምቦልቻ ገቢዎችና ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት ብር 20,474,305.24፣ የጅግጅጋ ገቢዎችና ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት ብር 19,595,253.19 ሲሆን፤ ከሌሎች መ/ቤቶች ደግሞ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ብር 2,334,379.40 እና የኢትዮጵያ ህብረተሰብ ጤና ኢንስቲትዩት ብር 1,512,791.25 ዋና ዋናዎቹ ናቸው፡፡

22. የገቢ ሂሳብ ሳይሰበሰብ የቀረበት ምክንያት ሲጣራ፣ ግብር ከፋዮች በተጨማሪ እሴት ታክስ ማስታወቂያ ላይ ያሳወቁት ሽያጭ በትርፍና ኪሳራ ሂሳብ መግለጫ ላይ ከተመለከተው ሽያጭ ጋር ሲነጻጸር በተጨማሪ እሴት ታክስ ላይ የተመለከተው የሚያንስ በመሆኑ ያልተሰበሰበ የተጨማሪ እሴት ታክስ፣ ዕቃዎች በትክክለኛው የታሪፍ ቁጥር Harmonized System Code (H.S.Code) እና Custom Procedure Code (CPC Code) ባለመመደባቸው

ያልተሰበሰበ ቀረጥና ታክስ፣ የመነሻ ዋጋ ለተወሰነላቸው ዕቃዎች በመነሻ ዋጋው መሰረት ያልተስተናገዱ ድርጅቶች መገኘታቸው፣ በትክክለኛው የትራንስፖርት የመጫኛ፣ ማራገፊና ኢንሹራንስና ሌሎች ወጪዎች ለቀረጥ ማስከፈያነት ባለመወሰዱ ምክንያት ቀረጥና ታክስ ያልተሰበሰበ መሆኑ፣ በማነፃፀሪያ ዋጋ መሰረት ቀረጥና ታክስ ባለመሰራቱ፣ በንግድ ትርፍ ስሌት ወቅት መቀነስ የሌለባቸው ወጪዎች በመቀነሳቸው ያልተሰበሰበ የንግድ ትርፍ ግብር፣ በጊዜያዊነት ወደ ሀገር ውስጥ በገቡ እቃዎች ላይ በህግ የተወሰነው የመቆያ ጊዜ ያለፈበት ቢሆንም በዋስትና የተያዘው ገንዘብ ለመንግስት ገቢ ያልተደረገ በመሆኑ እና መ/ቤቶች ከሚፈጽሙት ግብር ላይ ቀንሰው ማስቀረት የሚገባቸው ግብር (Withholding tax)፣ የተጨማሪ እሴት ታክስ እና ሥራ ግብር ሳይቀንሱ በመቅረታቸው የሚሉት ዋና ዋናዎቹ ናቸው፡፡

- 23. በመሆኑም መ/ቤቶቹ ለወደፊቱ የመንግሥትን ገቢ ህግና ደንብ በሚፈቅደው መሠረት መሰብሰብ እንዳለባቸው፣ በተለያዩ ምክንያቶች ያልተሰበሰበውም ገቢ እንዲሰበሰብ በላክነው ሪፖርት አሳስበናል፡፡

መሰበሰብ ሲገባ ያልተሰበሰበ የጉዳት ካሣ ሂሳብ

- 24. በፌዴራል መንግሥት የግብር አፈጻጸም መመሪያ አንቀጽ 16 ንዑስ አንቀጽ 27/4 (ሀ) እና (ለ) መሠረት አቅራቢው ሣይፈጽም በቀረው የውል መጠን ላይ ውል ሰጪ የመንግሥት መ/ቤቶች በየቀኑ 0.1% ወይም 1/1000ኛ ከውሉ ዋጋ 10% ሣይበልጥ የጉዳት ካሣ ሊሰበስቡ እንደሚገባ ያመለክታል፡፡ በዚህ መሠረት መ/ቤቶች በውሉ መሠረት ባልፈጸሙት አቅራቢዎች ወይም አገልግሎት ሰጪዎች ላይ በመመሪያው መሠረት ተገቢውን እርምጃ የወሰዱ መሆኑ ሲጣራ በ19 መ/ቤቶች ከህንጻ ስራ ተቋራጮችና ዕቃ አቅራቢዎች በገቡት ውል መሰረት ባለመፈጸማቸው ያልሰበሰቡት የጉዳት ካሣ ወይም ቅጣት ብር 226,318,955.97 ተገኝቷል፡፡

- 25. በተጨማሪም በተፈራመው የውል ስምምነት መሠረት ያልተሰበሰበ ገቢና ቅጣት በ3 መ/ቤቶች ብር 6,157,838.84 እና በሁለት መ/ቤቶች ደግሞ የገንዘብ መጠኑ ያልተገለጸ ገቢ በውሉ መሰረት ያልተሰበሰበ ሂሳብ ተገኝቷል፡፡

- 26. የጉዳት ካሳውን ካልሰበሰቡት መ/ቤቶች መካከል ዋና ዋናዎቹ ሀገር መከላከያ ሚ/ር ብር 44,825,207.62፣ ሰመራ ዩኒቨርሲቲ ብር 6,399,294.00፣ አክሱም ዩኒቨርሲቲ ብር 23,795,857.19፣ ድሬደዋ ዩኒቨርሲቲ ብር 23,015,018.98፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ብር 19,782,858.73፣ ዲላ ዩኒቨርሲቲ ብር 9,701,565.92 እና አምቦ ዩኒቨርሲቲ ብር 8,527,962.55 ዋና ዋናዎቹ ናቸው፡፡
- 27. በመሆኑም መ/ቤቶቹ በተቀመጠው መመሪያ መሠረት እስከ አሁን ያልተሰበሰበውን ገቢና የጉዳት ካሳ እንዲሰበሰቡና ለወደፊቱም መመሪያው በሚጠይቀው መሠረት እንዲፈጽሙ አሳስበናል፡፡

ያልተሰበሰበ ውዝፍ የገቢ ሂሳብ

- 28. ገቢ ሰብሳቢ መ/ቤቶችና ድርጅቶች በወጣው ህግና ደንብ መሠረት የመንግሥት ገቢ በወቅቱና በአግባቡ መሰብሰባቸውን ለማረጋገጥ ኦዲት ሲደረግ፣ በገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን ዘጠኝ ቅርንጫፍ ጽ/ቤቶች እና በሌሎች 5 መ/ቤቶች ከውዝፍ ግብር፣ ወለድ እና ቅጣት መሰብሰብ የሚገባው በድምሩ ብር 4,009,579,782.80 በወቅቱ ያልተሰበሰበ ውዝፍ ገቢ መኖሩ ታውቋል፡፡ በሌላ በኩል በግብር ከፋዮች ለቀረበው የቅሬታ አቤቱታ አጣሪ ኮሚቴው በወቅቱ ውሳኔ ባለመስጠቱ በገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን ዋና መ/ቤትና በ2 ቅ/ጽ/ቤቶች ከላይ ከተጠቀሰው በተጨማሪ በወቅቱ ያልተሰበሰበ በድምሩ ብር 3,534,374,123.04 ውዝፍ የግብር፣ ቀረጥና ታክስ ገቢ መኖሩ ተረጋግጧል፡፡ በተጨማሪም በ3 መ/ቤቶች ከሰጡት የዱቤ ሽያጭ አገልግሎት ያልተሰበሰበ ብር 758,441,552.94 ውዝፍ የዱቤ ሽያጭ ሂሳብ መኖሩ በኦዲቱ ተረጋግጧል፡፡
- 29. ውዝፍ ገቢን በወቅቱ ካልሰበሰቡ መ/ቤቶች መካከል በገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን ዋና መ/ቤት ብር 621,050,644.38 (ከተወረሱ የኮንትራባንድ ዕቃዎች ሽያጭ እስከ 8 ዓመታት የቆየ)፣ በከፍተኛ ግብር ከፋዮች ቅ/ጽ/ቤት ብር 3,568,784,786.96፣ የምዕራብ ኢ.አ መካከለኛ ግብር ከፋዮች ቅ/ጽ/ቤት ብር 221,873,831.48፣ የድሬደዋ ገቢዎችና ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት ብር 82,614,496.40፣ የኢትዮጵያ ብሮድካስቲንግ ኮርፖሬሽን ብር 53,030,155.76፣ የምስራቅ ኢ.አ መካከለኛ ግብር ከፋዮች ቅ/ጽ/ቤት ብር 49,103,485.09 እና የባህር ዳር ገ/ጉ-ቅ/ጽ/ቤት ብር 36,468,864.32 ዋና ዋናዎቹ ናቸው፡፡

30. በመሆኑም የሚሰበሰበው ገቢ መንግስት ለሚያከናውናቸው፣ ማህበራዊና የኢኮኖሚ ልማት አገልግሎቶችን ለማስፋፋትና መሠረተ ልማት ለመዘርጋት፣ እንዲሁም ለዕድገትና ትራንስፎርሜሽን ዕቅዱ መሳካት ወሳኝ ሚና የሚኖረው በመሆኑ፤ ለገቢ አሰባሰቡ ትኩረት ተሰጥቶ የመንግሥት ህግና ደንብ ተኩብሮ እንዲሠራ፣ ያልተሰበሰበውም ውዝፍ ገቢ እንዲሰበሰብ በሪፖርታችን አሳስበናል።

ተሰብስቦ በገቢ ሂሳብ ሪፖርት ውስጥ ያልተካተተ ገቢ

31. በበጀት ዓመቱ ገቢን እንዲሰበሰቡ በተፈቀደላቸው የመንግሥት መ/ቤቶች የተሰበሰበው ገቢ በትክክል ተመዝግቦና በሂሳብ ሪፖርታቸው ተካቶ ለገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ማኒስቴር መቅረቡን ለማረጋገጥ ኦዲት ሲደረግ፤ በ11 መ/ቤቶች ብር 196,400,089.47 እና በሌሎች ሁለት መ/ቤቶች በገንዘብ መጠን ያልተገለጸ የሰበሰቡትን የውስጥ ገቢ ባቀረቡት ዓመታዊ የገቢ ሂሳብ ሪፖርት ውስጥ ሳይካተት ተገኝቷል። (አባሪ -11) በ5 መ/ቤቶች ብር 8,250,112.36 ከተለያዩ ገቢዎችና ከሌሎች ተከፋይ ሂሳቦች ላይ ተቀንሶ የቀረውን ሂሳብ ለገ/አ./ት/ሚ/ር ወይም ለሚመለከተው አካል ገቢ /ፈሰስ ያልተደረገ ሂሳብ ተገኝቷል።

32. የገቢ ሂሳብ በሪፖርት ከማያካትቱት መ/ቤቶች አሁንም አብዛኞቹ የትምህርት ተቋማት ሲሆኑ፤ ይህ አሰራር በገቢ ሂሳብ ላይ የሚደረገውን ቁጥጥር በማላላት ለምዝበራ በር የሚከፍት ከመሆኑም በላይ፤ መ/ቤቶቹ በራሳቸው የሚያዘጋጁት የሂሳብ መግለጫዎችና የመንግስት አጠቃላይ ገቢና ወጪ ሂሳብም ትክክለኛውን ገጽታ እንዳያሳይ ያደርጋል።

33. በመሆኑም መ/ቤቶች የሚሰበሰቡትን ማንኛውንም የመንግስት ገቢ ሕጋዊ በሆነ መንገድ በመሰብሰብ እንዲመዘገቡና በሂሳብ መግለጫዎቻቸው በመካተት ለገ/አ./ት/ሚ/ር ሪፖርት በማድረግ ለሚመለከተው አካል ፈሰስ ሊያደርጉ ሊያደርጉ እንደሚገባ አሳስበናል። በዚህ በተሰጠው የማሻሻያ ሂሳብ መሰረት ተገቢውን የማስተካከያ እርምጃ በማይወስዱ፤ የመንግሥትን ገቢ ሰብስቦ መዝገብ የማይዙና የሚደብቁ መ/ቤቶች ላይ መንግሥት ተገቢውን እርምጃ ሊወስድ ይገባል።

ማስረጃ ባለመሟላቱ ምክንያት የገቢውን ትክክለኛነት ማረጋገጥ ያልተቻለ

- 34. የተሰበሰበውን ገቢ ትክክለኛነት ለማረጋገጥ ኦዲት ሲደረግ፤ በገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን አምስት ቅ/ጽ/ቤቶች እና በ8 መ/ቤቶች በድምሩ ብር 36,807,405.88 እና በሌሎች 6 መ/ቤቶች በገንዘብ መጠን ያልተገለጸ ማስረጃዎች ባለመሟላታቸው የገቢ ሂሳብን ትክክለኛነት በኦዲት ማረጋገጥ አልተቻለም። በሌላም በኩል በናሙና ከታዩት ፋይሎች ዓመታዊ የንግድ ትርፍ ግብር ያላሳወቁ 119 ግብር ከፋዮች፤ የተጨማሪ እሴት ታክስ ያላሳወቁ 27 ግብር ከፋዮች እና ኤክሳይስ ታክስና ተርንኦቨር ታክስ ያላሳወቁ 11 ግብር ከፋዮች የተገኙ ሲሆን፤ የሚፈለግባቸው ግብር ሂሳብ ምን ያህል እንደሆነም፤ ግብሩንም ስለመክፈላቸው/ስለመሰብሰቡ ለማረጋገጥ አልተቻለም። በተጨማሪም ገቢ የተሰበሰበባቸው 170 ዲክላራሲዮኖች ለኦዲት ተጠይቆ ያልቀረቡ በመሆኑ፤ በነዚህ ዲክላራሲዮኖች የተሰበሰበውን ቀረጥና ታክስ ትክክለኛነት ለማረጋገጥ አልተቻለም።
- 35. በተጨማሪም አግባብ ባለው አካል የጸደቀ የገቢ ታሪፍ /የማስከፊያ ተመን/ ባለመኖሩ፤ የግብር ማሳወቂያ በፋይሉ ውስጥ ተያይዞ ባለመገኘቱ ምክንያት፤ ገቢው ከምን አይነት አገልግሎት እንደተሰበሰበ የሚገልጽ ደጋፊ ማስረጃ ከገቢ ደረሰኞቹ ጋር ያልተያያዘ በመሆኑ፤ የውስጥ ገቢ ሂሳብ ምዝገባ ባለመካሄዱ እና የውስጥ ገቢ የፋይናንስ እንቅስቃሴን የሚገልጹ አግባብነት ያላቸው የሂሳብ ሪፖርቶች እና መግለጫዎች ባለመዘጋጀታቸው፤ ሌሎች አስፈላጊ የሆኑ የገቢ ማስረጃዎች ባለመቅረባቸው፤ የተሰበሰበውን ገቢ ሂሳብ ትክክለኛነት ለማረጋገጥ ሳይቻል ቀርቷል።
- 36. ስለሆነም ማንኛውም ገቢ ማስረጃ ሳይሟላ በገቢ መመዝገቡ ተገቢ ስላልሆነ፤ የገቢ ማስረጃዎች ዝርዝር በትክክል ተደራጅተው እንዲያዙና ተገቢው የማስተካከያ እርምጃ እንዲወሰድ፤ ግብር ከፋዮች የሚፈለግባቸውን ግብር በሙሉ በወቅቱ አሳውቀው እንዲኖሉ ክትትል ሊደረግ እንደሚገባ በላክነው ሪፖርት አሳስበናል።

በገቢ ሰብሳቢ መ/ቤቶች የታዩ የገቢ አሰባሰብና የአሠራር ድክመቶች

- 37. በገቢ ሰብሳቢ መ/ቤቶች በአዋጅ በተሰጣቸው ስልጣን መሠረት የመንግሥት ገቢ በአግባቡ መሰብሰባቸውንና ተገቢ የሆኑ የቁጥጥር ስርዓት የዘረጉ መሆኑን ለማጣራት ኦዲት ሲደረግ የታዩት ዋና ዋና ድክመቶች ቀጥለው ቀርበዋል፡፡
- 38. በጉምሩክ አዋጅ ቁጥር 859/2006 መሰረት የጉምሩክ ዲክላራሲዮን አፈጻጸም ለመወሰን በወጣው መመሪያ ቁጥር 118/2008 አንቀጽ 15(1-5) እንዲሁም በብሄራዊ ባንክ ማቋቋሚያ አዋጅ ቁጥር 591/2008 ክፍል 5 ቁጥር 18(2) መሰረት ማንኛውም መንገደኛ ወደ ሀገር ሲገባ የያዘው የውጭ ምንዛሪ የኢትዮጵያ ብሄራዊ ባንክ ባወጣው መመሪያ ከተፈቀደው መጠን በላይ ከሆነ ባለስልጣኑ ባዘጋጀው ዲክላራሲዮን ላይ መመዝገብ እንደሚኖርበት እና ተመልሶ ለመውጣት ሲፈልግ ገንዘቡን ያስመዘገበበት ዲክላራሲዮን ካላቀረበ በስተቀር መልሶ ለማውጣት እንደማይችል የሚገልጽ ቢሆንም በአዲስ አበባ ኤርፖርት ቅ/ጽ/ቤት በውጭ ዜጎች ባለቤትነት በቀን 22/05/2008 የውጭ ምንዛሪ በዩሮ 211,220.00 እና በዶላር 1,700.0 በወቅቱ ባለው የሀገር ውስጥ ምንዛሪ ሲመነዘር ብር 4,876,186.20 እና 4.336 ኪ.ግ ወርቅ የግለሰቡ ስለመሆኑ የሚያረጋግጥ በቂ ማስረጃ ሳይኖር እና የገንዘቡ ህጋዊነት በአግባቡ ሳይረጋገጥ ለግለሰቡ እንዲመለስ የተደረገ መሆኑን፤
- 39. በኢንቨስትመንት አዋጅ ቁጥር 769/2004 አንቀጽ 30 ንዑስ አንቀጽ 2(ሀ) እና አዋጁን ለማስፈጸም በወጣው የሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንብ ቁጥር 270/2005 አንቀጽ 13 ላይ የካፒታልና የግንባታ ዕቃዎች ከጉምሩክ ቀረጥ ነፃ ስለመሆን በሚለው ከንዑስ አንቀጽ 1-4 ድረስ በተዘረዘሩት መሰረት የኢንቨስትመንት የቀረጥ ነፃ የጉምሩክ ስነ-ስርዓት አሰራር ላይ ክትትል እየተደረገ ስለመሆኑ ለማረጋገጥ ኦዲት ሲደረግ በአዲስ አበባ ቃሊቲ ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት እያንዳንዱ አስመጪ ድርጅት ከቀረጥ ነፃ ዕቃዎችን በሚያስገባበት ወቅት የኢንቨስትመንት ኤጀንሲ የተጠቀሱትን ዕቃዎች ከቀረጥ ነፃ እንዲገቡ ደብዳቤውን በቀጥታ ለገ/ጉ/ባ/ቅ/ጽ/ቤቶች የሚጽፍ በመሆኑና በዋና መ/ቤት የሚገኘው የኢንቨስትመንት ድጋፍና ክትትል ዳይሬክቶሬት አውቆት ክትትል የማይደረግበት መሆኑ፤

- 40. አስመጪ ድርጅቶች ዕቃዎችን ከቀረጥ ነፃ ማስገባት ሲጀምሩ በሚያስገቡበት የጉምሩክ ጣቢያ ወይም ቅርንጫፍ ጽ/ቤት ሊያስገባ የተፈቀደለትን የዕቃዎችን ብዛትና ዓይነት ለማወቅ የሚያስችል አሰራር ያልተዘረጋ መሆኑ፤
- 41. በመሆኑም የመንግስት ገቢ የገቢ አዋጆች፣ ደንብና መመሪያዎችን መሰረት በማድረግ እንዲከናወንና ለታዩትም ድክመቶች አስፈላጊውን ማስተካከያዎች በማድረግ ገቢው እንዲሰበሰብ አሳስበናል።

የወጪ ሂሳብ

- 42. መ/ቤቶች የተፈቀደላቸውን በጀት በፋይናንስ አስተዳደር አዋጅ፣ ደንብና መመሪያዎች መሠረት በአግባቡ ወጪ ማድረጋቸውና መጠቀማቸውን፣ ተገቢው ማስረጃ መቅረቡንና ሂሳቡም በትክክል መመዘገቡን ለማጣራት ኦዲት ሲደረግ ቀጥሎ የተመለከቱት ሁኔታዎች ተገኝተዋል።

የተሟላ የወጪ ማስረጃ ሳይቀርብ በወጪ ተመዝግቦ የተገኘ ሂሳብ

- 43. በወጪ ለተመዘገቡ ሂሳቦች የተሟላ ማስረጃ መቅረቡን ለማረጋገጥ ኦዲት ሲደረግ፣ በ59 መ/ቤቶች ብር 236,452,502.91 የተሟላ ማስረጃ ሳይቀርብ በወጪ ተመዝግቦ ተገኝቷል።
- 44. የተሟላ የወጪ ማስረጃ ሳይቀርብ በወጪ ከመዘገቡት መ/ቤቶች ጂማ ዩኒቨርሲቲ ብር 47,697,409.60፣ የአሶሳ ዩኒቨርሲቲ ብር 25,870,747.59፣ የፌዴራል ፖሊስ ኮሚሽን ብር 21,125,500.00፣ የብሔራዊ መረጃና ደህንንት አገልግሎት ብር 20,951,955.77 እና አርሲ ዩኒቨርሲቲ ብር 20,538,683.00 ዋና ዋናዎቹ ናቸው።
- 45. ተሟልተው ካልቀረቡት ማስረጃዎች መካከል፣ ከዕቃ አቅራቢው የተሰጠ ተገቢ ማስረጃ ሳይቀርብ፣ በቀረበው የክፍያ ጥያቄ መሠረት የተፈጸመ እንጂ የተከናወነውን ሥራ በሚያሳይ ዝርዝር ማስረጃ ሳይደገፍ፣ የመንግሥት ሰራተኞች የውሎ አበል መጠየቂያና መፍቀጃ ቅፅ አንድ ሳይዘጋጅ፣ ለስልጠና መስተንግዶ ለተከፈለው ሂሳብ መስተንግዶውና ስልጠናው በትክክል ለመሰጠቱ የሰዓት ፊርማ (አቴንዳንስ) በማስረጃነት ያልቀረበ እና በሚመለከታቸው ኃላፊዎች ያልተረጋገጠ፣ የቀረቡት ተራ ደረሰኞች ማለትም የታክስ ከፋይ መለያ ቁጥር የሌላቸው እና በባንክ በኩል ገንዘቡ ተልኮ ሥራ ላይ መዋሉን

ወይም ለተቀባዩ ስለመድረሱ የሚገልጽ ማረጋገጫ ሳይቀርብ በወጪ የተመዘገቡ ሂሳቦች ጎሳ ያሉት ናቸው።

- 46. ማንኛውም ሂሳብ በወጪ ከመመዘገቡ በፊት በፋይናንስ አስተዳደር አዋጁ፣ ደንቡና መመሪያዎች መሠረት ማስረጃዎች መሟላታቸው እንዲረጋገጥ፣ ያልተሟሉት ማስረጃዎች እንዲሟሉና ለወደፊቱም ተገቢው ጥንቃቄ መደረግ እንዳለበት አሳስበናል።

ደንብና መመሪያን ሳይከተሉ ያለአግባብ የተፈጸሙ ክፍያዎች

- 47. ኦዲት በተደረጉት መ/ቤቶች ደንብና መመሪያ ተጠብቆ ክፍያ መፈጸሙ ሲጣራ በ91 መ/ቤቶችና 3 ቅ/ጽ/ቤቶች ብር 98,768,151.60 ከደንብና መመሪያ ውጭ አላአግባብ ተከፍሎ ተገኝቷል።

- 48. ከደንብና መመሪያ ውጪ አለአግባብ ክፍያ ከፈጸሙ መ/ቤቶች መካከል ዋና ዋናዎቹ፣ ጂማ ዩኒቨርሲቲ ብር 16,626,212.78፣ ደብረታቦር ዩኒቨርሲቲ ብር 13,324,499.96፣ ደብረብርሃን ዩኒቨርሲቲ ብር 10,149,481.18፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ብር 7,279,127.30፣ ወላይታ ዩኒቨርሲቲ ብር 4,845,492.87፣ ዲላ ዩኒቨርሲቲ ብር 4,544,216.00 እና ድሬዳዋ ዩኒቨርሲቲ ብር 2,880,610.00 ሲሆኑ፣ ምክንያቶቹም ከሚመለከተው አካል ሳይፈቀድ የትርፍ ሰዓት ክፍያ መፈጸም፣ ለሠራተኞች አበልና ደመወዝ ደንብና መመሪያ ሳይከተሉ በመፈጸም፣ ሰራተኞች መስክ ሳይወጡ የውሎ አበል በመክፈል፣ ለውጭ ጉዞ ከወሰዱት የውሎ አበል ሂሳብ በመመሪያው መሰረት መመለስ ሲገባቸው ተመሳሽ ያለማድረግ፣ የሲቪል ሰርቪስ ሚኒስቴር ሳይፈቀድ የኃላፊነት አበልና ሌሎች ጥቅማ ጥቅሞችን ክፍያ መፈጸም፣ መ/ቤቱን ለለቀቁ ሰራተኞች ለበርካታ ወራት የደመወዝ ክፍያ መፈጸምና በሚመለከተው አካል ያልተፈቀደና ግልጽ የሆነ መስፈርት ባሌለው ሁኔታ ለሰራተኞች ማበረታቻ በመክፈልና በመሳሰሉት ምክንያቶች ወጪ የተደረጉ መሆናቸው በኦዲቱ ተረጋግጧል።

- 49. በሌላ በኩል የሰራው ባህሪ በቋሚነት ወይም ቀጠይነት ያለው መሆኑ እየታወቀ በፐብሊክ ሰርቪስና ሰው ሀብት ልማት ሚኒስቴር ያልተፈቀደ የኮንትራት ሠራተኞች በመቅጠር በ8 ከፍተኛ ትምህርት ተቋማት የተፈጸመ የብር

7,633,947.38 የደመወዝ ክፍያ ተገኝቷል። እንዲሁም በሌሎች 11 የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ደግሞ ተማራመሪዎች ጥናት ላቀረቡበት፤ ለፈተና ግምገማ፤ የማስተርስና ፕ.ኤች.ዲ ተማሪ ፈተና የፈተኑበትና የገመገሙበት ክፍያ፤ ለመመሪያ ጽሁፍ ማማከር ሥራዎች በመንግስት የተፈቀደ የክፍያ መመሪያና የክፍያ ተመን ሳይኖር ብር 58,364,234.32 የተፈጸሙ ክፍያዎች መኖራቸው በአዲት ወቅት ተረጋግጧል።

50. በመሆኑም ከደንብና መመሪያ ውጪ ያለአግባብ የተከፈለው ሂሳብ ተመላሽ እንዲሆን፤ ለወደፊቱም ደንብና መመሪያዎች ተከብረው መሰራት እንዳለበት አዲት ለተደረጉት መ/ቤቶች አሳስበናል።

በብልጫ የተከፈለ ወጪ

51. በወጪ የተመዘገቡት ሂሳቦች በፋይናንስ አስተዳደር አዋጅ፤ ደንብና መመሪያዎች መሰረት በአግባቡ የተከናወኑ፤ እንዲሁም መ/ቤቶቹ ላገኙት አገልግሎት የተፈጸሙ ክፍያዎች ስለመሆናቸው ለማጣራት አዲት ሲደረግ፤ በ18 መ/ቤቶች ለግንባታና ለተለያዩ ሌሎች ግዢዎች ብር 19,512,255.86 እና በ25 መ/ቤቶች ደግሞ ለደመወዝ፤ ለውሎ አበልና ሌሎች ክፍያዎች ብር 10,489,782.97 በጠቅላላው ብር 29,944,144.83 እና በ1 መ/ቤት \$2,500.00 በብልጫ ተከፍሎ ተገኝቷል።

52. በብልጫ የተከፈለው ሂሳብም በግዢ ሂደት ዝቅተኛ ዋጋ ያቀረቡ እያሉ ያለበቁ ምክንያት ከፍተኛ ዋጋ ካቀረቡት ድርጅቶች ግዢ በመፈጸም፤ ከተገበው ውል ውጭ በመክፈል፤ ከውሎ አበል ተመን በላይ በመክፈል እንዲሁም ለትርፍ ሰአት፤ ለተለያዩ ጥቅማ ጥቅም እና ለመኖሪያ ቤት አበል ከተፈቀደው በላይ በብልጫ የተከፈሉ ይገኙበታል።

53. ሊከፈል ከሚገባው በላይ ወጪ ማድረግ ህግን የተከተለ ካለመሆኑም በላይ የመንግስት ሀብት ለብክነት የሚዳርግና ለሙስናም በር የሚከፍት ይሆናል። በመሆኑም መ/ቤቶች የፋይናንስ ስርዓቱንና የወጡትን ደንብና መመሪያዎች ተከትሎ መፈጸም እንደሚገባቸው በብልጫ የተከፈለውም ወጪ ለመንግስት ካዘና ተመላሽ እንዲሆንና አስፈላጊውም እርምጃ እንዲወሰድ በሪፖርታችን አሳስበናል።

የግዢ አዋጅ፣ ደንብና መመሪያ ሳይከተሉ የተፈጸሙ ግዢዎች

- 54. የዕቃና አገልግሎት ግዢ በመንግሥት ደንብና መመሪያ መሠረት የተፈጸመ መሆኑን ለማጣራት ኦዲት ሲደረግ፣ በ79 መ/ቤቶችና 4 ቅ/ጽ/ቤቶች ያለጨረታ ቀጥታ ግዥ በመፈጸም ብር 185,413,357.21፣ መስፈርቱ ሳይሟላ በውስን ጨረታ ግዥ በመፈጸም ብር 30,659,951.58፣ የዋጋ ማወዳደሪያ ሳይሰበሰብ የተፈጸመ ግዥ ብር 42,915,658.54 እና ሌሎች የግዥ ሂደት ያልተከተሉ ብር 65,961,134.87 በድምሩ ብር 324,950,102.20 የመንግሥትን የግዢ አዋጅ፣ ደንብና መመሪያ ያልተከተለ ግዢ ተፈጽሞ ተገኝቷል።
- 55. ከግዥ አዋጅ፣ ደንብና መመሪያዎች ውጭ ግዥ ከፈጸሙ መ/ቤቶች መካከል ደብረማርቆስ ዩኒቨርሲቲ ብር 69,476,518.45፣ የሀገር መከላከያ ሚኒስቴር ብር 24,606,609.47፣ የሀዋሳ ዩኒቨርሲቲ ብር 22,809,928.86፣ ወልዲያ ዩኒቨርሲቲ ብር 21,294,981.03፣ ጂማ ዩኒቨርሲቲ ብር 11,720,591.17፣ አክሱም ዩኒቨርሲቲ ብር 10,105,118.59፣ አዲስ አበባ ሳይንስና ቴክኖሎጂ ዩኒቨርሲቲ ብር 11,037,410.63፣ ቡሌ ሆራ ዩኒቨርሲቲ ብር 10,109,599.15 ሙቱ ዩኒቨርሲቲ ብር 9,701,853.51 እና አዳማ ሳይንስና ቴክኖሎጂ ዩኒቨርሲቲ ብር 8,935,793.76 ዋና ዋናዎቹ ናቸው።
- 56. ከዚህም ሌላ በ6 መ/ቤቶች የተገዙት ዕቃዎች በናሙናው መሠረት ገቢ ለመሆናቸው ሣይጣራና የተጠየቀው አገልግሎት ስለመሰጠቱ በባለሙያ ሳይረጋገጥ የብር 49,599,091.24 ክፍያ ተፈፅሞ ተገኝቷል።
- 57. የግዢ መመሪያን ሳይከተሉ ግዢ መፈጸም የህግ ጥሰት ከመሆኑም በላይ መንግሥት ተወዳዳሪ ዋጋ እንዳያገኝ ለምዝበራና ለጥራት መጓደልና ለግብር ስወራ ጭምር የሚያጋልጥ በመሆኑ፣ የመንግሥት ግዢ ደንብና መመሪያን አክብረው በማይሠሩ መ/ቤቶች ላይ የተጠናከረ እርምጃ ሊወሰድ ይገባል።

የንብረት ገቢ ደረሰኝ ያልቀረበለትና በወጪ የተመዘገበ ሂሳብ

- 58. የመንግስት ገንዘብ ወጪ ሆኖ የተገዛው ንብረት ለመ/ቤቱ ገቢ ለመሆኑ የንብረት ገቢ ደረሰኝ የተቆረጠለት መሆኑን ለማረጋገጥ ኦዲት ሲደረግ፣ በ14 መ/ቤቶች በብር 21,416,544.15 ተገዙ ተብሎ በወጪ ለተመዘገበ ሂሳብ ንብረቱ ገቢ ለመደረጉ ማስረጃ ሳይቀርብ ሂሳቡን በወጪ የመዘገቡ መ/ቤቶች

እና በ4 መ/ቤቶች ብር 2,674,478.09 ቀረጥ ተከፍሎባቸው ንብረቶቹ ገቢ ለመሆናቸው ማስረጃ ሳይቀረብላቸው ሂሳቡ በወጪ ተመዝግቦ ተገኝቷል።

59. ንብረቱ ገቢ ለመደረጉ ማስረጃ ሳይቀርብ ሂሳቡን በወጪ ከመዘገቡት መ/ቤቶች መካከል የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ብር 6,433,032.76፣ የሳይንስና ቴክኖሎጂ ሚኒስቴር ብር 4,743,664.81፣ የአዳማ ሳይንስና ቴክኖሎጂ ዩኒቨርሲቲ ብር 4,302,552.26፣ የዲላ ዩኒቨርሲቲ ብር 3,184,000.00 እና የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኤጀንሲ ብር 1,073,235.00 ለግዥ ወጪ ሆኖ ለተገዛው ዕቃና ንብረት የገቢ ደረሰኝ ካልቆረጡት ዋና ዋናዎቹ ሲሆኑ፣ ቀረጥ ተከፍሎባቸው ንብረቶቹ ገቢ ለመሆናቸው ማስረጃ ያልቀረብላቸው የሆኑትና ቴሪዝም ሥራ ማሰልጠኛ ኢንስቲትዩት ብር 1,496,954.03 እና ወሎ ዩኒቨርሲቲ ብር 918,758.32 ዋናዎቹ ናቸው።

60. ለዕቃና ንብረት ግዥ ለወጣው ገንዘብም ሆነ ቀረጥ ተከፍሎባቸው ዕቃው ገቢ ለመደረጉ የንብረት ገቢ ደረሰኝ ሳይቀርብ በወጪ መመዝገቡ መንግስት ለወጣው ወጪ አገልግሎት ስለማግኘቱ ማረጋገጥ የማያስችል ከመሆኑም በላይ የተገዛውም ንብረት ለብክነትና ለምዝቦራ ሊጋለጥ ይችላል።

61. በመሆኑም መ/ቤቶቹ በዚህ መልኩ ወጪ ለሆነው ሂሳብ ንብረቱ ገቢ ለመሆኑ በማረጋገጥ የንብረት ገቢ ደረሰኝ እንዲያዘጋጁና ለተከፈለውም የቀረጥ ሂሳብ ምዝገባ ከማከናወናቸው በፊት ቀረጡን የከፈሉላቸው ድርጅቶች ቀረጥ የተከፈለባቸውን ንብረቶች ገቢ ለማድረጋቸው ማረጋገጥ እንዳለባቸው አሳስበናል።

በተሰብሳቢ ሂሳብ መመዝገብ ሲገባው በወጪ የተመዘገበ የቅድሚያ ክፍያ ሂሳብ

62. በበጀት ዓመቱ በመንግሥት መ/ቤቶች በወጪ የተመዘገበው ሂሳብ በደንብና በመመሪያ መሠረት መሆኑን ለማረጋገጥ አዲት ሲደረግ፣ በ9 መ/ቤቶች ለቅድሚያ ክፍያ በድምሩ ብር 99,645,132.99 የተፈጸመው ክፍያ በተሰብሳቢ ሂሳብ መመዝገብ ሲገባው በወጪ ተመዝግቦ ተገኝቷል። የቅድሚያ ክፍያን በወጪ ከመዘገቡት መ/ቤቶች መካከል የሚዛን-ቴፒ ዩኒቨርሲቲ ብር 34,163,182.83፣ የሳይንስና ቴክኖሎጂ ሚኒስቴር ብር 31,644,188.65፣

የሳይንስና ቴክኖሎጂ መረጃ ማዕከል ብር 15,925,278.41 እና የእንሰሳት መድኃኒትና መኖ አስተዳደር ቁጥጥር ባለሥልጣን ብር 11,610,351.95 ዋና ዋናዎቹ ናቸው።

- 63. በሌላ በኩል በ20 መ/ቤቶች ለግንባታ ፕሮጀክቶች ከተሰጠው የቅድሚያ ክፍያ ከእያንዳንዱ የክፍያ ሠርቲፊኬት እየተቀነሰ ለመንግሥት ተመላሽ ሊሆን የሚገባ ብር 133,631,062.49 ክፍያ ከተፈጸመባቸው ክፍያ ሠርቲፊኬቶች ተቀናሽ ሳይደረግ የቀረ ሂሳብ መኖሩ ተረጋግጧል።
- 64. ቅድሚያ ክፍያዎች በተሰበሰቡ ሂሳብነት ተይዘው ሥራው መሰራቱ ሲረጋገጥና ተገቢው ማስረጃ ሲሟላ ብቻ በወጪነት መመዘገብ አለባቸው። የግንባታ ክፍያዎችም በሚከፈሉበት ጊዜም ቀደም ሲል የተሰጠው ቅድሚያ ክፍያ እየተጣራ በሕገ መሰረት ከእያንዳንዱ የክፍያ የምስክር ወረቀት ተቀንሶ ለመንግሥት ተመላሽ ሊሆን ይገባል። ህጉ ከሚፈቅደው ውጭ በወጪነት የሚመዘገብ ቅድሚያ ክፍያ ይቅርና በተሰበሰቡበት የተያዘውም የክፍያ ሥርዓቱ ባስቀመጠው መሠረት ተቀንሶ ተመላሽ እየተደረገ ባለመሆኑ የመንግሥት ገንዘብ ባክኖ እንዳይቀር ተገቢው እርምጃ ሊወሰድ ይገባል።
- 65. በመሆኑም የመንግሥት ሂሳብ አያያዝ ስርዓት በሚያዘው መሠረት አስፈላጊውን ማስተካከያ በማድረግ፣ ቅድሚያ ክፍያው ሥራው ተጠናቆ በቂ ማስረጃ እስከሚቀርብለት ድረስ በተሰበሰቡ ሂሳብ እንዲመዘገብና ተቀናሽ ያልተደረገው ቅድሚያ ክፍያ ተጣርቶ ለመንግስት ተመላሽ እንዲደረግ በሪፖርታችን አሳስበናል።

ማስረጃ ሳይኖር በወጪ የተመዘገበና ትክክለኛነቱን ለማረጋገጥ

ያልተቻለ ወጪ ሂሳብ

- 66. በወጪ የተመዘገቡ ክፍያዎች ህጋዊ ማስረጃ የቀረበላቸው መሆኑን ለማረጋገጥ አዲት ሲደረግ፣ በ15 መ/ቤቶች ብር 36,725,016.96 ማስረጃ ሳይኖረው በወጪ ሂሳብ የተመዘገበና ማስረጃዎቹ ለአዲት ባለመቅረባቸው ትክክለኛነቱን ለማረጋገጥ ያልተቻለ ወጪ ሂሳብ ተገኝቷል።
- 67. ማስረጃዎቹ ለአዲት ባለመቅረባቸው ትክክለኛነቱን ለማረጋገጥ ያልተቻለ ወጪ ሂሳብ ከተገኘባቸው መ/ቤቶች የቅርስ ጥናትና ጥበቃ ባለስልጣን ብር

12,660,000.00፤ በቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኢንስቲትዩት ብር 8,179,060.00፤ ዲላ ዩኒቨርሲቲ ብር 6,873,851.63፤ ውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ብር 4,366,013.47፤ የኢትዮጵያ ሲቪል ሰርቪስ ዩኒቨርሲቲ ብር 2,359,106.93 እና የኢትዮጵያ ቱሪዝም ድርጅት ብር 2,276,002.43 ዋና ዋናዎቹ ናቸው፡፡

- 68. ተገቢው ማስረጃ ሳይቀርብ ገንዘብ ወጪ ማድረግ የመንግስት ገንዘብን ለጥፋትና ለብክነት የሚዳርግ በመሆኑ ለወደፊቱም ማንኛውም ወጪ ከመመዘገቡ በፊት ተገቢው ማስረጃ መቅረቡን በማረጋገጥ እንዲመዘገብ፤ የወጪ ማስረጃ ያልቀረበለት ሂሳብ በቂ ማስረጃ እንዲቀርብለት፤ አለበለዚያ ገንዘቡ ለመንግስት ካዝና ተመላሽ እንዲደረግ፤ በላክነው የስራ አመራር ሪፖርት አሳስበናል፡፡

የማማከር ፈቃድ ሳይኖር ያለአግባብ ተረጋግጦ የተፈጸመ የግንባታ ክፍያ

- 69. ማንኛውም ግንባታ ሲካናወን ሥራው በትክክል ስለመሠራቱ ብቃቱ ተረጋግጦ የማማከር አገልገሎት እንዲሰጥ በሚመለከተው መንግሥታዊ አካል ፈቃድ በተሰጠው አማካሪ ድርጅት ሲረጋገጥ ብቻ ክፍያዎች ሊፈጸሙ ይገባል፡፡ ሆኖም የግንባታ ፕሮጀክቶችን ሥራ እንዲከታተሉ በየከፍተኛ ትምህርት ተቋማቱ የተቋቋሙ ነገር ግን የማማከር ፈቃድ በሌላቸው የግንባታ ጽ/ቤቶች፤ የክፍያ ሠርቲፊኬት ትክክለኛነት የማረጋገጥ እና የመሳሰሉት ሥራዎች በማከናወን በ8 መ/ቤቶች ብር 260,989,864.26 ወጪ ሆኖ ተገኝቷል፡፡
- 70. በሌላም በኩል በ3 የተለያዩ መ/ቤቶች የተጨማሪ ሥራ ውል ሥምምነት ያልተፈረመ ብር 66,383,236.25፤ እንዲሁም ተጨማሪ ውል ለማድረግ በህግ ከተፈቀደው የዋናው ውል 25% በላይ የግንባታ ሥራ ውል የተገባበት በ9 መ/ቤቶች ብር 140,384,732.80 በድምሩ በብር 206,767,969.05 ተከፍሎ ተገኝቷል፡፡ በተጨማሪም የቅድሚያ ክፍያ ዋስትና ሳይታደስ፤ የተጨማሪ እሴት ታክስ ከግንባታ ክፍያው ላይ ሳይቀነስ፤ የውል ሰነድ እና የሥራ ተቋራጮች እና አማካሪዎች የሚያሳይ ዝርዝር ሁኔታ ሳይቀርብ እንዲሁም የግንባታ የክፍያ ምስክር ወረቀት ሳይኖር በ5 መ/ቤቶች ብር 37,909,666.37 ተፈጽሞ ተገኝቷል፡፡ እንደዚሁም በ3 መ/ቤቶች ደግሞ ሂሳብ አስቀድሞ

በተከፋይነት ሳይመዘግቡ ብር 23,130,699.31 የመያዣ ሂሳብ መክፈሉ ተረገግጧል።

71. ስራው በዲብይትና በተገቢው ጥራት ስለመሠራቱ የሚሰጠው ማረጋገጫ በገለልተኛና በህግ አግባብ ዕውቅና በተሰጠው አካል ካልተፈጸመ የተከናወነውን ግንባታ አስመልክቶ ችግር ቢፈጠር ተጠያቂነትን ማረጋገጥ ስለማያስችል መ/ቤቶቹ እየተከተሉት ያለው አሠራር በፍጥነት እንዲቋራጥና ለግንባታዎች ተገቢው ዕውቅና ያለው አማካሪ ድርጅት እንዲቀጠር ቀደም ባሉት ዓመታትም በተደጋጋሚ ብናሳስብም አሠራሩን ለማረም ፈቃደኛ ባለመሆናቸው በም/ቤቱ በኩል ተገቢው እርምጃ ሊወሰድ ይገባል።

በወጪ ሂሳብ ሪፖርት ያልተካተተ ወጪ

72. ከውስጥ ገቢ እንዲጠቀሙ የተፈቀደላቸው መ/ቤቶች ከውስጥ ገቢያቸው ያወጡትን ወጪና ሌሎች መ/ቤቶችም የተከፈለውን ገንዘብ በወጪ ሂሳብ ሪፖርት አካተው ለገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ሚኒስቴር የሚያቀርቡ መሆኑን ለማረጋገጥ ኦዲት ሲደረግ፤ በ12 መ/ቤቶችና ሁለት ቅ/ጽ/ቤቶች በድምሩ ብር 176,427,854.32 እና በአንድ የኒቨርሲቲ እና በአንድ ሆስፒታል በገንዘብ መጠኑ ያልተገለጸ ከውስጥ ገቢ የተከፈለና የሌሎች ወጪ ሂሳብ ለገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ሚኒስቴር ሪፖርት ያልተደረገ ወይም በወጪ ሂሳብ ሪፖርት ያልተካተተ መሆኑ ታውቋል።

73. ይህም የዘመኑን የፌዴራል መንግስትን አመታዊ የገቢና ወጪ ሂሳብ መግለጫ የተዛባ እንዲሆን ከማድረጉም በተጨማሪ የመ/ቤቶቹን ትክክለኛውን የፋይናንስ አፈጻጸምና ገፅታ እንዳይታወቅ ያደርጋል።

74. ይህንን ጉዳይ በተመለከተ ባለፉት ዓመታት ሪፖርታችንም በተደጋጋሚ እንደተገለፀው በፋይናንስ አስተዳደር አዋጅ ቁጥር 648/2001 (970/2008 እንደተሻሻለው) በተደነገገውና በፌዴራል መንግሥት የሂሳብ አያያዝ መመሪያ ቁጥር 5/2003 መሠረት የውስጥ ገቢም ሆነ ወጪ ለገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ሚኒስቴር ሪፖርት መደረግ እንዳለበት ብናሳስብም በአንዳንድ መ/ቤቶች ሊታረም ባለመቻሉ በም/ቤቱ ተገቢው እርምጃ ሊወሰድ ይገባል።

የተከፋይ ሂሳብ

በወቅቱ ያልተከፈለ ተከፋይ ሂሳብ

- 75. በበጀት ዓመቱ በተከፋይ ሂሳብ የተያዙት ሂሳቦች በተገቢው ጊዜ ውስጥ መከፈላቸውን ለማረጋገጥ ኦዲት ሲደረግ በ73 መ/ቤቶችና በ8 ቅ/ጽ/ቤቶች ብር 1,880,499,977.09 በወቅቱ ያልተከፈለ ተከፋይ ሂሳብ ተገኝቷል። ከዚህ ውስጥ በ8 መ/ቤቶችና በ8 ቅ/ጽ/ቤቶች የቆይታ ጊዜውና ለማን እንደሚከፈል የማይታወቅ በመሆኑ ትክክለኛነቱን ማረጋገጥ ያልተቻለ ብር 833,811,806.31 ተከፋይ ሂሳብ ተገኝቷል።
- 76. የተከፋይ ሂሳብ በዕድሜ በቆይታ ጊዜው ሲተነተን፤ ከአንድ ወር እስከ አንድ ዓመት ብር 104,587,943.58፤ ከአንድ ዓመት በላይ እስከ አምስት ዓመት ብር 374,727,888.39፤ ከአምስት ዓመት በላይ እስከ አሥር ዓመት ብር 20,043,052.99 እና ከአሥር ዓመት በላይ ብር 23,675,570.61 ሲሆን፤ ቀሪው ሂሳብ ብር 1,357,278,582.92 የቆይታ ጊዜው በግልጽ ለመለየት አልተቻለም።
- 77. በወቅቱ ያልተከፈለ ተከፋይ ሂሳብ ከታየባቸው መ/ቤቶች፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ብር 419,956,203.21፣ በአዲስ አበባ ምስራቅ መካከለኛ ግብር ከፋዮች ቅ/ጽ/ቤት ብር 308,074,556.05፣ የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን ዋና መ/ቤት ብር 285,468,377.01፣ የሀገር መከላከያ ሚኒስቴር ብር 159,561,189.14፣ ጎንደር ዩኒቨርሲቲ ብር 79,227,247.16፣ በመንግሥት ግዥና ንብረት ማስወገድ አገልግሎት ብር 42,950,209.55 ዋና ዋናዎቹ ናቸው።
- 78. በመሆኑም የተመለከተው ውዝፍ ተከፋይ ሂሳብ ተጣርቶ በፋይናንስ ሕገ መሰረት ለሚመለከታቸው አካላት እንዲከፈል፤ ትክክለኛነቱን ማጣራት ያልተቻለውም ለማን እንደሚከፈል ተጣርቶ ሊታወቅና ተገቢው እርምጃ ሊወሰድ ይገባል።

የበጀት አጠቃቀም

ከተፈቀደውና ከተደለደለው በጀት በላይ ወጪ የሆነ ሂሳብ

- 79. መ/ቤቶች የተፈቀደላቸውን በጀት በአግባቡ መጠቀማቸውን ለማረጋገጥ በተደረገው ኦዲት በ52 መ/ቤቶች ለልዩ ልዩ የሂሳብ መደቦች ከተፈቀደላቸውና

ከተደለደለው በጀት በላይ በደንቡ መሠረት ሳያስፈቅዱና በጀት ሳያዛውሩ ከመደበኛ በጀት ብር 177,327,518.45 እና ከከፊት በጀት ብር 92,432,012.04 በድምሩ ብር 269,759,530.49 ከበጀት በላይ ወጪ የሆነ ሂሳብ ተገኝቷል።

80. ለልዩ ልዩ የሂሳብ መደቦች ከተፈቀደላቸው በጀት በላይ በደንቡ መሠረት ሳያስፈቅዱና ሳያዛውሩ ሥራ ላይ ካዋሉት መ/ቤቶች መካከል፤ ሚዛን-ቴፒ ዩኒቨርሲቲ ብር 83,491,831.42፤ ጎንደር ዩኒቨርሲቲ ብር 46,964,205.09፤ ወልቂጤ ዩኒቨርሲቲ ብር 15,798,465.73፤ አርሲ ዩኒቨርሲቲ ብር 13,212,410.76፤ ዲላ ዩኒቨርሲቲ ብር 12,013,561.17 እና ወልዲያ ዩኒቨርሲቲ ብር 10,793,868.48 ዋና ዋናዎቹ ናቸው።

81. በጀት ሳይፈቀድ ወይም ዝውውር ሳይደረግ ወጪ ማድረግ በፋይናንስ አስተዳደር አዋጅ የተከለከለ በመሆኑ መ/ቤቶች በፋይናንስ አስተዳደር አዋጅና ደንብ እንደዚሁም በበጀት አዋጁ መሠረት የተፈቀደላቸውን በጀት የተቀመጠውን አሠራር በመከተል በተገቢው መንገድ የበጀት ዝውውር በማድረግ አስፈቅደው ሥራ ላይ ማዋል እንዳለባቸው አሳስበናል። ነገር ግን ይህ ጉዳይ እየተሻሻለ ባለመሆኑ ም/ቤቱና የገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ሚኒስቴር ተገቢውን አፋጣኝ እርምጃ ሊወስዱ ይገባል።

የንብረት አስተዳደር

82. መንግሥት ለቋሚና አለቂ ዕቃዎች ግዥ በየዓመቱ የሚያወጣው ወጪ ከፍተኛ ቢሆንም በብዙ መ/ቤቶች የሚታየው የዕቃና ንብረት አስተዳደር በዚህ ዓመትም በሚፈለገው ደረጃ አጥጋቢ ሆኖ አልተገኘም። በበጀት ዓመቱ አዲት ከተደረጉት መ/ቤቶች ውስጥ፤

ለቋሚ ዕቃዎች የተሟላ መለያ ቁጥር ያልሰጡ	38 መ/ቤቶች
ዓመታዊ ቆጠራ ያደረጉ ቢሆንም ከመዝገብ ከወጪ ቀሪ ጋር በማመሳከር ትክክለኛነቱን ያላረጋገጡ	39 መ/ቤቶች
የቋሚና አላቂ ዕቃዎች ቆጠራ ያላደረጉ	19 መ/ቤቶች
ቋሚ ዕቃ መዝገብ /እስቶክ ካርድ/ ያላቋቋሙ	17 መ/ቤቶች
የስቶክ መቆጣጠሪያ ቢን ካርድ ያላዘጋጁ መ/ቤቶች	12 መ/ቤቶች
አገልግሎት መስጠት የሚችሉ ያለአገልግሎት የተቀመጡ ንብረቶች የተገኙባቸው	28 መ/ቤቶች
አገልግሎት መስጠት የማይችሉ የተለያዩ ንብረቶች በመንግሥት መመሪያ መሠረት ሳይወገዱ የተገኙባቸው	72 መ/ቤቶችና 14 ቅ/ጽ/ቤቶች
ተያያዥነት ያላቸው የንብረት አስተዳደር ስራዎች በአንድ ሠራተኛ ብቻ የሚከናወኑባቸው	22 መ/ቤቶች
በየስራ ክፍሉ ለተሰጡ የቋሚ እቃዎች መቆጣጠሪያ ካርድ (በUser Card) ያላዘጋጁ መ/ቤቶች	10 መ/ቤቶች
በተወረሱና በእንጥልጥል ላይ ያሉ ንብረቶች አያያዝ ችግር የሚታይባቸው/243 የተለያዩ ተሽከሪካሪዎችና 11 ሞተር ብስክሌቶች	10 ቅ/ጽ/ቤቶች
የለቀቁ ሰራተኞች ሲጠቀሙበት የነበሩ 26 ላፕቶፎች እና ሌሎች ንብረቶች ወደ ግምጃ ቤት ተመላሽ ያላደረጉ	2 መ/ቤቶች
የንብረት ክፍል ሠራተኞች ሲቀያየሩ ያስረከቡት ንብረት ከወጪ ቀሪ ትክክለኛነት የማያረጋግጡ	4 መ/ቤቶች
በንብረት ገቢ ደረሰኝ ገቢ ሳይደረጉ ንብረት ክፍል የተቀመጡ ንብረቶች የተገኙባቸው መ/ቤቶች	6 መ/ቤቶች
ጊዜው ያለፈበት መድኃኒትና የተለያዩ ኬሚካሎችን በአግባቡ ያላስወገዱ መ/ቤቶች	17 መ/ቤቶችና 2 ቅ/ጽ/ቤቶች

መሆናቸው በአዲት ወቅት ተረጋግጧል፡፡

83. በመሆኑም የየመሥሪያ ቤቶቹ የንብረት አስተዳደር መንግሥት ባወጣው የንብረት አያያዝና አጠቃቀም መመሪያ መሠረት እንዲመራ፤ በታዩት

ድክመቶች ላይ አስፈላጊውን የማስተካከያ እርምጃ በመውሰድ፣ ተገቢው ክትትልና ቁጥጥር ማድረግ እንዳለባቸው በላክንላቸው ሪፖርት አሳስበናል።

የተሸከርካሪ አጠቃቀምና አያያዝ

84. የፌዴራል መንግሥት መ/ቤቶች የተሸከርካሪ አጠቃቀምና አያያዝ ሁኔታ ኦዲት ሲደረግ የሚከተሉት ሁኔታዎች ታይተዋል።

ሊብሬ ያልቀረበላቸው	በ27 መ/ቤቶች	170 ተሸከርካሪዎችና 14 ሞተር ብስክሌቶች
በብልሽት ምክንያት የቆሙ	በ32 መ/ቤቶች	453 ተሸከርካሪዎችና 18ሞተር ብስክሌቶች
የሰሌዳ ቁጥር የሌላቸው፤	በ6 መ/ቤቶች	8 ተሸከርካሪዎች
የባለቤትነት፣ መታወቂያ ደብተራቸው በሌሎች መ/ቤቶችና ድርጅቶች ሥም የሆነ	በ8 መ/ቤቶች	182 ተሸከርካሪዎችና
የተሸከርካሪዎችን፣ ፋይል የማያደረጁ	በ3 መ/ቤቶች	
የሞተር ቁጥር የሌላቸው	በ2 መ/ቤቶች	8 ተሸከርካሪዎች
የነዳጅ መቆጣጠሪያቸው የማይሰራ	በ5 መ/ቤቶች	17 ተሸከርካሪዎች
የባለቤትነት መታወቂያ ደብተርና በተሸከርካሪዎቹ ላይ በተመለከተው የሻንሲ ቁጥር መካከል ልዩነት	በ3 መ/ቤቶች	4 ተሸከርካሪዎች

መኖራቸው ታውቋል።

85. በመሆኑም መ/ቤቶቹ በሁኔታው ላይ የእርምት እርምጃ መውሰድ እንዳለባቸው፣ በብልሽት ምክንያት ቆመው የሚገኙ ተሸከርካሪዎች ተጠግነው አገልግሎት መስጠት እንዳለባቸው፣ የማያገለግሉት ደግሞ በመንግሥት መመሪያ መሠረት እንዲወገዱ፣ ሊብሬ ያልቀረበላቸው አስፈላጊው ማስረጃ ተግባራዊ እንዲወጣቸው ተገቢው እርምጃ እንዲወሰድ በሪፖርታችን አሳስበናል።

መሠረታዊ አገልግሎቶች ከለላ ድጋፍ (PBS)

ተከታታይ ኦዲትን በተመለከተ

- 86. የኢትዮጵያ መንግሥትና የዓለም ባንክ ባደረጉት ስምምነት መሠረት የመሠረታዊ አገልግሎቶች ከለላ (PBS III) ፕሮጀክት ተከታታይ (Continuous) ኦዲት በየሩብ ዓመቱ እየተከናወነ በስምምነቱ መሠረት ሪፖርቱ ለገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ሚኒስቴር ተልኮ ለዓለም ባንክ በወቅቱ እንዲደርስ ይደረጋል። ይህ ኦዲት የሚሸፍነው የመሠረታዊ አገልግሎት አቅራቢ የሆኑትን በወረዳና በክልል ደረጃ የሚገኙ የጤና፣ የትምህርት፣ የግብርናና ተፈጥሮ ሀብት፣ የንጹህ ውሃ አቅርቦትና የገጠር መንገድ ሴክቶሮችን ነው።
- 87. በዚህም መሠረት ከሁሉም ክልሎች በናሙና በተመረጡ በ305 ወረዳዎችና የከተማ አስተዳደር የፋይናንስ ጽ/ቤቶችና የፕሮግራሙ ፈጻሚ የክልል ሴክተር ቢሮዎች ተከታታይ ኦዲት እና አንድ ፕሮግራም አቀፍ የሆነ የማጠቃለያ ኦዲት ለማካሄድ ታቅዶ በ238 (78%) ወረዳዎችና የከተማ አስተዳደር የፋይናንስ ጽ/ቤቶችና የፕሮግራሙ ፈጻሚ በሆኑ የሴክተር ቢሮዎች፣ እንደዚሁም ፕሮግራም አቀፍ የሆነውን የማጠቃለያ ኦዲት በገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ሚኒስቴር ደረጃ ለመፈጸም ተችሏል። በሌላ በኩል በዕቅድ ወቅት ያልታወቀና በዕቅድ ያልተያዘ ነገር ግን ለመንግሥት ለሚደረገው የገንዘብ ፍሰት የኦዲት ሪፖርቶችን መሠረት የሚያደርገው በፍትሃዊ መሠረታዊ አገልግሎት ለሁሉ አቀፍ የዕድገት ተጠቃሚነት ፕሮግራም (Enhancing Shared Prosperity through Equitable Services-ESPES, Program for Result) የገንዘብ ፍሰት አመልካቾችን የማረጋገጥ ሥራ (Verification) በ64 ወረዳዎች በመከናወኑ አጠቃላይ ክንውኑን 302 ወረዳዎች ወይም የዕቅዱ 99.02% መፈጸም ተችሏል።

የመንግሥት አጠቃላይ ገቢና ወጪ ሂሳብ ኦዲትን በተመለከተ

- 88. በገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ሚኒስቴር የተዘጋጀው 2008 በጀት ዓመት የፌዴራል መንግሥት የተጠቃለለ ገቢና ወጪ ሂሳብ ኦዲት ተከናውኖ ሪፖርቱ ለሚኒስቴር መ/ቤቱ የተላከ ሲሆን በኦዲቱ ወቅት የታዩት ዋና ዋና ግኝቶች የሚከተሉት ናቸው።

- 89. በፋይናንስ አስተዳደር አዋጅ ቁጥር 648/2001 ክፍል 11 አንቀጽ 59 መሰረት ሚኒስቴሩ ከመንግስት መስሪያ ቤቶች የሚደርሰውን የተመረመረ የሂሳብ ሪፖርትና የማእከላዊ ግምጃ ቤትን ሂሳብ በማጠቃለል የፌደራል መንግስትን አመታዊ የሂሳብ ሪፖርት ማዘጋጀት እንዳለበት ይደነግጋል። ይሁን እንጂ ሂሳብ አቅራቢ መ/ቤቶች በፌደራል ዋና ኦዲተር መ/ቤት ኦዲት ተደርገው በተሰጠው የኦዲት አስተያየት መሰረት የተስተካከለ ሂሳብ መግለጫ ሳያቀርቡ ሂሳቡ የተጠቃለለ መሆኑ ታውቋል።
- 90. መንግስት ከውጭ ሀገር ተበድሮ በመልሶ ማበደር ስምምነት ለልማት ድርጅቶች ያበደረውን ገንዘብ ተበዳሪዎች በገቡት ውል መሠረት ወቅቱን ጠብቀው ተመላሽ ማድረጋቸውን ለማረጋገጥ ኦዲት ሲደረግ፣ በ2008 በጀት ዓመት በበጀት ከተያዘው ውስጥ እስከ ሰኔ 30/2008 ዓ.ም ድረስ ከሦስት ድርጅቶች ላይ በድምሩ ብር 184,611,464.40 የወለድ ሂሳብ ሳይሰበሰብ ተገኝቷል።
- 91. በፋይናንስ አስተዳደር አዋጅ ቁጥር 648/2001 ክፍል 5 አንቀጽ 20 ንዑስ አንቀጽ 2ሀ መሰረት አመታዊ በጀት ሲዘጋጅ በበጀት አመቱ ውስጥ ሊሰበሰብ ይችላል ተብሎ የሚገመተውን ማናቸውም የመንግስት ገንዘብ ሊይዝ እንደሚገባ ይደነግጋል። ከዚህ አንጻር በ2008 በጀት አመት ውስጥ ከአገር ውስጥ ሊሰበሰብ የሚችለው ገቢ ሙሉ በሙሉ በበጀት የተያዘ መሆኑን ለማረጋገጥ ኦዲት ሲደረግ፣ በበጀት ሳይካተት በተለያዩ የሂሳብ አርዕስቶች ብር 400,369,539.68 ተሰብስቦ ተገኝቷል።
- 92. ከመንግሥት የልማት ድርጅቶች ሚኒስቴር መንግሥት በሽያጭ ያስተላለፋውን ድርጅቶች እና የመንግስት ትርፍ ድርሻ ክፍያ በተያዘላቸው ዕቅድ መሰረት ገቢ ማድረጋቸውን ለማረጋገጥ ኦዲት ሲደረግ፣ እስከ ሰኔ 30, 2008 ዓ.ም ድረስ ከሰባት የተለያዩ ድርጅቶች በድምሩ ብር 3,554,039,809.54 ሳይሰበሰብ ተገኝቷል።

የክዋኔ ኦዲት ዋና ዋና ግኝቶች በተመለከተ

- 93. መ/ቤታችን የፋይናንስና የሕጋዊነት (regularity) ኦዲቱን ሽፋን በከፍተኛ ደረጃ በማሳደግ በሂደት ትኩረቱን በክዋኔ ኦዲት ላይ ለማድረግ ባስቀመጠው አቅጣጫ

መሰረት በመንግሥት መ/ቤቶች የተቀረፁ ነገሮችና ነገሮች የተመደበላቸውን በጀት በአግባቡ ሥራ ላይ ማዋላቸውን እና የታለመላቸውን ዓላማና ግብ በብቃትና ስኬታማ በሆነ መንገድ መምታታቸውን ለማረጋገጥ የክዋኔ ኦዲት ተከናውኗል።

- 94. በዚህ መሠረት በየካቲት 2008 ተጀምረው እስከ ጥር 30/2009 የሚጠናቀቁ 18 የክዋኔ ኦዲቶችንና 8 የክትትል ኦዲቶችን ለማከናወን በእቅድ የተያዘ መሆኑ ይታወቃል።
- 95. የየክዋኔ ኦዲት ዕቅድ አፈጻጸም ሲታይ የ18 አዳዲስ ክዋኔ ኦዲቶች ሥራ በታቀደው መሠረት ተጠናቅቆ ሪፖርታቸው የተላከ ሲሆን የክትትል ኦዲቱን በተመለከተ የ7 ክትትል ኦዲቶች ተጠናቆ ሪፖርቶቹ ወጪ የሆነ ሲሆን በቀሪው 1 የክትትል ኦዲት ምትክ አንድ አዲስ የክዋኔ ኦዲት ተጠናቅቆ ረቂቅ ሪፖርቱ ለኦዲት ተደረገው ተልኮ የመውጫ ስበሰባ እየተጠበቀ በመሆኑ በአጠቃላይ የክዋኔ ኦዲት ዕቅድ ክንውኑ 100% ሆኗል።
- 96. የኦዲት ሪፖርታቸው ወጪ የሆኑት የ18 ክዋኔ ኦዲት ሪፖርቶችና የ7ቱ የክትትል ኦዲት ሪፖርቶች ለም/ቤቱና ለሚመለከታቸው አካላት የተላኩ ሲሆን ዋና ዋና ግኝቶቹ እንደሚከተለው ቀርቧል።

የማዕቀፍ ግዥ የኮንትራት ውል አፈጻጸምን በተመለከተ

- 97. የግዥና ንብረት ማስወገድ አገልግሎት በማዕቀፍ ግዥ እቃ ለማቅረብ ጨረታውን የአሸነፉትን አቅራቢዎች ከመወሰኑ እና ከአሸናፊ ድርጅቶች ጋር ውል ከመፈራረሙ በፊት የአቅራቢዎችን ቀድሞ የነበረውን የመልካም ስራ አፈጻጸም የሚገመግምበት የአሰራር ስርዓት የዘረጋ ቢሆንም ተግባራዊ ያላደረገ በመሆኑ በኦዲቱ ወቅት በናሙና ከታዩት ውስጥ አንዳንድ አቅራቢ ድርጅት በጊዜ የማቅረብ ችግር እንዳለባቸው በተደጋጋሚ ከተለያዩ ከማዕቀፍ ግዥ ተጠቃሚ መ/ቤቶች ቅሬታ ቢቀርብም አገልግሎቱ በውሉ መሰረት ተገቢውን እርምጃ መውሰድ ሲገባው ይልቁንም የማዕቀፍ ውል ስምምነቱን በድጋሚ ለ3 ዓመት (2008 - 2010) ከነኚህ ድርጅቶች ጋር ያደረገ መሆኑ፤
- 98. አገልግሎቱ በማዕቀፍ ግዥ የሚፈለጉ ዕቃዎችን ለማቅረብ ተወዳድረው ጨረታ ያሸነፉ አቅራቢዎች ጋር የግዥ ውል ከመፈራረማቸው በፊት አሸናፊዎቹ

ለማቅረብ የተወዳደሩትን እቃዎች በተፈለገው ጥራት፣ ጊዜና፣ መጠን ወዲያውኑ ለማቅረብ የሚያስችል በቂ አቅም (ክምችትን ጨምሮ) ያላቸው መሆኑን ሊያረጋግጥና አቅራቢዎቹም በውሉ መሰረት በተፈለገው ጊዜ፣ መጠንና ጥራት ሊያቀርቡ የሚገባ ቢሆንም በአዲቱ ወቅት በናሙና ከታዩት የመንግስት መ/ቤቶች ጉዳዩ የሚመለከታቸው የሥራ ኃላፊዎችና የግዥ ባለሙያዎች ተጠይቀው በሰጡት መልስ በግዥ ትዕዛዝ (purchase order) የጠየቁት እቃዎች በሚፈለገው መጠንና ጊዜ እንዳልቀረቡላቸው ይልቁንም ዕቃዎቹን ለማቅረብ ጨረታ ከአሸነፉት አቅራቢዎች ውስጥ አባድር ሾፒንግ ሴንተር ኃ/የተ/የማ፣ የካቲት ወረቀት ሥራዎች ድርጅት፣ ጌድ ኃ/የተ/የማ እና አማ ወረቀት እና የወረቀት ማሸጊያ አምራች ኃ/የተ/የማ፣ ኤ ኤስ ኤ ትራዲንግ፣ ራዲካል ኃ/ተ/የማ እቃዎችን ከ19 እስከ 240 ቀናት ሳያቀርቡ እንዳዘገዩ የገለጹ መሆኑ፤

- 99. አገልግሎቱ በገቡት ውል መሰረት ያልፈጸሙ አቅራቢዎችን በመለየት በውሉና በግዥ መመሪያው መሰረት እርምጃ ሊወሰድ የሚገባ ቢሆንም የመንግስት መ/ቤቶች የአቅርቦት ችግር ሲገጥማቸው የአቅራቢ ለውጥ እንዲያደርጉ በደብዳቤ ከማሳወቅና ለአንድ ጊዜ በራሳቸው እንዲገዙ ከማድረግ በስተቀር በገቡት ውል መሰረት ያልፈጸሙትን አቅራቢዎች በመለየት በውሉና በግዥ መመሪያው መሰረት እርምጃ ያልወሰደ መሆኑ፤

የውሃ ልማት ፈንድ ማመንጨትና ብድር አስተዳደርን በተመለከተ

- 100. የጽ/ቤቱን የተዘዋዋሪ ፈንድ ክምችት ለማጠናከር የሚረዱ ተጨማሪ የገቢ ማስገኛ ዘዴዎችን በማጥናት ወይም በማስጠናት ለሚመለከተው አካል አቅርቦ በማጸደቅ ተግባራዊ ሊያደርግ ሲገባ የተዘዋዋሪ ፈንዱን (Revolving Fund) ክምችት ለማጠናከር የሚረዱ ልዩ ልዩ የገቢ ማስገኛ ዘዴዎችን ያላጠና ወይም ያላስጠና መሆኑን፤
- 101. ጽ/ቤቱ በአዋጅ 268/1994 አንቀጽ 14 ንዑስ አንቀጽ 4 በተደነገገው መሰረት የብድር አሰጣጥና አወሳሰን መመዘኛ ረቂቅ መመሪያ በሚያዝያ ወር 2001 ዓ.ም ያዘጋጀ ሲሆን ረቂቅ መመሪያው በ14/08/2001 ለቦርድ ስብሰባ ቀርቦ በቀድሞው ውሃ ሀብት ሚኒስቴር በህግ ባለሞያ እና በገንዘብና ኢኮኖሚ ልማት ትብብር ሚኒስቴር ከተገመገመ በኋላ ለቦርዱ እንዲቀርብ በተደጋጋሚ

ቢወሰንም በውሳኔው መሰረት ተስተካክሎ እንዲጽድቅ አለመደረጉ፤ ነገር ግን ባልጸደቀው ረቂቅ መመሪያ ለተበዳሪ ውሃና ፍሳሽ አገልግሎት ተቋማት ጽ/ቤቱ ብድር እየሰጠ መሆኑን፤

102. የብድር ተጠቃሚ የሚሆኑ ከተሞችን ለመምረጥ የሚያስችል ግልፅ የሆነ የከተሞች መምረጫ መስፈርት መመርያ ተዘጋጅቶ ባለመውጣቱ ፍትሃዊነት በጎደለው መልኩ አቅም ላላቸው ከተሞች ነጻ ግንባታ የሚካሄድበትና ለትናንሽ ከተሞች በብድር ፈንድ እንዲታቀፉ የሚሰራበት የተዘበራረቀ አሰራር የተፈጠረ መሆኑ፤

103. ጽ/ቤቱም ከተበዳሪዎች ለሚሰበሰበው የፕሮጀክት መዋጮ (Matching Fund) የብድሩን ምን ያህል ፕሮሰንት ማዋጣት እንደሚገባቸው የሚወሰን ግልጽ መስፈርት ሊያዘጋጅና ተግባራዊ ሊያደርግ ሲገባ ያላዘጋጀ ከመሆኑም በላይ በዓለም ባንክ ብድር የተከናወኑ ስድስት ከተሞችን በተመለከተ ወልቂጤ በ2003፣ በታጅራና ሆሳዕና በ2006፣ እንዲሁም አሶሳ በ2007 ዓ.ም የተጠናቀቁ ቢሆንም ከወልቂጤ ብር 3,716,216.73 ከሆሳዕና ብር 6,923,158.15 ከታጅራ ብር 2,715,529.00 ከአሶሳ ብር 1,644,866.60 በጠቅላላው ብር 14,999,770.48 እስካሁን ድረስ ያልተሰበሰበ የፕሮጀክት መዋጮ ገንዘብ መኖሩ እንዲሁም ሐረር፣ ክብረመንግስትና አክሱም ምንም የፕሮጀክት መዋጮ ገንዘብ ያላዋጡ መሆናቸውና የሰበታ ከተማ ብር 5,121,713.50 እና የቡራዩ ከተማ ብር 1,861,704.00 በብልጫ እንዲከፍሉ መደረጉ፤

104. በአዋጁ 581/2000 አንቀፅ 6 መሰረት ጽ/ቤቱ ከተበዳሪዎች መሰብሰብ የሚገባውን የብድር ተመላሽና ወለድ በወቅቱ ሊሰበሰብ የሚገባ ቢሆንም ቅድሚያ አግኝተው ከተጠናቀቁ ፕሮጀክቶች ላይ ያልተሰበሰበ የብድር ተመላሽና ወለድ በድምሩ ብር 111,954,101.70 (አንድ መቶ አስራ አንድ ሚሊዮን ዘጠኝ መቶ ሃምሳ አራት ሺህ እንድ መቶ አንድ ብር ከሰባ ሳንቲም) መሆኑ፤

የኢነርጂ ብቃት (Energy Efficiency) እና ቁጠባ (Energy Conservation) አፈጻጸም

105. በኢነርጂ አዋጅ ቁጥር 810/2006 መሠረት የኢነርጂ ብቃት እና ቁጠባ የሚመለከቱ ድንጋጌዎችን ለማስፈጸም የኢነርጂ ብቃት እና ቁጠባ (Energy Efficiency and conservation) ደንብና መመሪያዎች በረቂቅ ደረጃ የተዘጋጁ ቢሆንም አለመጽደቃቸው፤
106. ባለስልጣን መ/ቤቱ የኢነርጂ ብቃት የመፈተሻ ስርዓት ሊያወጣና ሊተገብር፤ የኢነርጂ ብቃት መፈተሻ ላብራቶሪዎችን ሊያቋቁም የሚገባ ቢሆንም ማስፈጸሚያ ደንቡ ባለመጽደቁ ስርዓቱን ያልዘረጋ እና የኢነርጂ ብቃት መፈተሻ ላብራቶሪዎችን ያላቋቋመ መሆኑ፤
107. መ/ቤቱ በጥናት የተደገፈ የኢነርጂ ብቃት እና ቁጠባ ፕሮግራም በማዘጋጀት ዝርዝር የትግበራ መርህ ግብር በመንደፍ በመተግበር የፕሮግራሙን አፈጻጸም በየጊዜው ሊገመገም እና ዉጤት ማስገኘቱ ሊለካ የሚገባ ቢሆንም ለሀገር አቀፍ ፕሮግራም ዝግጅት የሚሆኑ ጥናቶች በረቂቅ ደረጃ ከማዘጋጀት ውጭ አነሻህ ተግባራት አለመከናወናቸው፤
108. ባለስልጣኑ የኢነርጂ ብቃት ደረጃዎች ኮድ፣ የኢነርጂ ብቃት ማረጋገጫ ተለጣፊ ኮድ፣ የኢነርጂ ኦዲት ኮድ ሊያወጣና አፈፃፀሙንም ሊከታተል የሚገባ ቢሆንም የተለያዩ መመሪያዎችን እና ኮዶችን በረቂቅ ደረጃ እንዳዘጋጁ ሆኖም ግን የኢነርጂ ደንቡ ባለመጽደቁ ተግባራዊ ለማድግ እንዳልቻሉ እንዲሁም የኢነርጂ ብቃት ማረጋገጫ ተለጣፊ ኮድ ገና እየተሰራ መሆኑ፤
109. ባለስልጣኑ በብሄራዊ ደረጃ ከከፍተኛ ኢነርጂ ተጠቃሚዎች ጋር የኢነርጂ ብቃትን የሚያበረታታ የፈቃደኝነት ስምምነት በመግባት የኢነርጂ ብቃትን የሚያበረታታ የተሻለ የኢነርጂ አጠቃቀም ያላቸው ተቋማት የፈቃደኝነት እንዲሁም ኃይል አባካኝ ወይም የኃይል ብክነት የሚታይባቸው ተቋማት ጋር ደግሞ የአስገዳጅነት ስምምነቶች የማያደርግ መሆኑን፤
110. የሀገሪቱ የኢነርጂ ፍላጎት፣ የተመረተ፣ ጥቅም ላይ የዋለ እና ያልዋለ የኢነርጂ መጠን በባለስልጣን መ/ቤቱ ሊታወቅ የሚገባ ቢሆንም ጥቅም ላይ የዋለ እና ያልዋለ የኢነርጂ መጠን በባለሥልጣኑ የማይታወቅ መሆኑ፤

111. ኢነርጂ ቆጣቢ የሆኑ የኢነርጂ መጠቀሚያ ቴክኖሎጂዎች ለገበያ ከመቅረባቸው በፊት የሚያሟሉት ደረጃ ሊታወቅ፤ በየመሳሪያዎቹና ዕቃዎቹ ላይ ደረጃቸውን የሚገልጽ ግልጽ የተለጣፊ ምልክት ተዘጋጅቶ እንዲለጠፍና የተለጣፊ ምልክቱንም ለአቅራቢዎቹ የመጠቀም መብት የሚያረጋግጥ ፈቃድ ሊሰጥ የሚገባ ቢሆንም እነኚህ ተግባራት ያልተፈጸሙ መሆኑ፤

112. በአዋጅ ቁጥር 810/2006 አንቀጽ 23 መሰረት የኢነርጂ ፈንድ በኢነርጂ ብቃትና ቁጠባ ዘርፍ ለሚሳተፉ የኢነርጂ ተጠቃሚ ተቋማት የቴክኒክና የፋይናንስ ድጋፍ ሊደረግ የሚገባ ቢሆንም አለመፈጸሙ፤

113. በአዋጅ ቁጥር 810/2006 አንቀጽ 19 መሰረት ከፍተኛ የኢነርጂ ተጠቃሚ አካላት የኢነርጂ አመራር የስራ ክፍል (Energy Management Unit) ሊያቋቁሙ የሚገባ ቢሆንም ድርጅቶቹ አስፈላጊነቱ ላይ ግንዛቤ ስለሌላቸውና ባለሥልጣኑም ግንዛቤ የመፍጠር ሥራ ባለመሥራቱ በድርጅቶቹ ውስጥ የኢነርጂ አመራር የስራ ክፍል (Energy Management Unit) ያልተቋቋመ መሆኑ፤

የስምጥ ሸለቆ ሐይቆች ተፋሰስ ልማትና እንክብካቤ እና የውሃ ሀብት አስተዳደር አፈጻጸም

114. በባለሥልጣኑ በሶስት ንዑስ ተፋሰሶች (ሀዋሳ ፣ ዝዋይ ሻላ እና አባያ ጫሞ) ላይ ንዑስ ተፋሰሶቹ ያሉበትን ሁኔታ ለመረዳት የዳሰሳ ጥናቶችን ያደረገ ቢሆንም በጥናቱ መሰረት የተለያዩ ጉዳት አይነትና መጠን ያላቸውና ከሐይቆች ወይም ከውሃ አካላት ጋር ቀጥታ ግንኙነት ያላቸው አካባቢዎች ለማልማትና ለመንከባከብ ቅድሚያ ለመስጠት የሚያስችል ግልጽ የሆነ መምረጫ መስፈርት ያልተዘጋጀ መሆኑ፤

115. ባለስልጣን መ/ቤቱ በተፋሰሱ ውስጥ በሀይቆችና ወንዞች ላይ በተለያዩ ሰው ሰራሽና ተፈጥሮዊ ችግሮች የሚደርሱትን ተጽዕኖ ለመቀነስና ለመከላከል የውሃ ሀብት ልማትና እንክብካቤ ጋር ተያይዞ የሚከናወኑ የአፈርና ውሃ ጥበቃ ስራዎችን ለመምራት እና ለማስተዳደር የሚረዳ መመሪያ ወይም የትግበራ ማንዋል ያላዘጋጀ መሆኑ፤

116. በሐይቆቹ ተፋሰስ ውስጥ የሚሰሩ የልማትና የእንክብካቤ ስራዎች ደረጃቸውን የጠበቁና ዘላቂነታቸው በተረጋገጠ መልኩ ሊከናወኑ የሚገባ ቢሆንም በተፋሰሱ ውስጥ በባለስልጣን ድጋፍ የተሰሩ የስነ አካላዊ (physical structures) እና የስነ ህይወታዊ (biological conservation) ስራዎች በቅንጅት እንዲደጋገፉ አለመደረጉ፤ ክትትል የማይደረግላቸውና ከፊሎቹ አገልግሎት መስጠት እንደጀመሩ የፈረሱ መሆኑን፤ የክትር (ጋቢዮዎን) ስራዎች የጎርፍ ግፊት መጠን /discharge rate/ ሳይጠና የተሰሩ አካላዊ ስራዎች ርቀታቸውን /interval/ ጠብቆ አለመሰራታቸውን፤ በተሰራው ጋቢዮን አልፎ የሚፈስ ውሃ የሚያርፍበት ቦታ /Apron/ ያልተሰራ በመሆኑ ተጨማሪ መሬት መቦርቦር እያስከተለ መሆኑን፤ እንዲሁም በየጊዜው የችግኝ ተከላ በተፋሰሶቹ ውስጥ የሚከናወን ቢሆንም በአብዛኛው የማይጸድቁ (low survival Rate) መሆኑን ለምሳሌ በወረዳዎች የችግኞች ተከላ ውጤታማ ነው እየተባለ በሪፖርት የሚገለጸው በአካል ሲታይ ችግኞቹ የጸደቁ አለመሆናቸው መታየቱ እና በአርሶ አደሩ ተሳትፎ በተፋሰሱ ውስጥ የሚከናወኑ የአፈርና ውሃ ጥበቃ ሥራዎች በየዓመቱ የሚታረሱና የሚበላሹበት ሁኔታ መኖሩን፤
117. ከከተሞችና ኢንዱስትሪዎች የሚወጡ ደረቅና ፍሳሽ ቆሻሻዎች ወደ ወንዞች ከመለቀቃቸው በፊት ከባለሥልጠኑ አክሞ ለመልቀቅ ፈቃድ ማግኘት ያለባቸው ቢሆንም፤ በኦዲቱ ወቅት በናሙና ተመርጠው በታዩት በሀዋሳ ንዑስ ተፋሰስ ውስጥ ከብ.ጂ.አይ (BGI) ኢትዮጵያ ፒ.ኤል.ሲ (ሀዋሳ ቢራ ፋብሪካ)፤ ኢታብ ሳሙና ፋብሪካ፤ ታቦር ሴራሚክ ፋብሪካ፤ ሞሃ ለስላሳ መጠጥ ፋብሪካ፤ እና ከሀዋሳ ጨርቃ ጨርቅ ፋብሪካ ከምርት ክፍሎች የሚወጣው ብክለት ያለው ፍሳሽ በጨፌ ረግረጋማ መሬት አማካኝነት በጥቁር ውሃ ወንዝ በኩል ወደ ሀዋሳ ሀይቅ የሚገባ መሆኑ፤ እንዲሁም በዝዋይ ሻለ ንዑስ ተፋሰስ ውስጥ በናሙና የታዩ በዝዋይ ከተማ ከመስኖ እርሻ ማሳ እና ከአበባ ልማት ድርጅቶች ሼር ኢትዮጵያና በሼር ኢትዮጵያ ቅጥር ግቢ ውስጥ ከሚገኙ Herburg Roses Plc, AQ Roses, Zway Roses የሚወጣ ፍሳሽ ኬሚካል ቆሻሻ ሳይታከም ቀጥታ ወደ ዝዋይ ሀይቅ የሚገባ መሆኑን፤
118. በሀይቆችና በውሃ አካላት አካባቢ የሚካሄዱ ማናቸውም የልማት ፕሮጀክቶች በሚያስጠኑዎቸው የአካባቢ ተፅዕኖ ግምገማ ጥናት ላይ ባለስልጣን መ/ቤቱ

የውሃ አካላቱን ደህንነት በዘላቂነት የተጠበቁ መሆናቸውን የሚያረጋግጡ ሆነው መጠናታቸውን እንዲያረጋግጥ ፈቃድ ከማግኘታቸው በፊት አስተያየት እንዲሰጥ የማይደረግ መሆኑ፤

119. የኢትዮጵያ ውሃ ሀብት አስተዳደር አዋጅ ቁጥር 197/1992 ዓ.ም ተቆጣጣሪው አካል አግባብ ካለው የመንግስት አካል ጋር በመመካከር እና በመተባበር የተወሰኑ የውሃ አካላት ዳርቻዎችን ወሰን መከለል እና በተከለሉ የውሃ አካላት ዳርቻዎች ክልል ውስጥ ያሉ እጽዋት ሽፋኖች ወይም ዛፎች እንዳይመነጩ ወይም እንዳይቆረጡ እንዲሁም የመኖሪያ ቤቶች እንዳይገነቡ መከልከል እንደሚቻል ቢገልጽም፤ በተፋሰሱ የረግረጋማ መሬት አስተዳደርና የሀይቆች ዳርቻ ክልልን የሚመለከት ጥናት ያልተካሄደ እና የሀይቆች ዳርቻ ክልል (Buffer Zone) እና የረግረጋማ መሬት ወሰን የሚያሳይ ካርታ ያልተዘጋጀ መሆኑን፤

120. ባለስልጣን መስሪያ ቤቱ በተፋሰሱ ውስጥ ለተለያዩ ሥራዎች ውሃን ለሚጠቀሙ የአጠቃቀም ፈቃድ ሊሰጥና በየዓመቱ ፈቃዱን ሊያድስ ሲገባ በባለሥልጣኑ መረጃ መሠረት በተፋሰሱ ውስጥ ውሃን ለተለያዩ የልማት ሥራዎች የሚጠቀሙ 319 የውሃ ተጠቃሚዎች ውስጥ የውሃ አጠቃቀም ፈቃድ የሰጠው ለ14 ተጠቃሚዎች ብቻ መሆኑና ይህ ኦዲት እስከ ተጠናቀቀበት ጊዜ ድረስ ፈቃድ ለማውጣት በሂደት ላይ ያሉት 5 ብቻ መሆናቸውና የተቀሩት 300 (94%) የውሃ ተጠቃሚዎች የውሃ ፈቃድ ሳይወስዱ ውሃን የሚጠቀሙ መሆኑ፤ በተጨማሪም ባለሥልጣን መ/ቤቱ በአጠቃላይ በተፋሰሱ ውስጥ የሚገኙ የውሃ ተጠቃሚዎች (የመስኖ፣ ፋብሪካዎች፣ ሪዞርቶች...) ብዛት እና የሚጠቀሙትን የውሃ መጠን ለይቶ የማያውቅና የአከፋፈል ታሪፍ መመሪያም ያልተዘጋጀ ከመሆኑም ሌላ በተፋሰሱ ላይ ለተለያዩ ሥራ የተተከሉ የውሃ መሳቢያ ፓምፖች ብዛታቸው እና አቅማቸው ምን ያህል እንደሆነ መረጃ የሌለው መሆኑን፤

የእንስሳት ዝርያ ማሻሻያ አፈጻጸምን በተመለከተ

121. በአገሪቱ ውስጥ የሚከናወኑ የእንስሳት የዝርያ ማሻሻያ ሥራዎች የሚመሩበት እና ሊደረስበት የታሰበውን አቅጣጫ የሚያመላክት ፖሊሲ እና ስትራቴጂ

በሚኒስቴር መ/ቤቱም ሆነ በናሙና ተመርጠው በታዩ የዝርያ ማሻሻያ ማዕከላት፣ የክልል (የኦሮሚያና ደቡብ ብሔር ብሔረሰቦች እና ህዝቦች)፣ ዞንና ወረዳ እንስሳትና ዓሳ ሀብት ጽ/ቤቶች ተቀርጾና ፀድቆ በስራ ላይ እንዲውል አለመደረጉ፤

122. አገር አቀፍ የእንስሳት የርቢ፣የመረጣ፣ የብዜት፣ የአጠቃቀምና የጥበቃ ፕሮግራም የሚመለከታቸውን ባለድርሻ አካላት በማሳተፍ ተዘጋጅቶ ተግባራዊ ሊደረግ የሚገባ ቢሆንም ሚኒስቴር መ/ቤቱ የዝርያ ማሻሻያ ሥራን ከሚመለከታቸው ባለድርሻ አካላት (የእንስሳትና ዓሳ ኃብት ሚ/ር ሥር የሚገኙ የዝርያ ማሻሻያ ማዕከላት፣ የፌዴራልና የክልል ግብርና ምርምር ማዕከላት፣ የብሔራዊ የእንስሳት ጤና ኢንስቲትዩት፣ የኢትዮጵያ የእንስሳት መደኃኒትና መኖ ቁጥጥር ባለሥልጣን፣ ሌሎች የግልና የመንግሥት እንስሳት እርባታ ማዕከላት) ጋር በመቀናጀት ፕሮግራሙ የማይዘጋጅ፤

123. ለዝርያ ማሻሻል የሚመረጡ እንስሳት ጤና አገልግሎትን ለማሻሻል፣ የስጋት ትንተና ለማካሄድና መጠኑን ለመለየት፣ በሽታን ለመከላከልና ወቅታዊ እርምጃ ለመውሰድ የሚያስችል ሥርዓት የተዘረጋ ቢሆንም የሰበታ የእንስሳት ጤና ላቦራቶሪ በሪፖርት ቁ.322/16 እ.ኤ.አ በ16/09/16 በተጻፈ ደብዳቤ በሆለታ አስኳል የእናቶች መንጋ ማዕከል በሚገኙ 220 እንስሳት ላይ ምርመራ አድርጎ ሁሉም በመተንፈሻ አካል በሽታ (IBR) የተጠቁ መሆናቸው ያረጋገጠና በመተንፈሻ አካል (IBR) በሽታ የተጠቁ እንስሳቶች በዘር (genetic) አማካኝነት በሽታን እንደሚያስተላልፉ ቢያሳውቅም ችግራቸው እየታወቀ ከነዚህ ላሞች የተወለደ ኮርማ ለዝርያ ማሻሻያ ሥራ ከሆለታ አስኳል መንጋ ማዕከል ተመርጦ በቃሊቲ ዝርያ ማሻሻያ ማዕከል ዘሩ ለተጠቃሚው እንዲሰራጭ መደረጉ፤

124. ነባር እና አዳዲስ የእንስሳት ዝርያዎችና ዘሮች ከሚመለከታቸው አካላት ጋር በመተባበር በልዩ ክብካቤ፣ ጥብቅ ስፍራዎች ተይዘው እንዲራቡ እንዲጠበቁና ጥቅም እንዲሰጡ ሊደረግ የሚገባ ቢሆንም መ/ቤቱ በወተት ዳልጋ ከብት ላይ ብቻ የዝርያ ማሻሻያ ሥራዎችን የሚያከናውን በመሆኑ የሀገር ውስጥ ዝርያ የሆኑት የሽኮና አቢጋር ዝርያዎች እየተባዙ ባለመሆናቸው ዝርያዎቹ ወደ መጥፋት ደረጃ እየተቃረቡ መሆኑ፣ እንዲሁም በዳልጋ ከብት ላይ በሀገር ውስጥ

የቦረና፣ የቦጋይት፣ የፎገራ፣ የሆሮ፣ የሸኮና አቢጋር ዝርያዎች በሀገር አቀፍ ደረጃ የተለዩ ቢሆንም እነዚህን ዝርያዎች በመጠበቅና በማባዛት ማሰራጨት አለመቻሉ እንደዚሁም ከነዚህ ዳልጋ ከብት ውጪ በሌሎች የውጭ ምንዛሬ ሊያስገኙ በሚችሉ ፍየል፣ በግ፣ የሥጋ ዳልጋ ከብት፣ ፈረስ ወ.ዘ.ተ. ላይ የዝርያ ማሻሻያ ሥራዎች እንዲከናወኑ አለመደረጉ፤

ለሥራ ተቋራጮች ለሚሰጠው ፈቃድና ቁጥጥር ቀልጣፋና ውጤታማ የሆነ የአሰራር ሥርዓት ዘርግቶ ተግባራዊ እያደረገ መሆኑን በተመለከተ

- 125. ለሁሉም አይነት ሥራ ተቋራጮች (ጠቅላላ ስራ ተቋራጭ፣ የህንፃ ሥራ ተቋራጭ፣ የመንገድ ሥራ ተቋራጭ እና ሌሎች ሥራ ተቋራጭ) የብቃት ማረጋገጫ ፈቃድ ሲሰጥ በየደረጃው የተቀመጠውን መስፈርት (የመሳሪያ፣ የተሽከርካሪና የሰው ኃይል) ያሟሉ መሆኑ የሚያረጋግጥበት፣ በእድሳት ወቅትም በሰነድና በአካል መኖራቸው የሚረጋግጥበት የአሠራር ሥርዓት ተዘርግቶ ተግባራዊ ሊደረግ የሚገባ ቢሆንም የብቃት ማረጋገጫ ፈቃድ ለመውሰድ የመጡ ስራ ተቋራጮች የሚያቀርቧቸው እና መሟላት ያለባቸውን መሳሪያዎችና ተሽከርካሪዎች በሰነድ መኖራቸውን የሚረጋግጥ ቢሆንም በአካል መኖራቸውን በተመለከተ ግን ፈቃድ ሲሰጥም ሆነ ሲታደስ የማያረጋግጥ መሆኑ፤

- 126. ከሚኒስቴር መ/ቤቱ ፈቃድ የወሰዱ ሥራ ተቋራጮች በየዓመቱ ፈቃድ ያሳደሱ መሆናቸውን ሊከታተልና ሊቆጣጠር፣ ያሳሳደሱትን በተቋራጭነት ሥራ ላይ እንዳይሰማሩ ለማድረግ ህብረተሰቡ፣ የግል ድርጅቶች፣ የመንግስት ተቋማት እና የሚመለከታቸው አካላት እንዲያውቁት የሚደረግበት ሥርዓት ተዘርግቶ ተግባራዊ መደረግ ያለበት ቢሆንም በፌዴራል ደረጃ ፈቃድ የወሰዱ ሥራ ተቋራጮች በየዓመቱ ፈቃዳቸውን ማሳደሳቸውን የማይከታተልና የማይቆጣጠር በመሆኑ እስከ 2008 ዓ.ም ድረስ ፈቃድ ከመወሰዱት ከ11,912 ስራ ተቋራጮች ውስጥ 5,321 ስራ ተቋራጮች ፈቃድ ያሳደሱ ሲሆን ህብረተሰቡ፣ የግል ድርጅቶች፣ የመንግስት ተቋማት እና የሚመለከታቸው ዋና ዋና ባለድርሻ አካላት እንዲያውቁት ያሳደረገ መሆኑ፤

የ11 ዩኒቨርሲቲዎች የግንባታ ዕቅድ አፈፃፀም፣ የግንባታ እና ሌሎች ግብዓቶች ለማሟላት የታቀደው ዕቅድ ቀልጣፋ፣ ውጤታማና ስኬታማ መሆኑን በተመለከተ

- 127. የፕሮጀክቱን አጠቃላይ የግንባታ አፈፃፀም ሂደት (ግንባታዎቹ በምዕራፍ ተከፋፍለው መቼ እንደሚሰሩ፣ ለእያንዳንዱ ሥራ ምን ያህል ወጪ እንደሚጠይቅ፣ ፕሮጀክት ዕ/ቤቶች የት እንደሚቋቋሙ፣ ለካሳ ክፍያ የተያዘው ወጪ፣ ለቅድመ ግንባታ ሥራዎች የሚያስፈልጉ ዝግጅቶችና ወጪዎች፣ ባለድርሻ አካላት ሚናቸው መለየቱን...) የሚያሳየው መሪ ዕቅድ (Master Plan) የተዘጋጀ ቢሆንም ዩኒቨርሲቲዎቹ ሥራቸውን ለመጀመር የሚያስፈልጉ ግብዓት ሆነ የላብራቶሪና የመጽሐፍት ግዥ በዕቅዱ መሰረት ተግባራዊ እየተደረገ አለመሆኑ፤
- 128. የአስራ አንድ ዩኒቨርሲቲዎች የግንባታ ፕሮጀክት ዕቅድ ለመተግበር የሚያስችል በወር፣ በሩብ ዓመት፣ በግማሽ ዓመት እንዲሁም በዓመት ተከፋፍሎ የዕቅድ ትግበራ መርሃ ግብር ተዘጋጅቶ ሊተገበር በሚችል መልክ ተከፋፍሎ ሊቀመጥ ሲገባ ካለመቀመጡም በላይ የ11 ዩኒቨርሲቲዎች ግንባታ ፕሮጀክት በየካቲት 30/2009 ዓ.ም የመጀመሪያው የምዕራፍ ግንባታ መጠናቀቅ ያለበት ቢሆንም እስከ የካቲት 25/2009 ዓ.ም ድረስ የተደረገው ግምገማና ያለበትን ደረጃ ከ38 ከመቶ (ቀብሪደሃር ዩኒቨርሲቲ) እስከ 78 ከመቶ (የጂንካ ዩኒቨርሲቲ) ድረስ ሲሆን የአዳቡልቱም ዩኒቨርሲቲ ግንባታው ጭራሹኑ አለመጀመሩ፤

በመገናኛና ኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ሚኒስቴር የወረዳ ኔት አፈፃፀም

- 129. የወረዳኔት አገልግሎት አሰጣጥና አጠቃቀም መመሪያ ተዘጋጅቶ ተግባራዊ ሊደረግ የሚገባ ቢሆንም መመሪያው በረቂቅ ደረጃ ከመዘጋጅቱ በስተቀር በሚመለከተው አካል ጸድቆ ተግባራዊ አለመሆኑ፤
- 130. የወረዳኔት አገልግሎት ተጠቃሚዎች አገልግሎት ላላገኙበት አላግባብ ክፍያ እንዳይከፍሉ ሚኒስቴር መ/ቤቱ ክትትልና ቁጥጥር ሊያደርግ የሚገባ ቢሆንም የአገልግሎቱ ተጠቃሚዎች አገልግሎት ላላገኙበት አላግባብ ክፍያ ለኢትዮ ቴሌኮም እየፈጸሙ መሆኑ፤

131. የወረዳኔት አገልግሎት ለመዘርጋት የወጣው ወጪ ምን ያህል እንደሆነ በትክክል ተመዝግቦ ሊያዝ፤ ዝርጋታቸው የተጠናቀቀ የቪዲዮ ኮንፈረንስ ማዕከላት ደግሞ የተሟላ አገልግሎት ሊሰጡ፤ ይህ አገልግሎት በመሰጠቱ የተገኘው ፋይዳ ሊጠና እና ውጤቱም ተመዝግቦ ሊያዝ የሚገባ ቢሆንም ለወረዳኔት አገልግሎት ለመዘርጋት የወጣው ወጪ በትክክል ምን ያህል እንደሆነ በሚኒስቴር መ/ቤቱም ተመዝግቦ ያልተቀመጠና የማይታወቅ ከመሆኑም ሌላ በርካታ የቪዲዮ ኮንፈረንስ ማዕከላት ዝርጋታቸው ተጠናቀው አገልግሎት ሳይሰጡ ለበርካታ ዓመታት የተቀመጡ በየክልሉ መኖራቸውን፤

ለአካል ጉዳተኞች የሚደረገው ድጋፍና ክትትልን በተመለከተ

132. ሀገሪቱ የፈረመችውን የአካል ጉዳተኞች መብቶች ኮንቬንሽን ለማስፈፀም በሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር የሚመራ የፌዴራል ሚኒስቴር መ/ቤቶች፣ የአካል ጉዳተኞች ማህበራት፣ በአካል ጉዳተኞች ዙሪያ የሚሠሩ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች፣ የሃይማኖት ተቋማት እና ሌሎች የሚመለከታቸው አካላትን ያካተተ ብሔራዊ የአተገባበርና የክትትል አስተባባሪ ኮሚቴ ተቋቁሞ በ2004 ዓ.ም. ብሄራዊ የድርጊት መርሃ ግብር ዕቅድ በማዕደቅ በሚመለከታቸው ጉዳይ መሰረት ለመፈፀም የተለያዩ አካላት ኃላፊነት የወሰዱ ቢሆንም የኮሚቴው አባላት በተደራጀ ሁኔታ በዓመታዊ ዕቅዳቸው አካትተው ማቀዳቸውን እንዲሁም በዕቅዱ መሰረት ስለመተግበራቸው የዕቅድና የአፈፃፀም ሪፖርቶችን ለሰራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር እንዲያቀርቡ በማድረግ በቅንጅት ኃላፊነታቸውን ስለመወጣታቸው ክትትልና ድጋፍ ስራ በአግባቡ እየተከናወነ ካለመሆኑም በላይ ይህን በማይፈፅሙ ተቋማት የሚጠየቁበት ስርዓት ያልተዘረጋ መሆኑ፤

133. ሚኒስቴር መ/ቤቱ የአካል ጉዳተኞች መብቶች ኮንቬንሽንን በሥራ ላይ እንዲውል ለማድረግ የአካል ጉዳተኞችን በኮንቬንሽኑ የተቀመጡ መብቶቻቸውን ለመጠቀም እንዲችሉ ለማድረግና በማህበራዊ ዘርፍ የተቀመጡ መብቶች ተደራሽ እንዲሆኑ ዝርዝር የአፈፃፀም ማንዋል (ሜይኒስትራሚንግ ጋይድ ላይን) ካለመውጣቱም ሌላ የሚመለከታቸው አካላትም በኃላፊነታቸው መሰረት ለአካል ጉዳተኞች ተደራሽ እንዲሆኑ ዝርዝር የአፈፃፀም መመሪያ እንዲያወጡ ድጋፍ ያላደረገ መሆኑ፤

134. ሚኒስቴር መ/ቤቱ የአካል ጉዳተኞች ላይ አድልዎ የሚያስከትሉ በስራ ላይ ያሉ ሕግጋትን፣ ደንቦችንና መብትን የሚነኩ የቆዩ ልማዶችንና አሰራሮችን ለማሻሻል ወይም ለማስወገድ አዲስ ህግ እንዲወጣ ማስደረግን ጨምሮ ተገቢ የሆኑ እርምጃዎችን ለመውሰድ በሚያስችለው መልኩ ነቅሶ በማውጣት የሚመለከታቸው አካላትን እና አካል ጉዳተኞች ማህበራትን አወያይቶ ለሚመለከተው አካል በማቅረብ እርምጃ እንዲወሰድባቸው የሚያስችል ሥራዎችን አለመሰራቱ፤

በገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን የጉምሩክ ስነ ሥርዓት አፈጻጸም

135. ባለስልጣኑ የጉምሩክ ትራንዚት ስነ-ሥርዓት በዘመናዊ የመረጃ ቴክኖሎጂ እና በስጋት ስራ አመራር አሰራር ስርዓት መሰረት ለመምራት የኤሌክትሮኒክስ የጭነት መቆጣጠሪያ ስርዓት (Electronics Cargo Tracking and Monitoring System) ለመዘርጋት ከሀይ.ጅ.ቴክ ካምፓኒ ጋር ጥር 7/2003 ዓ.ም በ2,500,000.00 የአሜሪካን ዶላር (በሁለት ሚሊየን አምስት መቶ ሺህ የአሜሪካን ዶላር) የውል ዋጋ እና ከውሉ ሁለተኛ አመት ጀምሮ እስከ አምስተኛው ዓመት በየአመቱ ለስራ ማስኬጃ ወጪዎች በሚከፈል 289,000 የአሜሪካን ዶላር ውል ተፈራርሞ በቀጣዮቹ አምስት አመታት ጊዜ ውስጥ በትንሹ 10,000 ተሽከርካሪዎችን ወደ ስርአቱ በማስገባት ወደ ሙሉ ትግበራ እንደሚገባ የውል ስምምነቱ ቢገልጽም እስከ 2008 በጀት አመት መጨረሻ 312 (3%) ተሽከርካሪዎች ብቻ የካርጎ ትራኪንግ መሳሪያ የተገጠመላቸው መሆኑ እና የተዘረጋው የካርጎ ትራኪንግ ሲስተም ከኢትዮጵያ መግቢያ በር ጋላፊ ጀምሮ ሲሆን ከጅቡቲ ወደብ እስከ ጋላፊ ባለው ስፍራ በውሉ መሰረት ስርአቱ ያልተዘረጋ መሆኑን፤

136. በባለስልጣኑ በስምንት የጉምሩክ መቆጣጠሪያ ጣቢያዎች በዘመናዊ የፍተሻ መሳሪያ (Scanning Machine) የታገዘ አገልግሎት ለመስጠት አቅዶ በ2003 ዓ.ም ወደ ስራ የተገባ ቢሆንም ከስምንቱ መቆጣጠሪያ ጣቢያዎች ውስጥ በጋላፊ ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት ብቻ አገልግሎቱ እየተሰጠ ሲሆን በቀሪዎቹ ሰባት ጣቢያዎች አገልግሎቱ ያልተጀመረ መሆኑ፤

137. በአዲስ አበባ ኤርፖርት ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤት አየር በአየር በ190 የማስጫኛ ሰነድ ለወጡ እቃዎች የኢትዮጵያ አየር መንገድ እቃዎችን ለማን እንዳስረከባቸው፤ መቼ እንዳስረከባቸው ዝርዝር መረጃ የተጠየቀ ቢሆንም አየር መንገዱ በ83 የማስጫኛ ሰነዶች ለመጡ እቃዎች ብቻ የእቃዎቹ ባለቤት ናቸው የተባሉትን ማረጋገጫ የሰጠ ሲሆን በ107 የማስጫኛ ሰነድ ለወጡ ዕቃዎች ማረጋገጫ አለማቅረብና ከመጋዘን አየር በአየር ለወጡ ዕቃዎች በግምታዊ ዋጋ ብር 101,932,491 ቀረጥና ታክስ እንዲሰበሰብ የተጠየቀ መሆኑ፤

በኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ አገልግሎት የደንበኞች አገልግሎት አሰጣጥ ቀልጣፋና ውጤታማነትን በተመለከተ

138. አገልግሎቱ አዳዲስ ኃይል ፈላጊ ደንበኞችን መዝግቦ ሊይዝና በከፈለበት ቀን ቅደም ተከተል መሰረት ማስተናገድ እንዳለበት በሪቴል ቢዝነስ የደንበኞች ፓሊሲና ፕሮሲጀር ላይ የተገለፀ ቢሆንም የአገልግሎት መስጫ ማዕከላት በዚህ መሰረት እየተገበሩ ስለመሆኑ ለማጣራት በናሙና ከታዩት 6 ሪጅኖች እና 15 አገልግሎት መስጫ ማዕከላት ከምዕራብ አዲስ አበባ ሪጅን በስተቀር በተቀሩት አምስት ሪጅኖች እና በ15ቱም አገልግሎት መስጫ ማዕከላት ደንበኞችን ያለቅደም ተከተላቸው የሚስተናግዱ መሆኑ፤

139. በሪጅኖች እና ዲስትሪክቶች ስር ያሉትን የደንበኞች ዝርዝር መረጃ በአግባቡ የተያዙ መሆኑን ለማረጋገጥ በናሙና ተመርጠው በታዩት 15 አገልግሎት መስጫ ማዕከላት ከምዕራቅ ሪጅን ሀረር የደንበኞች አገልግሎት መስጫ ማዕከል ቁጥር 1 እና ከገላን የደንበኞች አገልግሎት መስጫ ማዕከል በስተቀር ሌሎቹ 13 ማዕከላት ያለው የደንበኞች መረጃ አያያዝ ቀልጣፋ አገልግሎት ለመስጠት በሚያመች ሁኔታ የተደራጀ ካለመሆኑ በላይ በሰሜን አዲስ አበባ ሪጅን የኢንዱስትሪ ደንበኞች በውል ቁጥር 3319692፣ 3303664፣ 3308731፣ 3105629፣ 3494746፣ እና 3555651 የሚገኙ መረጃ በሚገባ ባለመያዙ ምክንያት አገልግሎቱ የደንበኞቹ አድራሻ የት እንደሆነ የማያውቅ መሆኑ፤

140. አገልግሎቱ ለመካከለኛ (ከ1000 በላይ እስከ 60000 የሆነ የቮልቲጅ መጠን) እና ከፍተኛ (ከ60000 በላይ የሆነ የቮልቲጅ መጠን) የኃይል ተጠቃሚ

ደንበኞች እንደ ቅደም ተከተላቸው በ45 እና በ60 ቀናት ውስጥ የቆጣሪ ማስገባት አገልግሎት ሊሰጥ የሚገባ ቢሆንም በናሙና ተመርጠው በታዩት 6 ሪጅኖች በፖሊሲና ፕሮሲጀሩ በተቀመጠው ስታንዳርድ መሰረት ሳይሆን ደንበኞች አገልግሎቱን ለማግኘት ከአመታት በላይ የሚፈጅባቸው መሆኑን፤

141. በቆጣሪ ንባብ የተሰማሩ ባለሙያዎች የሚሰሩበት የስራ መመሪያ ተዘጋጅቶ ተግባራዊ ሊደረግ፤ በአፈፃፀሙም ላይ ክትትልና ቁጥጥር ሊደረግ የሚገባ ቢሆንም በአዲቱ በናሙና በታዩት በ15 የደንበኞች አገልግሎት መስጫ ማዕከላት በቆጣሪ ንባብ የተሰማሩ ባለሙያዎች የሚሰሩበት የስራ መመሪያ የሌላቸው እንዲሁም የንባብ ባለሙያዎቹን በተጠናከረ መልኩ ለመቆጣጠርና ለመከታተል የተዘረጋ ስርዓት የሌለ መሆኑን፤

142. የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ አገልግሎት ለደንበኞች የሰጠውን አገልግሎት ክፍያ በወቅቱ ሊሰበሰብ የሚገባ ቢሆንም ከተለያዩ መንግስታዊ እና መንግስታዊ ካልሆኑ ተቋማትና ግለሰብ ደንበኞቹ ከ10 ዓመታት በፊት ጀምሮ ክፍያ ሳይፈጸሙባቸው በየበጀት ዓመታቱ ተንከባሎ የመጣ ብር 132,352,369.89 ያልሰበሰበ መሆኑ፤

143. የድርጅቱ ፖሊሲና ፕሮሲጀር ላይ የአገልግሎት ክፍያን በወቅቱ የማይፈፅሙ ደንበኞች በቅድሚያ አስፈላጊው ማስጠንቀቂያ እንዲደርሳቸው ከተደረገ በኋላ ደንበኞቹ በማስጠንቀቂያው መሰረት ክፍያቸውን የማይፈጽሙ ከሆነ የኃይል ማቋረጥ ተግባር በማከናወን በህግ አግባብ የሚፈለግባቸውን ክፍያ እንዲፈፅሙ እንደሚደረግ የተገለፀ ቢሆንም በ15 ሪጅኖች ውስጥ 97 የሚሆኑ የተለያዩ የአገልግሎቱ ደንበኞች ማለትም ተቋማት፣ ድርጅቶች፣ ኤምባሲዎች እና ግለሰቦች ከ1999-2008 በጀት ዓመት ለተጠቀሙበት የኤሌክትሪክ አገልግሎት ክፍያ ብር 80,927,531.81 ለመፈጸም ፍቃደኛ ሳይሆኑ ቀርተው በተቋሙ ምንም አይነት እርምጃ ያልተወሰደባቸው መሆኑ፤

144. የኢትዮጵያ ኤሌክትሪክ አገልግሎት የማከፋፈያ መስመሮች እና ትራንስፎርመሮች የአገልግሎት ዘመናቸው ተጠብቆ የማሻሻያ ስራዎች እንዲሰሩላቸው ሊያደርግ የሚገባ ቢሆንም በ15 ሪጅኖች ያሉት የማከፋፈያ መስመሮችና ትራንስፎርመሮች የአገልግሎት ዘመናቸውን ጠብቆ በእቅድ ላይ የተመሰረተ የማሻሻያ ስራዎች ባለመሠረቱና በአገልግሎቱ ስር ካሉት

ትራንስፎርመሮች ውስጥ 40% ያህሉ የአደጋ መከላከያ መሳሪያዎች (አሬስተር እና ድሮፕ አውት ፊውዝ) ባለመኖሩ ምክንያት በ2007 በጀት አመት 1029 ትራንስፎርመሮች በጭነት ምክንያት የተቃጠሉ መሆኑ፤

145. የአስቸኳይ ጊዜ ጥገና ክፍል ደንበኞች ኃይል መቋረጥን ካመለከቱበት ጊዜ አንስቶ በ4 ሰዓት ጊዜ ውስጥ አገልግሎቱን ማግኘት እንዳለባቸው በደንበኞች አገልግሎት አሰጣጥ ሰነድ ላይ የተገለፀ ቢሆንም በናሙና ተመርጠው ከታዩ 29 የድርጅቱ ከፍተኛ የኃይል ተጠቃሚ ደንበኞች (ማለትም 6 በሆቴል አገልግሎት የተሰማሩ፤ 8 ባንኮች፤ 4 የምግብ ማምረቻ ፋብሪካዎች፤ 3 የብረታ ብረት ማምረቻ ፋብሪካዎች እና 1 የጨርቃ ጨርቅ ፋብሪካ) የአስቸኳይ ጊዜ ጥገና ክፍል ኃይል በሚቋረጥበት ወቅት በስታንደርዱ መሰረት ምላሽ እንደማይሰጧቸውና ምርት በመበላሸቱ ለኪህራና ተጨማሪ ወጪ እየተዳረጉ መሆኑ፤

የእንስሳት መድኃኒትና መኖ አስተዳደርና ቁጥጥር አፈፃፀምን በተመለከተ

146. ባለስልጣኑ ብሄራዊ የእንስሳት መድኃኒትና መኖ ተጨማሪ ንጥረ ነገር መዘርዘርን ሊያዘጋጅ፤ መድኃኒቶችንና የመኖ ተጨማሪ ንጥረ ነገሮችን በየዓይነታቸው ሊመድብ፤ መዘርዘሩንም በየጊዜው ሊከልስ የሚገባ ቢሆን በለስልጣኑ ብሄራዊ የእንስሳት መድኃኒትና መኖ ተጨማሪ ንጥረ ነገር መዘርዘርን ያላዘጋጀ፤ መድኃኒቶችንና የመኖ ተጨማሪ ንጥረ ነገሮችን በየዓይነታቸው ያልመደበ መሆኑ፤

147. በሀገር ውስጥ የተመረተም ሆነ ከውጭ ሀገር የገባ ማንኛውም የእንስሳት መድኃኒት በወቅቱ ደህንነቱ፤ ፈዋሽነቱና ጥራቱ ተገምግሞ ወይም ተረጋግጦ ከተመዘገበ በኋላ ጥቅም ላይ እንዲውል ሊያደርግ ሲገባ ባለስልጣኑ ከውጭ ሀገር መድኃኒት ለሚያስገቡ ለ21 እንስሳት መድኃኒት አስመጪ ድርጅቶች ደህንነቱ፤ ፈዋሽነቱና ጥራቱ በላብራቶሪ ሳይገመገምና ሳይረጋገጥ ለ280 ዓይነት መድኃኒቶች ጊዜያዊ ፈቃድ በመስጠት ጥቅም ላይ እንዲውሉ ማድረጉና ልምዱ ኦዲቱ እስከተጠናቀቀበት ጊዜ ድረስ የቀጠለ መሆኑ

148. ባለስልጣኑ የእንሰሳት መኖር፣ የመኖር ጥሬ ዕቃ ወይም የመኖር ተጨማሪ ንጥረ- ነገር ብክለትንና ብልሽትን በሚከላከል አሰራር መሰረት መመረቱን፣ መከማቸቱንና መጓጓዙን በተሟላ መልኩ እየተቆጣጠረ የማይገኝ መሆኑ፤

የማዳበሪያ ፋብሪካ ግንባታ በተገባው ውል መሰረት መከናወኑን በተመለከተ፤

149. የያዩ ዩሪያ ማዳበሪያ ፋብሪካን የአዋጭነት ጥናት መንግስት በ1999 ዓ.ም ቻይና ኮምፕላንት በተባለ የውጭ ድርጅት አስጠንቶ በጥናቱም መሰረት ፋብሪካውን ለመገንባት አራት ዓመት ጊዜ የሚፈጅ መሆኑን አጥኝ ድርጅት አስቀምጦ የነበረ ቢሆንም፣ ነገር ግን የብረታ ብረት ኢንጂነሪንግ ኮርፖሬሽን ጥናቱን በመከለስ የፋብሪካውን ግንባታ በሁለት ዓመት ለማጠናቀቅ ሀሳብ ሲያቀርብ ሁለቱ ጥናቶች እንዲጣጣሙ ሳይደረግና በእርግጥም ይህ የሚቻል መሆኑ ሳይረጋገጥ ኮርፖሬሽኑ ግንባታውን በ2004 ዓ.ም ጀምሮ በ2006 ዓ.ም ለመጨረስ በ2004 ዓ.ም ውል የፈጸመ ሲሆን ፋብሪካው በውሉ መሰረት ሊጠናቀቅ ያለመቻሉ፤

150. እ.ኤ.አ እስከ ሰኔ 21 ቀን 2016 ድረስ ከአጠቃላይ የፕሮጀክቱ የውል ዋጋ ብር 11,084,850,000.00 (አስራ አንድ ቢሊየን ሰማንያ አራት ሚሊየን አምስት መቶ ሺ ብር) ውስጥ ብር 5,653,273,500.00 ወይም የውሉ 60% ለሥራ ተቋራጩ የተከፈለ ቢሆንም እስከ መጋቢት 2009 ዓ.ም ድረስ በሶስቱ ዩኒቶች ማለትም የዩሪያ የማዳበሪያ ዩኒት 28.05%፣ የተርማል ፓዎር ፕላንት 11% እና የድንጋይ ከሰል 3.05% አጠቃላይ አፈጻጸም 42.31% ላይ የሚገኝ ሲሆን አፈጻጸሙ ዝቅተኛና በዕቅዱ መሰረት ያልተከናወነ ከመሆኑም በላይ ፕሮጀክቱ በተያዘለት ጊዜ ባለመጠናቀቁ ኮርፖሬሽኑ ከባንክ ለተበደረው ብድር ወለድ እስከ የካቲት 2008 ዓ.ም ድረስ ብቻ ብር 1,826,513,172.20 (አንድ ቢሊየን ስምንት መቶ ሃያ ስድስት ሚሊየን አምስት መቶ አስራ ሶስት ሺ አንድ መቶ ሰባ ሁለት ከሀያ ሳንቲም ብር) የተከፈለ መሆኑና ፕሮጀክቱ በተራዘመ ቁጥር ምንም ገቢ ሳይመነጭ ለባንክ የሚከፈለው ወለድ በከፍተኛ መጠን ሊያድግና በፋብሪካው ዘላቂነት ላይ አሉታዊ ተጽዕኖ ሊያሳድር የሚችል መሆኑ፤

151. የስራ ተቋራጩ ለእያንዳንዱ የፕሮጀክት ስራ የተተነተነ ዝርዝር የትግበራ መርሃ ግብር በወቅቱ እያወጣ ሊያቀርብና ተግባራዊ ሊደረግ ይገባል። ይሁን እንጂ የስራ ተቋራጩ ለሚያከናውነው ለእያንዳንዱ የፕሮጀክት ስራ የተተነተነ ዝርዝር ዕቅድ፣ የስራ ዓይነቶችን (activities)፣ እያንዳንዱን የስራ ዓይነት ከጠቅላላ የፕሮጀክት ስራ የሚይዘው ክብደት፣ የስራዎቹ የገንዘብ መጠን፣ ስራዎቹ የሚሰሩበት ጊዜ እና የስራዎቹ ጊዜ አፈጻጸም በመከፋፈል በጊዜ መርሃ ግብሩ መሰረት በሚፈለገው ደረጃ አጠቃሎ የማያቀርብ መሆኑ፤
152. የማሽነሪዎች ዝግጅት በአገር ውስጥ በሚገኙት የሥራ ተቋራጩ እህት ኩባንያዎችና ኢንዱስትሪዎች አማካኝነት እየተዘጋጀ የሚገኝ ቢሆንም የሥራው አፈጻጸም ከፕሮጀክቱ አጠቃላይ ክንውን ጋር የማይጣጣምና የዘገየ መሆኑ፤
153. እንዲሁም የፕሮጀክቱ ወሳኝ ዕቃዎችና የግዢ የማምረትና የማቅረብ ስራ በጣም የዘገየና በታቀደለት ጊዜ እየተከናወነ አለመሆኑ፤ በግንባታ ቅደም ተከተል መሰረት የሚያስፈልጉ መሳሪያዎች ተለይተው ያልቀረቡ መሆኑ፤ ከዕቃዎች ምርት ጋር በተያያዘ ከውጭ አገር የሚመረቱ ዕቃዎች ውል በመፈጸም ስራ ያልተጀመረ መሆኑ፤ በመሬት ውስጥ የሚቀበሩ ቱቦዎችና መሳሪያዎች የማምረትና የመግዛት አቅርቦት የዘገየ መሆኑ እንዲሁም ለፋብሪካው የሚያስፈልጉ ግብዓቶች ምርት ከ2008 ዓ.ም ጀምሮ እስከ 2009 ዓ.ም ሩብ ዓመት ያልተመረተና ልዩነት ያልታየበት መሆኑ
154. ምንም እንኳን እነኚህ ጉዳዮች በመጀመሪያው ጥናት ውስጥ መካተት ቢኖርባቸውም ተቋራጩ ተጨማሪ ስራዎችን ማለትም የድንጋይ ከሰልን በዓመት የማምረት አቅም ከ1.2 ወደ 1.8 ሚሊዮን ቶን ከፍ ለማድረግ፣ በፕሮጀክቱ ሳይት መቀያየር ምክንያት፣ ለፋብሪካው ለመጠጥ፣ ለፕሮሰስ፣ ለመሳሪያዎች ማቀዝቀዣ ለሚያስፈልገው የውሃ ግድብ ስራ፣ ከጅቡቲ ወደ ሀገር ውስጥ ለሚጓዙ የማምረቻ መሳሪያዎች የሚከፈል የትራንስፖርት ወጪ፣ ለሰብስቱሽን ማቋቋሚያ ግንባታ ስራ እና የAsh & slag handling ስራ አመቺ በሆነ መልኩ ለመገንባት ተጨማሪ ብር 3,415,150,000 የጠየቀ ቢሆንም በፕሮጀክቱ ባለቤት ኦዲቱ እስከተጠናቀቀበት ጊዜ ድረስ ውሳኔ ያልተሰጠው መሆኑ፤

በስኳር ኮርፖሬሽን የነባር ስኳር ፋብሪካዎች የማስፋፊያ ሥራዎች ውጤታማነትን በተመለከተ

155. በወንጂ/ሸዋ ስኳር ፋብሪካ በኮንትራት ውል ሰነድ 1ቢ /Volume- 1B/ እ.ኤ.አ ጥር 21/2008 የጨረታ ሰነድ ስምምነት ሰንጠረዥ ተቁ 9 ላይ ዲዛይንና ዝርዝር የኢንጅነሪንግ ፓኬጅ ተቋራጩ ጨረታውን እንዳሸነፈ ለቀጣሪው ድርጅት ማስረከብ ያለበት መሆኑን፤ ይህም እንደ ዋና ኢንጅነሪንግ አመልካች ዳታ ሆኖ በኢንፎርሜሽን ሰጪነት ማገናዘቢያ እንደሚያገለግል የተገለፀ ቢሆንም፤ ተቋራጩ በውሉ መሰረት የሚያስፈልጉ የፋብሪካው ንድፎችን /Drawing/ እና ማንዋሎችን ሙሉ ለሙሉ ያላስረከበ መሆኑ ታውቋል፡፡

156. እ.ኤ.አ ጥር 21/2008 በቀጣሪው ድርጅት እና በተቋራጩ በተፈረመው ኮንትራት ውል እስፔሻል ኮንዲሽን /ልዩ ሁኔታ/ በንዑስ ቁጥር ጂ.ሲ.ሲ /GCC 27.6.1/ ላይ በተመለከተው መሰረት የፋብሪካው የሥራ ዋስትና ፍተሻ /Guarante Test/ ሶስት ጊዜ በሚከናወንበት ወቅት ማንኛውም የፋብሪካው አካል /Equipment/ ውጤታማ ካልሆነ ጥገና ሳያስፈልገው በተቋራጩ ዋስትና አዲስ ተተክቶ የዋስትና ማረጋገጫውም ለአንድ ዓመት እንደሚራዘም የተመለከተ ቢሆንም፤ የወንጂ/ሸዋ አዲሱ የማስፋፊያ ፋብሪካ ሥራውን እንዲጀምር የተደረገው ተቋራጩ የሥራ ብቃት ፍተሻ /Commissioning/ ሳያደርግ መሆኑ ታውቋል፡፡

የልዩ አዲት ስራዎች

157. በዕቅድ ከያዝናቸው የአዲት ሥራዎች በተጨማሪ በአዲት ዓመቱ በፍ/ቤቶች፣ በፌዴራል የሥነ-ምግባርና ፀረ ሙስና ኮሚሽን፣ እንደዚሁም በሌሎች የተለያዩ አካላት ጥያቄ 8 የልዩ አዲት ስራዎች ተከናውኖ ሪፖርታቸው ለሚመለከታቸው አካላት የተላከ ሲሆን በኢ.ፌ.ዴ.ሪ የህዝብ ተወካዮች ምክርቤትና በአዲስ አበባ ከተማ ምክርቤት ጥያቄ የተጀመረው አንድ ሌላ ልዩ አዲት በመከናወን ላይ ይገኛል፡፡

በመ/ቤታችን በተሰጡ የአዲት ማሻሻያ ሃሳቦች ላይ የማስተካከያ እርምጃ ስለመወሰዱ የሚደረግ ክትትልን በተመለከተ

158. በመ/ቤታችን ማቋቋሚያ አዋጅ አንቀጽ 17 ንዑስ አንቀጽ 3 እና 4 መሠረት አዲት ተደራጊዎች በፌዴራል ዋና አዲተሩ በተላኩ የአዲት ሪፖርቶች የተገለጹ ግኝቶች ላይ በጊዜ ገደብ እርምጃ የመውሰድ ግዴታ እንዳለባቸውና ለመውሰድ ካልቻሉም ምክንያቱን በመግለፅ ለፌዴራል ዋና አዲተር መ/ቤት ማሳወቅ እንዳለባቸው ተደንግጓል።
159. በዚህ መሠረት የ2008 በጀት ዓመት ሂሳብ አዲት ወቅት በ2007 አዲት ላይ በተደረገው የክትትል አዲት 55 መ/ቤቶች እና 19 ቅ/ጽ/ቤቶች በተለያዩ ነጥቦች ላይ በአዲት ሪፖርቱ በተገለጸው መሰረት ተገቢውን እርምጃ ያልወሰዱ መሆናቸው ተረጋግጧል።
160. በሌላ በኩል ከ2002 እስከ 2006 በተደረጉ አዲቶች ከደንብና መመሪያ ወቅቱ ክፍያዎች ያላገባብ በመፈጸማቸው ገንዘቡ ለመንግሥት ካዘና ተመላሽ እንዲደረግ ከተባለው ብር 331,090,460.02 ውስጥ ተመላሽ የተደረገው ብር 17,078,726.13 ወይም 5.16% ብቻ መሆኑን መ/ቤቶቹ በውስጥ አዲተሮቻቸው አረጋግጠው ከላኩልን መረጃ ለማወቅ ተችሏል። በተመሳሳይ ጊዜ የተለያዩ እቃ አቅራቢዎችና ተቋራጮች በገቡት ውል መሠረት ባለመፈጸማቸው እንዲሰበሰብ ከተባለው ብር 325,064,647.71 ውስጥ የተሰበሰበው ብር 394,228.36 ወይም 0.12% መሆኑ ታውቋል። በአጠቃላይ ያላገባብ ክፍያ በመፈጸሙ እንዲመለስና ከቅጣት እንዲሰበሰብ ከተባለው ብር 656,155,107.73 ውስጥ የተመለሰውና የተሰበሰበው ብር 17,472,954.49 ወይም 2.66% ብቻ ነው። ይህ የሚያመለክተው መ/ቤቶች በተሰጠው የአዲት አስተያየት መሠረት ተገቢና በቂ እርምጃ እየወሰዱ ያለመሆኑን ያረጋግጣል። በመሆኑም የተከበረው ም/ቤቱና መንግሥት ህግና ሥርዓት እንዲከበር ያላገባብ የተከፈለው መንግሥት ገንዘብ እንዲመለስ ተገቢውን እርምጃ ሊወስዱ ይገባል።
161. በአጠቃላይ ሲታይ በአዲት ግኝቶች ላይ እርምጃ የመውሰድና የማስተካከል ዝንባሌ በተወሰነ ደረጃ በተወሰኑ መ/ቤቶች መሻሻል የሚያሳይ ቢሆንም ገና ወደ ሚጠበቀው ደረጃ ሊቀርብ አልቻለም። ይህን ሁኔታ ለመለወጥ መ/ቤታችን

ከሚያደርገው ጥረት ጎን ለጎን የመንግሥት ወጪ አስተዳደርና ቁጥጥር ጉዳዮች ቋሚ ኮሚቴ ጣንካራና ተከታታይ ይፋዊ መድረክ በማዘጋጀት ኦዲት ተደራጊዎች ስለወሰዱት እርምጃ መጠየቁና ሌሎችም የም/ቤቱ ቋሚ ኮሚቴ አባላት የሚከታተሏቸው መ/ቤቶች በኦዲት ግኝት ላይ የወሰዱትን በጥብቅ እየተከታተሉ በመሆኑ ኦዲት ተደራጊዎች እርምጃ እንዲወስዱ ጫነ እየፈጠረ ይገኛል። እንደዚሁም የገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ሚኒስቴር ከዚህ አንፃር እያደረገ ያለው ክትትልም የራሱ ተፅዕኖ በማሳደር ላይ ይገኛል። ነገር ግን ይህ ሁሉ ጫና ወደሚታይ ተጨባጭ እርምጃ ባለመሻገሩ አንዳንዶቹ እንደምንም እየቆጠሩት አይደለም።

162. በፌዴራል ዋና ኦዲተር መ/ቤት ማቋቋሚያ አዋጅ ቁጥር 982/2008 አንቀፅ 25 ንዑስ አንቀፅ 1 (መ) መሠረት ያለበቂ ምክንያት በፌዴራል ዋና ኦዲተር በቀረቡ የኦዲት ሪፖርቶች በተሰጡ የማሻሻያ አስተያየቶችና ሃሳቦች ላይ በወቅቱ እርምጃ ያለመውሰድ፤ ወይም በዚህ አዋጅ በተደነገገው መሠረት መፈጸም ሲኖርበት ለመፈጸም ፈቃደኛ ሆኖ ያልተገኘ በህግ እንደሚቀጣ በግልጽ ተደንግጓል። በመሆኑም ኦዲት ተደራጊዎች በዚህ መልኩ ከሚደርስ ተጠያቂነትና ቅጣት ለመደን አሁንም ሳይዘገዩ በአስቸኳይ ተገቢውን እርምጃ ሊወስዱና የተዘረገውን አሠራርና ሥርዓት አክብረው ሊሠሩ ይገባል።

የለውጥና የመልካም አስተዳደር ሥራዎችን በተመለከተ

163. የለውጥ ሥራውን በሚገባ ለመተግባር በመጀመሪያ ምዕራፍ ላይ ሲሠሩ የነበሩት የካስኬድንግ፤ ውጤት ተኮር ሥርዓትን መሠረት ያደረጉ የስትራቴጂክ ዕቅድና የአመታዊ ዕቅድ ዝግጅት ሥራዎች ተጠናቅቀው ጉድለቶች ቢኖሩትም በድጋፍ ዘርፉ የሥራ ክፍሎች የውጤት ተኮር ሥርዓቱ እየተተገበረ ይገኛል። በኦዲት ዘርፉ ግን ተገቢ የሆኑ ቅድመ ሁኔታዎች ባለመጠናቀቃቸው ዘግይቶ በዚህ ዓመት በመጋቢት ወር ወደ ተግባር ተገብቷል። ይሁንና በሁለቱም ዘርፎች የምዘና ሥርዓቱን በቴክኖሎጂ የማስደገፍና የምዘና ሂደቱን የማቅለልና የመቀላጠፍ ሥራዎች ግን ገና በጅምር ላይ የሚገኙ ናቸው።

164. የመልካም አስተዳደር ጉዳዮችን በተመለከተ በመ/ቤታችን ተለይተው የነበሩት ከአሠራር ጋር የተያያዙ የመልካም አስተዳደር ችግሮች በአብዛኛው የተፈቱና

መሻሻል የታየባቸው ቢሆንም ከብቃትና ክህሎት እንደዚሁም ከአመለካከት ጋር የተያያዙት ችግሮች ግን አሁንም በቀጣይነት እየተሠራባቸው ይገኛሉ።

ሴክተር ዘለል ሥራዎችን በተመለከተ

- 165. በዚህ ረገድ የሥርዓተ ዖታ ሥራዎችን በተመለከተ በሁሉም ሥራዎቻችን አካተን ለመፈጸም ሁሉም የሥራ ክፍሎች የሥራ ዕቅዳቸው አካል እንዲያደርጉ ተደርጓል። በተለይ የኦዲት ዕቅዳችንም አንዱ አካል በማድረግ በ2008 ኦዲት ወቅት የአፈርማቲቭ አክሽን በሁሉም መ/ቤት በተገቢው የተተገበረ መሆኑን በአዲታችን ለማረጋገጥ ተችሏል።
- 166. በሌላ በኩል እንደከዚህ ቀደሙ ሁሉ፣ ዓለም አቀፍ የሴቶችና የፀረ-ጾታ ጥቃት ቀናትን በተለያዩ ትምህርታዊና የግንዛቤ ማደበሪያ ዝግጅቶችን በማድረግ በቅንጅት ተከብሯል። በሌላም በኩል በየሁለት ወሩ የሚካሄደው የመ/ቤቱ ሴት ሠራተኞች የሚገናኙበትና ልምድ የሚለዋወጡበት መድረክ ቋሚ መተዳደሪያ ደንብ እንዲኖረው ተደርጓል።
- 167. በተጨማሪም አነስተኛ የገቢ ምንጭና ዝቅተኛ የትምህርት ደረጃ ላላቸው የመ/ቤቱ 30 ሴት ሰራተኞች መሰረታዊ የንግድ ክህሎት ሥልጠና እንዲያገኙ ተደርጓል። በተጨማሪም በግማሽ ክፍያና ነጻ የርቀት ትምህርት ዕድል በማፈላለግ 10 ሴት ሠራተኞች በዲፕሎማ፣ 11 ሴት ሠራተኞች በዲግሪ እንዲሁም 5 ሴት ሠራተኞች ከ5ኛ-7ኛ ክፍል በገንዘብ ሲተመን ብር 105,150.00 ለሠራተኞች ድጋፍ እንዲያገኙ ተደርጓል።
- 168. የHIV/AIDS በተመለከተ የተለያዩ የሠራተኛ መድረኮችንና ጽሁፎችን በማዘጋጀትና በፊት ለፊት መድረኮችና በመ/ቤታችንን በተዘረገው የመረጃ ተክኖሎጂ አማካይነት ሁሉንም ሠራተኛ ባደረሰ መንገድ ቀጣይነት ያለው የግንዛቤ ማዳበሪያ ሥራዎች እየተሠራ ይገኛል።

የአቅም ግንባታ ሥራዎችን በተመለከተ

- 169. የመ/ቤቱንና የሠራተኛውን አቅም ከመገንባት አንጻር ሦስት ጉዳዮችን ማዕከል በማድረግ የአቅም ግንባታ ሥራዎች በመሠረት ላይ ናቸው።
- 170. የመጀመሪያው የሠራተኛውን ብቃትና ክህሎት የማሳደግ ጉዳይ ሲሆን ከዚህ አንጻር በመ/ቤታችን አዲሱ ህንፃ ውስጥ አንድ ወለል ለማሠልጠኛ ማዕከልነት

በመለየት ክፍሎቹን በተገቢው መሣሪያ የማደራጀትና በአማካሪዎች አማካይነት ሥልጠና የሚሰጥባቸውን ማቴሪያሎች የማዘጋጀት ሥራ በመጠናቀቅ ላይ ይገኛል። ማዕከሉ የክልል ዋና አዲተሮችንም ጨምሮ አቅም ለመገንባት የሚያገለግል ይሆናል።

171. ሁለተኛው የመ/ቤቱ የዳታ ማዕከል የመገንባትና ሁሉንም ሥራዎቻችን በቴክኖሎጂ በማስደገፍ የሥራና አሠራር ቅልጥፍን የማሳደግ፣ የአሠራር ወጥነት ለማስፈንና የወረቀት፣ የቀለምና ተያያዥ የጥገናኛ የግንኙነት ወጪዎችን ጭምር የመቀነስ ሲሆን ለዚህ ማስተር ፕላን ተዘጋጅቶ የዳታ ማዕከሉ መሣሪያዎች ግዢና ሌሎች አስፈላጊ ተግባራት እየተፈጸሙ ይገኛል። ይህ በቅርቡ እንደሚጠናቀቅና ሙሉ በሙሉ እንደሚተገበር የሚጠበቅ ሲሆን በአሁኑም ሰዓት ቢሆን Corporate e-mail system እና Outlook የሚባለውን ሥርዓት በመጠቀም በመ/ቤቱ ውስጥ የሚደረጉ ግንኙነቶችን ወደ ተክኖሎጂ በመለወጥ የወረቀትና የቀለም ወጪን በከፍተኛ ደረጃ ለመቀነስ ተችሏል።

172. ሦስተኛው የአቅም ግንባታ ማዕከል የአዲት ጥራትን የማጎልበት ሥራ ሲሆን ከዚህ አንጻር የመ/ቤታችን የአዲት ጥራት አሁን የሚገኝበት ደረጃ (Baseline) በእንግሊዝኛ ተነጋሪ የአፍሪካ ሀገሮች ዋና አዲተሮች አማካይነት ከተለያዩ አባል ሀገራት ዋና አዲተር መ/ቤቶች በተወጣጡ ከፍተኛ የአዲት ባለሙያዎች አሁን የምንገኝበት ደረጃ ተለይቷል። ይህንን መሠረት በማድረግ በሚቀጥሉት አራት ዓመታት በመስክ ጭምር ከአዲተሮቻችን ጋር እየሠራ የአዲተሩን ብቃትና ክህሎት በማሳደግ አዲቶቻችን በእርግጥም ዓለም አቀፍ ስታንዳርድን መሠረት አድርገው በሚፈለገው ጥልቀት በመፈጸም ከአሁን በተሻለ ሁኔታ በየመ/ቤቶቹ የሚታዩትን የአሠራር ግድፈቶችንና ክፍተቶችን የመለየት አቅም የሚፈጥር ልምድ ያለው የአዲት አማካሪ ድርጅት የሚቀጠር ይሆናል። የዚህም አማካሪ ድርጅት የመቅጠር ሂደት ጨረታ ወጥቶ በመከናወን ላይ ይገኛል።

የመ/ቤቱ የሰው ሀብት ሁኔታ

173. ለመ/ቤቱ በመዋቅር የተፈቀደው የሰው ኃይል ለአዲት ባለሙያ 645 እና ለድጋፍ ሰጪ 314 በድምሩ 959 ሲሆን፣ በየካቲት ወር 2008 የአዲት ሥራው ሲጀመር የነበረው የሰው ሀይል 265 አዲተሮችና 145 የድጋፍ ሰጪ ሰራተኞች

በድምሩ 413 ነበር። በአዲት ዓመቱ 156 ኦዲተሮችና 89 ድጋፍ ሰጪ ሠራተኞች በድምሩ 245 ሠራተኞች የተቀጠሩ ሲሆን፣ ከድጋፍ 7 እና ከአዲት 4 ሠራተኞች በጡረታ የተገለለ፣ 1 በሞት የተለዩ፣ 21 ኦዲተሮችና 21 ድጋፍ ሰጪ በድምሩ 42 ሠራተኞች በራሳቸው ፈቃድ መ/ቤቱን የለቀቁ ሲሆን በአጠቃላይ በአዲት ዓመቱ 54 ሰው ኃይል ከመ/ቤቱ ለቀዋል።

174. በመሆኑም በአዲት ዓመቱ መጨረሻ በመ/ቤቱ የአዲት ባለሙያዎች 265 ወንዶችና 135 ሴቶች በድምሩ 400፣ የድጋፍ ሰጪ 89 ወንዶችና 115 ሴቶች በድምሩ 204 ድጋፍ ሰጪ ሠራተኞች በአጠቃላይ 604 ሠራተኞችና ኃላፊዎች በሥራ ላይ የነበሩ ሲሆን፣ 355 የሥራ መደቦች በክፍትነት ተመዝግቦ ይገኛል። እነዚህ ክፍት የሥራ መደቦችን ለማሙላት በአሁኑ ወቅት ከፍተኛ ጥረት በመደረግ ላይ ይገኛል።

የ2008 በጀት ዓመትና 2009 በጀት ዓመት

የዘጠኝ ወር የበጀት አጠቃቀም

175. በ2008 በመ/ቤታችን ሊከናወኑ ለታቀዱት ሥራዎች ማከናወኛ ብር 44,149,612.69 በጀት ተፈቅዶ ብር 42,142,107.21 ወይም 95.4% ሥራ ላይ የዋለና ያልተሰራበት ብር 2,007,505.48 (4.6%) የነበረ ሲሆን፣ ለ2009 በጀት ዓመት ዕቅድ ማስፈጸሚያ ለመ/ቤታችን ከተፈቀደው ብር 79,290,102.00 ውስጥ እስከ መጋቢት 30/2007 የነበረው የዘጠኝ ወር በጀት ብር 59,295,076.50 ሲሆን በዘጠኝ ወር ውስጥ ስራ ላይ የዋለው ደግሞ ብር 50,407,678.96 ወይም 85.00% ሆኗል።

መ/ቤቱን ያጋጠሙ ችግሮችና የተወሰዱ እርምጃዎች

176. መ/ቤታችን በሕገ-መንግሥትና የማቋቋሚያ አዋጅ የተጣለበትን ኃላፊነት ለመወጣት ከፍተኛ ጥረት እያደረገ ቢሆንም፣ በሥራ ሂደት እየተፈታተኑን ከሚገኙ ተግዳሮቶች መካከል የሚከተሉት ዋና ዋናዎቹ ናቸው።

177. በፋይናንስ አስተዳደር አዋጅ መሠረት ሁሉም መ/ቤቶች ሂሳባቸውን የበጀት ዓመቱ እንዳለቀ እስከ መስከረም 30 ዘግተው ሂሳቡን ለአዲት ማቅረብ ቢኖርባቸውም 72 መ/ቤቶች ወይም 46.83% (ዝርዝሩን በአባሪ 1 ይመልከቱ)

የሚሆኑት ሂሳባችውን ከመስከረም 30/2007 በኋላ ከጥቅምት1/2009 እስከ ጥር 24/2009 ዓ.ም ድረስ አዘግይተው ለአዲት ያቀረቡ በመሆኑ፤ የ2008 በጀት ዓመት ሂሳብ አዲት በታሰበው ጊዜ ማጠናቀቅ አለስቻለንም። በህጉ በተቀመጠው ጊዜ ውስጥ ሂሳቡን ዘግተናል ብለው ከሰጡን መ/ቤቶችም ውስጥ የማይናቅ ቁጥር ያላቸው አልዘጉም ተብሎ ስማቸው እንዳይነሣ እንጂ መረጃዎችን በሚገባ አሟልተው ባለመሆኑ ሥራችንን በወቅቱ በዕቅዳችን መሠረት እንዳናጠናቅቅ ከፍተኛ ተጽዕኖ አድርጎብናል።

178. በአጠቃላይ ሲታይ ለአዲቱ ሥራ የሚደረገው ትብብር መሻሻል ያሳየ ቢሆንም፤ አሁንም አልፎ አልፎ የሥራ ቦታ ያለማመቻቸትና ማስረጃ ያለመስጠት፤ ለአዲት ማስታወሻዎች በወቅቱ ምላሽ ያለመስጠት፤ አዲተሮች ሥራቸውን አጠናቀው የመውጫ ስብሰባ አድርገው ከወጡና ወደ ሌላ ሥራ ከተሰማሩ በኋላ በአዲት ወቅት ያላቀረቡትን ማስረጃዎች አሉን በማለት መ/ቤታችን ድረስ ይዘው የማምጣት፤ በመጀመሪያው የመውጫ ስብሰባ ላይ ባለመገኘት ድጋሚ እንዲደረግ መጠያቅ፤ ለረቂቅ የሥራ አመራር ሪፖርት በወቅቱ ምላሽ ያለመስጠትና የመውጫ ስብሰባ ከተደረገ በኋላ በጣም ብዙ በአዲቱ ወቅት ሊቀርቡ ይችሉ የነበሩ ማስረጃዎች የማቅረብ ሁኔታዎች የሚታዩ በመሆኑ መ/ቤቶቹ በፍጥነት እነኚህ ችግሮች በማስወገድ ሕጋዊ ኃላፊነታቸውን በተገቢው ጊዜ ሊወጡ ይገባል።

የ2009/2010 አዲት ዓመት ዕቅድ

179. ሰው ሀይል ፍልሰቱ ምክንያት መንስኤ የሆነው ችግር በመቀረፉ ያሉት ክፍት የስራ መደቦች እንደሚሟሉ ታሳቢ በማድረግ በ2009 በጀት ዓመት ሂሳብም የአዲቱ ሽፋን 100% ሆኖ እንዲቀጥል የ174 መ/ቤቶች ሂሳብ የፋይናንስና የሕጋዊነት አዲት ለማድረግ ታቅዷል። ካለፉት ዓመታት በተለየ ሁኔታ የአዲት ጥራት የሁሉም አዲት ፈፃሚ ልዩ ትኩረት እንዲያገኝ ተደርጎ የ2009 በጀት ዓመት ሂሳብ አዲት ዕቅድ ተነድፏል። በሌላም በኩል ከመጋቢት 2009 እስከ ጥር 2010 ድረስ 20 አዳዲስ የክዋኔ አዲቶችንና 8 የክትትል አዲቶችን በማከናወን 28 የክዋኔ አዲት ሪፖርቶችን ለማውጣት ታቅዷል። በተጨማሪም በ250 የመሠረታዊ አገልግሎት ተጠቃሚ በሆኑ ወረዳዎችና የሴክተር ቢሮዎች የተከታታይ አዲት በየሩብ ዓመቱ ለማከናወን እንደዚሁም አንድ ፕሮግራም

አቀፍ ኦዲት በገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ሚኒስቴር ደረጃ ለማካሄድ በእቅድ ተይዟል።

በሂሳብ ምርመራ አገልግሎት ኮርፖሬሽን እና

በግል ኦዲት ድርጅቶች የተከናወነ ኦዲት

180. የፌዴራል ዋና ኦዲተር መ/ቤት በማቋቋሚያ አዋጁ በተሰጠው ኃላፊነት ራሱ ከሚሰራው በተጨማሪ የመንግሥት የልማት ድርጅቶችን፣ ፕሮጀክቶችንና የዕርዳታ ሂሳቦችን በሂሳብ ምርመራ አገልግሎት ኮርፖሬሽን እና የሙያ ብቃት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት በተሰጣቸው የግል ኦዲት ድርጅቶች ኦዲት በማስደረግ ላይ ይገኛል። በዚህ መሠረት በኦዲት ድርጅቶቹ ኦዲት አስደርጎ በሚቀርቡ ሪፖርቶች መነሻነት አስፈላጊው የማሻሻያ እርምጃዎችን እንዲወሰዱ ለኦዲት ተደራጊ ድርጅቶች፣ ለሥራ አመራር ቦርድና ለተቆጣጣሪ መ/ቤቶች አስፈላጊው ማሳሰቢያ ተሰጥቷል።

181. በሂሳብ ምርመራ አገልግሎት ኮርፖሬሽን እና በግል የኦዲት ድርጅቶች በ2008 እና ሪፖርቱን ወቅታዊ ለማድረግ እስከ ታሕሳስ 30/2009 ዓ.ም በተከናወኑና ለመ/ቤታችን የደረሱን ኦዲቶች የታዩ ጎላ ጎላ ያሉ ግኝቶች በዋና ኦዲተር መ/ቤት ዘገባ ጥራዝ 2 ክፍል 3 በዝርዝር የቀረበ ስለሆነ ዝርዝሩን ከዚያው መመልከት ይቻላል።

ኦዲት የተደረጉ ድርጅቶችና ፕሮጀክቶች የሂሳብ መግለጫዎች ላይ የተሰጠ ኦዲት አስተያየት

182. በ2008 በጀት ዓመት እና ሪፖርቱን ወቅታዊ ለማድረግ እስከ ታሕሳስ 30/2009 ዓ.ም ኦዲት ተደርገው የተከናወኑና ከሐምሌ/2007 እስከ ጥር /2009 ዓ.ም አንድ ዓመት ተኩል ጊዜ ውስጥ(ቀደም ሲል እስከ ሰኔ 30 የደረሱንን ብቻ ነበር ሲቀርብ የነበረው) ሪፖርታቸው ለመ/ቤታችን የቀረቡ የመንግሥት የልማት ድርጅቶችና በሽርክና የተቋቋሙ ድርጅቶች 113 ሲሆኑ፣ በኢትዮጵያ መንግሥትና በአጋር ድርጅቶች የጋራ ትብብር የሚከናወኑ ፕሮጀክቶች ሂሳብ ኦዲት 192 በድምሩ 305(ይህ ቁጥር በጊዜው የሁለት እና ከዚያ በላይ በጀት ዓመት ሂሳባቸው ኦዲት የተደረገ ድርጅት ወይም ፕሮጀክት ውስጥ የቅርብ ዓመቱን እንደ አንድ ብቻ በመቁጠር የተወሰደ ነው) ናቸው።

183. በእነዚህ ሪፖርቶች ላይ የተሰጠው የአዲት አስተያየት ዓይነት ሲተነተን አጥጋቢ ሆነው በመገኘታቸው ነቀፌታ የሌለበት (Unqualified Opinion) 203፣ ከጥቂት ጉድለቶች ወይም ስህተቶች በስተቀር በአጠቃላይ አጥጋቢ ቢሆንም ነቀፌታ ያለበት (Qualified Opinion) 69 ፣አቋም ለመውሰድ እንደማይቻል በመግለፅ አስተያየት ያልተሰጠባቸው (Disclaimer Opinion) 29፣ አጥጋቢ ሆነው ባለመገኘታቸው የተቃዋሚ አስተያየት የቀረበባቸው (Adverse) 1፣ የአዲት አስተያየት ያልተሰጠበት ኢንቴሪም አዲት 2 እና ሌሎች 1 በድምሩ 305 ናቸው፡፡

184. በሌላም በኩል መ/ቤታችን ባለው መረጃ መሠረት ሂሳባቸውን ዘግተው አዲት ያላስደረጉ 50 የመንግሥት ልማት ድርጅቶች ይገኛሉ፡፡

የኮርፖሬሽኑ የዕቅድ ክንውን

185. በ2008 በጀት ዓመት መጀመሪያ በነበረው 143 (99 አዲተሮችና 44 ድጋፍ ሰጪ) የሰው ኃይል 260 አዲቶችን ለማከናወን አቅዶ 238 አዲቶችን ወይም ከዕቅዱ በታች 22 (8%) የፈጸመ ሲሆን ፤ ለዚህም ዋና ምክንያቱ በቁጥር 49 ረቂቅ አዲት ሪፖርቶች ለደንበኞች ተልከው በበጀት ዓመቱ መጨረሻ ምልሽ ያልተሰጠባቸው በመሆኑ ነው፡፡

የኮርፖሬሽኑ የፋይናንስ አንቅስቃሴ

186. ኮርፖሬሽኑ በ2008 በጀት ዓመት ከአዲት ሥራ አገልግሎት ብር 28,994,382.00 ገቢ ለማግኘት አቅዶ ብር 33,920,965.00 ገቢ አግኝቷል፡፡ በሌላም በኩል ብር 24,650,964.00 ወጪ ለማድረግ አቅዶ ብር 22,299,745.00 ወጪ ያደረገ ሲሆን፤ በበጀት ዓመቱ ብር 5,078,494.00 የተጣራ ትርፍ ሊያገኝ ችሏል፡፡

ማጠቃለያ

187. በሪፖርቱ እንደተመለከተው በ2008 በጀት ዓመት ሂሳብ ላይ የተካሄደው አዲት በሂሳብ ምርመራ አገልግሎት ኮርፖሬሽን እንደሚሰሩ የተያዙትን ጨምሮ የሁሉም የፌዴራል ባለበጀት መ/ቤቶች አዲት የተደረጉ በመሆኑ የፋይናንስና ህጋዊነት አዲት ዕቅዱን መቶ በመቶ መፈጸም የተቻለ ከመሆኑም በላይ

ባለፉት ዓመታት የተረጋገጠውን የ100.00% የኦዲት ሽፋን አፈጻጸም ለማስቀጠል ተችሏል።

188. የክዋኔ ኦዲት ዕቅድ አፈጻጸም ቢሆን 18 አዳዲስ የክዋኔ ኦዲትና 8 የክትትል ኦዲት በማከናወን 26 የክዋኔ ኦዲት ሪፖርት ለማውጣት ታቅዶ 18 አዳዲስ የክዋኔ ኦዲትና የ7 ክትትል ኦዲት ሪፖርቶችን ጨምሮ 25 የክዋኔ ኦዲት ሪፖርቶች ወጪ ተደርጓል። በቀሪው 1 የክትትል ኦዲት ምትክ ሌላ አዲስ የክዋኔ ኦዲት ተጀምሮ የተጠናቀቀ ሲሆን የመውጫ ስብሰባ ብቻ ባለመደረጉ ሪፖርቱ ወጪ አልሆነም። ይህን ማይጨምር የዕቅድ ክንውኑ 96.15% ነው።

189. የመሠረታዊ አገልግሎት ከለላ ኦዲትን በተመለከተ በ305 ወረዳዎችና የከተማ አስተዳደሮች እንዲሁም በክልልና ዞን ደረጃ በሚገኙ ፈጻሚ ሴክተር ቢሮዎች ኦዲቱን ለማከናወን ታቅዶ በ238 (78.00%) ወረዳዎችና የከተማ አስተዳደሮች እንዲሁም በክልልና ዞን ደረጃ በሚገኙ ፈጻሚ ሴክተር ቢሮዎች ኦዲቱ ተከናውኗል። በሌላ በኩል በዕቅድ ወቅት ያልታወቀና በዕቅድ ያልተያዘ ነገር ግን ለመንግሥት ለሚደረገው የገንዘብ ፍሰት የኦዲት ሪፖርቶችንን መሠረት የሚያደርገው በፍትሃዊ መሠረታዊ አገልግሎት ለሁሉ አቀፍ የዕድገት ተጠቃሚነት ፕሮግራም (Enhancing Shared Prosperity through Equitable Services - ESPES, Program for Result) የገንዘብ ፍሰት አመልካቾችን የማረጋገጥ ሥራ (Verification) በ64 ወረዳዎች በመከናወኑ አጠቃላይ ክንውኑን 302 ወረዳዎች ወይም የዕቅዱ 99.02% መፈጸም ተችሏል።

190. በአሁኑ ወቅት ሁሉም የፌዴራል መንግሥት ባለበጀት መ/ቤቶች በየዓመቱ ኦዲት እየተደረጉ በየተቋሙቱ የሚታዩ የፋይናንስ አስተዳደርና የንብረት አጠቃቀም ክፍተቶች እየተለዩ ቢሆንም በሚመለከታቸው መ/ቤቶች ተገቢው ትኩረት ተሰጥቶ እርምጃ በበቂ ደረጃ ባለመወሰዱ ከሞላ ጎደል በየዓመቱ ተመሳሳይ ጉዳዮች ግኝት ሆነው በመታየት ላይ ናቸው። በቂ ትኩረት ቢሰጣቸው ኖሮ እነዚህ ጉድለትና ክፍተቶች ሊታረሙ የሚችሉ ናቸው።

191. ስለሆነም የሚመለከታቸው ሁሉ የተጠናከረ ክትትል ሊያደርጉና ተገቢውን እርምጃ ሊወስዱ ይገባል። ዝርዝር የፋይናንስና ህጋዊነት ኦዲት ሪፖርቱና ዘገባ በሁለት ጥራዝ እንደዚሁም የእያንዳንዱ ክዋኔ ኦዲት ዝርዝር ሪፖርት ደግሞ በ24 ጥራዝ ተዘጋጅቶ ለተከበሩ አፈ-ጉባዔ የተላከ በመሆኑ ሪፖርቶቹን

በም/ቤቱ የመንግሥት ወጪ አስተዳደርና ቁጥጥር ጉዳዮች ቋሚ ኮሚቴና ሌሎችም ቋሚ ኮሚቴዎች ጭምር በጥልቀት ተመርምሮ እርምጃ ሊወሰድ ይገባል።

192. በዚህም ምክንያት እንዳለፉት ዓመታት ሁሉ በ2008 በጀት አመት ሂሳብ አዲትም ወቅት የውዝፍ ተሰብሳቢና ተከፋይ ሂሳቦች፣ ደንብና መመሪያን ሳይጠብቁ የሚፈጸሙ ግዥዎች፣ ከመንግሥት የግንባታዎች ፕሮጀክቶች ጋር በተያያዘ በወቅቱና በተያዘላቸው በጀት ያለመጠናቀቅ፣ ከመንግሥት ገቢ አተማመንና አሰባሰብ ጋር ተያይዞ በየዓመቱ የሚታዩ ተደጋጋሚ ችግሮችና ከውስጥ ገቢ አሰባሰብ፣ አጠቃቀምና ሪፖርት አደራረግ አንፃር የሚታዩ ችግሮች፣ እንደዚሁም በመንግሥት ንብረት አያያዘና አጠቃቀም ላይ የሚታዩ ችግሮች አሁንም ዋናኛ ግኝቶች ሆነው ተገኝተዋል። በመሆኑም እነዚህን ችግሮች በመጠኑም ቢሆን ሊያቃልሉ እንደሚችሉ የታመነባቸው የሚከተሉት የመፍትሄ ሃሳቦች ተጠቁሟል።

193. ተሰብሳቢና ተከፋይ ሂሳቦችን በተመለከተ የመጀመሪያው እርምጃ አዳዲስ ውዝፎች እንዳይፈጠሩ ጥብቅ የቁጥጥር ሥርዓት ተዘርግቶና መ/ቤቶች ሀላፊነት ወስደው እንዲፈጽሙ ማድረግና ሥርዓቱንም ለበጀት ጥያቄ እንደቅድመ ሁኔታ መጠቀም።

194. የቆዩ ተሰብሳቢና ተከፋይ ሂሳቦችን በተመለከተ ጊዜ ገደብ ተቀምጦ በተቀመጠው አሠራር መሠረት እንዲሰበሰብ ወይም እንዲከፈል ወይም እንዲወራረድ ወይም ከመዝገብ እንዲሠረዝ እንዲደረግ። ነገር ግን በዚህ መሠረት መፍትሄ ማምጣትካልተቻለ ለምን በተቀመጠው አሠራር ሂሳቦቹን መሰብሰብ ወይም መክፈል ወይም ማወራረድ ወይም ከመዝገብ መሠረዝ እንዳልተቻለ ዝርዝር መረጃ ተሰብስቦና ተጣርቶ ሌሎች አማራጭ እርምጃዎችን መውሰድ፤

195. ከመንግሥት ገቢ አተማመንና አሰባሰብ ጋር ተያይዞ የሚታዩ ችግሮችን በተመለከተ በጅምር ላይ ያሉ የቴክኖሎጂ አመራጮችን በማስፋት የታክስ መረጃ አያያዝና አስተዳደር ሥርዓት ማዘመን፣ የሽያጭ መመዝገቢያ መሣሪያ አጠቃቀም ማሳደግ፣ ያለደረሰኝ የሚደረጉ ግብይቶች በደረሰኝ ብቻ የሚሆኑበትን ሥርዓት አስገዳጅ ማድረግና መተግበር፣ ወደ ግብር መረብ

ያልገቡትን ማስገባት፤ ህጋዊ ያልሆኑ ንግዶችን ከንትሮባንድን ጨምሮ ቀጠይነትና ዘላቂ በሆነ ሥርዓት መቆጣጠር፤ በቀጣይነት የህብረተሰቡን ግንዛቤ ላይ መሥራት፤ የገቢ ሰብሳቢ ተቋሙትን አቅም መገንባት

196. ከግንባታ ጋር ተያይዞ የሚከተሉት እርምጃዎች ሊወሰዱ ይገባል፡፡ ሊሆን የሚገባው የመጀመሪያው እርምጃ ለፕሮጀክቶች በጀት ከመፈቀዱ በፊት በበቂ ጥናት ላይ የተመሠረተ፤ የተሟላና የተረጋገጠ ዲዛይን ያለቸው፤ እንዲሁም ግልፅና ተጨባጭ የትግበራ መርህ ግብር የተዘጋጀላቸው መሆኑን በማረጋገጥ ብቻ በጀት ሊፈቀድ ይገባል፡፡ በሁለተኛ ደረጃ ተጠያቂነትን የሚያረጋግጥ ጥብቅ የክትትልና የቁጥጥር ሥርዓት ኖሮአቸው ሊመሩ ይገባል፤ በሦስተኛ ደረጃ በማንኛውም የመንግሥት ግንባታ (በፌዴራልም ይሁን በክልል) ላይ የሚሳተፉ ተቋራጮችና አማካሪዎች አፈፃፀም (ከጥራትና ጊዜ ጭምር) በማዕከላዊ የዳታ ቋት ተቀምጦ አዳዲስ የግንባታ ኮንትራት ለመስጠት እንደ አንድ መሠረታዊ መስፈርት ጥቅም ላይ የሚውልበትን ሥርዓት መዘርጋትና መተግበር አሁን በግንባታ ፕሮጀክቶች አካባቢ የሚታዩትን ችግሮች በማቃለል ረገድ ጉልህ አስተዋፅኦ እንደሚያደርግ ይታመናል፡፡

197. በተመሳሳይ ሁኔታ ዕቃና አገልግሎት ለማቅረብ ውል ገብተው በተባለው ጥራትና ጊዜ የማያቀርቡትን አቅራቢዎች ለመቅጣት የተዘረጋ የአሠራር ሥርዓት ቢኖርም በብዙዎቹ የመንግሥት መ/ቤቶች ባለመተግበሩና አደገኛም በመሆኑ ይህን በማይተገብሩ መ/ቤቶችና ሀላፊዎች ላይ ተገቢው አስተዳደራዊና ህጋዊ እርምጃ እንዲወሰድ ማድረግ አሁን የሚታየውን ችግር ከመፍታት አንፃር ጠቀሜታው የጎላ በመሆኑ ተገቢው እርምጃ ሊወሰድ ይገባል፡፡

198. ከመስተንግዶ አገልግሎት ግዥ ጋር ተያይዞ ስታንዳርድ ያልወጣለት በመሆኑ መንግሥትን ከፍተኛ ወጭ እያስወጣ ይገኛል፡፡ በመሆኑም ምን ዓይነትና ደረጃ ያለቸው የመስተንግዶ አገልግሎቶች በየትኛው ደረጃ ይስተናገዱ የሚለውን በተመለከተ ደረጃ ቢወጣለቸውና የግዥ ዘዴውም ጭምር በተለየ ሁኔታ ቢዘረጋ በየዓመቱ ከዚህ ጋር ተያይዞ የሚነሱትን ክፍተቶች ለማረም የሚያስችል ይሆናል፡፡

199. የከፍተኛ ትምህርት ተቋማትን በተመለከተ ለበርካታ ኦዲት ግኝት እምብርት የሆኑት በተቋማቱ ከሚከናወኑት ግንባታዎች፤ የዕቃና የአገልግሎት ግዢዎችን

በተመለከተ ሌሎች አማራጮች ቢፈተሹና ከፍተኛ ትምህርት ተቋማቱ በመማር መስተማርና ምርምር ሥራ ላይ ብቻ አትኩረው እንዲሠሩ ቢደረግ። በሌላ በኩል ግልፅ ሥርዓት ባለመዘርጋቱ ወይም በሚመለከታቸው አካላት የጋራ ስምምነት ባለመደረሱ በየዓመቱ የሚታዩ የአዲት ግኝቶችን በተመለከተ ከፍተኛ ትምህርት ተቋማት፣ የትምህርት ሚኒስቴር፣ የፕብሊክ ሠርቪስና የሰው ሀብት ልማት ሚኒስቴር ከገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ሚኒስቴር ጋር ሆነው በአስቸኳይ መፍትሄ እንዲበጅለት ቢደረግ።

200. የመንግሥት ንብረት አያያዝን በተመለከተ መጠነኛ መሻሻል የሚታይ ቢሆንም የንብረት አወጋገድ ግን አሁንም ልዩ ትኩረት የሚሻ ጉዳይ ነው። በተለይ የኤሌክትሮኒክስ ዕቃዎች አወጋገድ በቂ ትኩረት ተሰጥቶት ባለቤቱም ኖሮት እየተሠራ አይደለም። የተለያዩ ኬሚካሎችም ከኤሌክትሮኒክስ ጋር ተመሳሳይ ነው። ሌሎችም ዕቃዎች ቢሆኑ በግዢና ንብረት ማስወገድ አገልግሎትና በተቋማቱ መካካል አንዱ በአንዱ ላይ በማሳበብ ንብረቶቹ ሳይወገዱ ከፍተኛ ክምችት በተለይ ከአዲስ አበባ ውጭ ባሉ መ/ቤቶች ይታያል። ስለሆነም የአገልግሎቱን አቅም በማሳደግ ወይም ለተወሰነ ጊዜም ቢሆን ሌሎች አማራጮችን ጭምር ማየቱ ጠቃሚ መሆኑ ይታመናል።

201. በየአመቱ ባደረግናቸው አዲቶች ያላግባብ የፈጸሙትን ክፍያ እንዲያስመልሱና ከተዘረጋው የመንግሥት የፋይናንስ አስተዳደር ሥርዓት ውጭ እየተፈጸሙ ያሉ ተግባራት እንዲያቋርጡ በተደጋገሚ አሳስቦን ያልፈጸሙ ተቋማትና በየደረጃው ያሉ ሀላፊዎቻቸው ህጋዊና አስተዳደራዊ እርምጃ በፍጥነት ሊወሰድባቸው ይገባል። ከዚህ አንጻር የገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ሚኒስቴር አሁን የጀመረውን በጎ ጅምርና ጥረት ሊጠናከር ይገባል። በሌሎች አካላትም ተጨባጭ እርምጃዎች ሊወሰድ ይገባል

202. መሻሻል ሲገባው አሁንም ያልተሻሻለው የባለበጀት መ/ቤቶች ሂሳብን በወቅቱና በተሟላ ሁኔታ ዘግቶ ለአዲት ያለማቅረብ ጉዳይ በአንክሮ ሊታይና ተገቢው እርምጃ የሚያሻው ጉዳይ ሆኖ ተገኝቷል። ይህ ጉዳይ የፋይናንስ፣ ግዢና ንብረት ተግባራትን ከሚያከናውኑ ሠራተኞችና ሀላፊዎች አቅምና አቅርቦትም ጋር የሚያያዝ ሆኖ ተገኝቷል። ስለሆነም ይህ ሁኔታ በዚህ መልክ ሊቀጥል ስለማይገባ በመካከለኛና በረጅሙ ጊዜ አቅም የመገንባትና አቅርቦቱን

የማሻሻል ጉዳይ ትኩረት ተሰጥቶት የሚመለከታቸው አካል ሊሠሩበት ይገባል። በአጭሩ ጊዜ ግን ይህ ጉዳይ የአዲት ጥራትና ጥልቀቱም ላይ ተፅዕኖ እያመጣ በመሆኑ በም/ቤቱም ሆነ በገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ሚኒስቴር ተገቢው አፋጣኝ እርምጃ ሊወሰድ ይገባል።

203. በመጨረሻም የሚደረገው አዲት የአሠራር ክፍተቶችን በማረም ተጠያቂነትንና መልካም አስተዳደርን በማስፈን ረገድ የበለጠ አስተዋፅኦ እንዲያደርግና እሴት እንዲጨምር በአዲት ማሻሻያ አስተያየቶች መሠረት ተገቢው እርምጃ እንዲወሰድ፤ ያላግባብ የተከፈለው የመንግሥት ገንዘብ እንዲመለስ፤ ከተዘረገው አሠራርና ሥርዓት ውጭ በመሆናቸው እንዲቋረጠ የተባሉት ተግባራት በፍጥነት እንዲቆሙ፤ አሠራርና ሥርዓት እንዲዘረጋላቸው የተባሉት እንዲፈጸሙ ሁሉም የሚመለከተው አካል ተገቢውን ግፊትና ክትትል እንዲያደርግ በድጋሚ እየጠየቅሁ በጥሞና ስላዳመጣችሁኝ ከልብ አመሠግናለሁ።

ሀ/ ሂሳባቸውን በወቅቱ ያልዘገኙና ዘገይተው ለአዲት ያቀረቡ መ/ቤቶች

ተ.ቁ	የመ/ቤቱ ስም	የሂሳብ ሪፖርት ለአዲት የቀረበበት ቀን
	የገቢዎችና ጉምሩክ መ/ቤቶች	
1	1 የገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን ዋና መ/ቤት	15/05/2009
	የፋይናንስና ኮሙኒኬሽን መ/ቤቶች	
2	1 ማዕከላዊ ስታትስቲክስ ኤጀንሲ	12/3/2009
3	2 የኢትዮጵያ ብሮድካስት ባለስልጣን	8/2/2009
4	3 የኢትዮጵያ ጨረራ መከላከያ ባለስልጣን	15/03/09
5	4 ፕሬስ ድርጅት	7/3/2009
6	5 ቤተመዛግብትና ቤተመጻሕፍት ኤጀንሲ	13/03/09
7	6 ብሄራዊ ፕላን ኮሚሽን	19/03/09
8	7 የመንግስት ግዥና ንብረት ማዕዘን አገልግሎት	3/4/2009
9	8 ባህልና ቱሪዝም ሚኒስቴር	23/03/09
10	9 ቅርስ ጥናትና ጥበቃ ባለስልጣን	30/2/09
11	10 ብሔራዊ የአደጋ ስጋት ስራ አመራር	29/02/09
12	11 የገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ሚ/ር የፌዴራል መንግስት የተጠቃለለ ገቢና ወጪ ሂሳብ	
	የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት	
13	1 ትምህርት ሚኒስቴር	3/5/2009
14	2 መቀሌ ዩኒቨርሲቲ	8/3/2009
15	3 ባህርዳር ዩኒቨርሲቲ	17/02/09
16	4 ሀዋሳ ዩኒቨርሲቲ	19/03/09
17	5 ሐረማያ ዩኒቨርሲቲ	15/04/09
18	6 አርባ ምንጭ ዩኒቨርሲቲ	5/2/2009
19	7 አምቦ ዩኒቨርሲቲ	1/2/2009
20	8 ዲላ ዩኒቨርሲቲ	20/03/09
21	9 ወለጋ ዩኒቨርሲቲ	13/03/09
22	10 አክሱም ዩኒቨርሲቲ	2/2/2009
23	11 ሚዛን-ቴፒ ዩኒቨርሲቲ	15/02/09
24	12 ድሬዳዋ ዩኒቨርሲቲ	15/02/09
25	13 ሠመራ ዩኒቨርሲቲ	15/02/09
26	14 የፖሊሲ ጥናትና ምርምር ማዕከል	20/02/09
27	15 አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ	3/4/2009

ተ.ቁ		የመ/ቤቱ ስም	የሂሳብ ሪፖርት ለአዲት የቀረበበት ቀን
		የልማትና ማህበራዊ መ/ቤቶች	
28	1	የእርሻና ተፈጥሮ ሀብት ሚኒስቴር	23/5/2009
29	2	የማዕድን፣ ነዳጅና ተፈጥሮ ጋዝ ሚኒስቴር	7/2/2009
30	3	የጤና ጥበቃ ሚኒስቴር	10/2/2009
31	4	የከተማ ልማትና ቤቶች ሚኒስቴር	19/3/2009
32	5	የውሃ፣ መስኖና ኤሌክትሪክ ሚኒስቴር	3/2/2009
33	6	የዱር እንስሳት ልማትና ጥበቃ ባለሥልጣን	14/2/ 2009
34	7	የአባይ ተፋሰስ ባለሥልጣን	10/2/2009
35	8	የአዋሽ ተፋሰስ ባለሥልጣን	10/2/2009
36	9	የኢትዮጵያ ጤና መድኃኒን ኤጀንሲ	14/3 2009
37	10	የስምጥ ሸለቆ ሐይቆች ተፋሰስ ባለሥልጣን	10/2/2009
38	11	የእንስሳትና ዓሣ ሀብት ልማት ሚኒስቴር	17/5/2009
39	12	የኢትዮጵያ ኮንስትራክሽን ፕሮጀክት ማኔጅመንት ኢንስቲትዩት	12/4/2009
		የአቅም ግንባታ መ/ቤቶች	
40	1	አሶሳ የኒቨርስቲ	10/4/2009
41	2	ወልቂጤ የኒቨርስቲ	15/02/09
42	3	ዋቸሞ የኒቨርስቲ	19/03/09
43	4	ሳይንስና ቴክ.ሚ/ር.	26/03/09
44	5	ቡሌ ሆራ የኒቨርስቲ	19/05/09
45	6	የፕብሊክ ሰርቪስና የሰው ሀብት ልማት ሚ/ር	15/05/09
46	7	የኢ.አ.ሳይንስና ቴክ. የኒ.	18/04/09
47	8	የሀገር አቀፍ የትምህርት ምዘናና ፈተናዎች ኤጀንሲ	15/03/09
48	9	የኢትዮጵያ የብዝሃ ሕይወት ኢንስቲትዩት	7/4/2009
49	10	የኢትዮጵያ ካይዘን ኢንስቲትዩት	2/2/2009
50	11	የብሔ. የቆላ ዝንብና ገንዲ በሽታ መቆ/ና ማጥፊያ ኢ.	12/3/2009
51	12	ወልዲያ የኒቨርስቲ	25/02/09
52	13	ቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኢንስቲትዩት	10/4/2009
53	14	ቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኤጀንሲ	19/3/09
54	15	የሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚ/ር	17/04/09
55	16	የአካባቢ፣ የደንና የአየር ንብረት ለውጥ ሚ/ር	9/5/2009
		የንግድና አስተዳደር መ/ቤቶች	
56	1	የሀገር መከላከያ ሚኒስቴር	24/4/09
57	2	ብሔራዊ የመረጃና ደህንነት አገልግሎት	3/5/2009
58	3	ንግድ ሚኒስቴር	2/3/2009
59	4	የኢትዮጵያ ሰብዓዊ መብት ኮምሽን	2/2/2009
60	5	የኢትዮጵያ ዜና አገልግሎት	26/3/09

ተ.ቁ		የመ/ቤቱ ስም	የሂሳብ ሪፖርት ለአዲት የቀረበበት ቀን
61	6	የፌዴራል ማረሚያ ቤቶች አስተዳደር	24/2/2009
62	7	የህዝብ እንባ ጠባቂ ተቋም	21/2/2009
63	8	የኢትዮጵያ አክሪዲቲቭን ጽ/ቤት	14/2/2009
64	9	የኢንፎርሜሽን መረብ ደህንነት ኤጀንሲ	8/3/2009
65	10	የኬሚካልና ኮንስትራክሽን ግብዓቶች ልማት ኢንስቲትዩት	9/2/2009
66	11	የፌዴራል ፖሊስ ኮሚሽን	13/03/2009
67	12	የብሔራዊ ምርጫ ቦርድ ጽ/ቤት	24/05/2009
68	13	የፌዴራል የሥነ ምግባርና ፀረ-ሙስና ኮሚሽን	23/02/2009
69	14	የፌዴራል በጎ አደራጎት ድርጅቶችና ማህበራት ኤጀንሲ	2/3/2009
70	15	የኢትዮጵያ ኢንሽራንስ መንግሥት ኮሚሽን	13/4 /2009
71	16	ጠቅላይ ፍ/ቤት	21/4/2009
72	17	የታላቁ ሕዳሴ ግድብ ግንባታ ሕዝባዊ ተሳትፎ አስተባባሪ ምክር ቤት ጽ/ቤት	23/02/2009

በ2008ና ባለፉት ሶስት አዲቶች ሂሳባቸው የጎሳ ችግር ያለበት በመሆኑ ተቀባይነት የሚያሳጣ አስተያየት የተሰጣቸው/ጸ/ ወይም አስተያየት ለመስጠት ያልተቻለባቸው መ/ቤቶች/ጸጸ/

ተ.ቁ	የመ/ቤቱ ስም	2008	2007	2006	2005
	የአቅም ግንባታ መ/ቤቶች				
1	ቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኢንስቲትዩት	XX			
	የፋይናንስና ኮሙኒኬሽን መ/ቤቶች				
2	የቅርስ ጥናትና ጥበቃ ባለስልጣን	XX			
	የንግድና አስተዳደር መ/ቤቶች				
3	ሀገር መከላከያ ሚኒስቴር	XX	XX	XX	XX
4	የብሔራዊ መረጃ ደህንነት አገልግሎት	XX	XX	X	X
	የፋይናንስና ኮሙኒኬሽን መ/ቤቶች				
5	የኢትዮጵያ ጨረራ መከላከያ ባለስልጣን	X			
6	የባህልና ቱሪዝም ሚኒስቴር	X			
7	የመንግሥት ግዥና ንብረት ማስወገድ አገልግሎት	X			
8	የገቢዎችና ጉምሩክ መ/ቤቶች	X			
9	የገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን	X	X	X	X
10	የልማትና ማህበራዊ መ/ቤቶች	X			
11	የእርሻና ተፈጥሮ ሀብት ሚኒስቴር	X	X	X	X
12	የኢትዮጵያ መድኃኒት አስተዳደርና ቁጥጥር ባለሥልጣን	X	X	X	
13	የብሔራዊ ሜትሮሎጂ ኤጀንሲ	X			
14	የማዕድን፣ ነዳጅና የተፈጥሮ ኃዘ ሚኒስቴር	X			
15	የአማካኤል የአዕምሮ ስፔሻላይዝድ ሆስፒታል	X			
16	የኢትዮጵያ ጂኦሎጂካል ሰርቪድ	X			
17	የቅዱስ ጴጥሮስ ሆስፒታል	X			
18	የቅዱስ ጳውሎስ ሆስፒታል ሚሊኒየም ሜዲካል ኮሌጅ	X	X	X	
	የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት	X			
19	ድሬዳዋ ዩኒቨርሲቲ	X	X	X	

ተ.ቁ	የመ/ቤቱ ስም	2008	2007	2006	2005
20	ሠመራ ዩኒቨርሲቲ	X			
21	ጅማ ዩኒቨርሲቲ	X	X	X	X
22	ሚዛን-ቴፒ ዩኒቨርሲቲ	X	X	X	XX
23	ሐረማያ ዩኒቨርሲቲ	X			
24	አክሱም ዩኒቨርሲቲ	X			
25	ባህርዳር ዩኒቨርሲቲ	X	X	XX	XX
26	ደብረማርቆስ ዩኒቨርሲቲ	X	X	XX	X
27	ጎንደር ዩኒቨርሲቲ	X	X	X	X
28	ወሎ ዩኒቨርሲቲ	X	X	XX	X
29	ጋምቤላ ዩኒቨርሲቲ	X			
30	ትምህርት ሚኒስቴር	X			
31	አርባ ምንጭ ዩኒቨርሲቲ	X	X	X	XX
32	ወላይታ ዩኒቨርሲቲ	X	X	X	X
33	ሀዋሳ ዩኒቨርሲቲ	X	XX	XX	
34	ዲላ ዩኒቨርሲቲ	X	X	XX	
35	ወለጋ ዩኒቨርሲቲ	X			
36	አምቦ ዩኒቨርሲቲ	X			
37	ደብረብርሃን ዩኒቨርሲቲ	X			
38	መቀሌ ዩኒቨርሲቲ	X	X	X	X
39	አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ	X			
	የአቅም ግንባታ መ/ቤቶች	X			
40	የሆቴልና ተራዝም ሥራ ማሰልጠኛ ኢ/ት.	X			
41	አሶሳ ዩኒቨርሲቲ	X			
42	ወልቂጤ ዩኒቨርሲቲ	X			
43	ዋቸሞ ዩኒቨርሲቲ	X	XX	X	
44	ሳይንስና ቴክ.ሚ/ር.	X			
45	ቡሌ ሆራ ዩኒቨርሲቲ	X	X	XX	
46	የአ.አ. ሳይንስና ቴክ. ዩኒቨርሲቲ	X			
47	የኢትዮጵያ የብዝሃ ሕይወት ኢንስቲትዩት	X	X		
48	አዳማ ሣይንስና ቴክኖሎጂ ዩኒቨርሲቲ	X	X	X	XX
49	አዴግራት ዩኒቨርሲቲ	X			
50	ደብረ ታቦር ዩኒቨርሲቲ	X			
51	ወልዲያ ዩኒቨርሲቲ	X			
52	የሳይንስና ቴክኖሎጂ መረጃ ማዕከል	X			
53	የኢትዮጵያ ሲቪል ሰርቪስ ዩኒቨርሲቲ	X			
54	የመቱ ዩኒቨርሲቲ	X			
	የንግድና አስተዳደር መ/ቤቶች	X			
55	የፌዴራል አርብቶ አደር ልማት ጉዳዮች ሚኒስቴር	X			
56	የፌዴራል ፖሊስ ኮሚሽን	X			

ተ.ቁ	የመ/ቤቱ ስም	2008	2007	2006	2005
57	የፌዴራል ጥቃቅንና አነስተኛ ኢንተርፕራይዞች ልማት ኤጀንሲ	X			
58	የፌዴራል በጎ አደራጎት ድርጅቶችና ማህበራት ኤጀንሲ	X			
59	የኢትዮጵያ ኢንቨስትመንት ኮሚሽን	X			
60	የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት	X			
61	የውጪ ጉዳይ ሚኒስቴር	X	X	X	X

የ2008 በጀት ዓመት አዲት ሪፖርት ማሻሻያ ሀሳብ አተገባበር የመርሃ ግብር እስከ ሚያዝያ 30/2009 የላኩ እና ያልላኩ መ/ቤቶች

ተ. ቁ.	የመ/ቤቱ ስም	መርሃ ግብር የላኩ	መርሃ ግብር ያልላኩ
	የአቅም ግንባታ መ/ቤቶች		
1	የትምህርት ስትራቴጂ ማዕከል.		X
2	የፋይናንስ ደህንነት መረጃ ማዕከል		X
3	የኢት.ልማት ምርምር ኢንስቲትዩት.		X
1	የሆቴልና ቱሪዝም ሥራ ማሰልጠኛ ኢ/ት.	X	
4	የፍትህና የሕግ ሥርአት ምርምር ኢንስቲትዩት		X
5	አሶሳ ዩኒቨርሲቲ		X
6	ወልቂጤ ዩኒቨርሲቲ		X
2	ዋቸሞ ዩኒቨርሲቲ	X	
7	ሳይንስና ቴክ.ሚ/ር.		X
3	ቡሌ ሆራ ዩኒቨርሲቲ	X	
8	የፕብሊክ ሰርቪስና የሰው ሀብት ልማት ሚ/ር		X
9	የኢ.አ.ሳይንስና ቴክ. ዩኒቨርሲቲ		X
4	የመገናኛና ኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ሚኒስቴር	X	
10	የኢትዮጵያ የብዝሃ ሕይወት ኢንስቲትዩት		X
11	የቆዳ ኢንዱስትሪ ልማት ኢንስቲትዩት		X
12	የሀገር አቀፍ የትምህርት ምዘናና ፈተናዎች ኤጀንሲ		X
5	የኢትዮጵያ ምርት ገበያ ባለሥልጣን	X	
6	የኢትዮጵያ ካይዘን ኢንስቲትዩት	X	
13	የምግብ መጠጥና ፋርማሲዩቲካል ኢንዱስትሪ ልማት ኢንስቲትዩት		X
14	የብሔራዊ የቆላ ዝንብና ገንዲ በሽታ መቆጣጠሪያና ማጥፊያ ኢንስቲትዩት		X
15	የብረታ ብረት ኢንዱስትሪ ልማት ኢንስቲትዩት		X
16	የሳይንስና ቴክኖሎጂ መረጃ ማዕከል		X
17	የኢትዮጵያ ሲቪል ሰርቪስ ዩኒቨርሲቲ		X
18	የመቱ ዩኒቨርሲቲ		X
19	የፍትህ አካላት ባለሙያዎች የሥልጠና ማዕከል		X
20	አዳማ ሣይንስና ቴክኖሎጂ ዩኒቨርሲቲ		X
21	አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ		X

ተ. ቁ.	የመ/ቤቱ ስም	መርሃ ግብር የላኩ	መርሃ ግብር ያልላኩ
7	ደብረ ታቦር ዩኒቨርሲቲ	X	
22	ወልዲያ ዩኒቨርሲቲ		X
8	የእንስሳት መድኃኒትና መኖ አስተዳደር ቁጥጥር ባለሥልጣን	X	
23	ቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኢንስቲትዩት		X
9	የኢትዮጵያ የአካባቢና የደን ምርምር ኢንስቲትዩት	X	
10	የኢትዮጵያ ጨርቃጨርቅ ኢንዱስትሪ ልማት ኢንስቲትዩት	X	
11	ቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ሥልጠና ኤጀንሲ	X	
24	የሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚ/ር		X
25	የአካባቢ፣ የደንና የአየር ንብረት ለውጥ ሚ/ር		X
	የልማትና ማህበራዊ መ/ቤቶች		
12	የጤና ጥበቃ ሚኒስቴር	X	
13	የኢትዮጵያ ምግብ ፣ መድኃኒትና ጤና ክብካቤና ቁጥጥር ባለሥልጣን	X	
14	የማዕድን፣ ነዳጅና ተፈጥሮ ጋዝ ሚኒስቴር	X	
15	የትራንስፖርት ሚኒስቴር	X	
16	የአማኑኤል የአዕምሮ ስፔሻላይዥ ድ ሆስፒታል	X	
17	የኢንዱስትሪ ሚኒስቴር	X	
26	የሆርቲካልቸር ልማት ኤጀንሲ		X
18	የኢትዮጵያ ጂኦሎጂካል ሰርቪዬ	X	
19	የስትራተጂክ መጠባበቂያ ምግብ ክምችት ኤጀንሲ	X	
27	የኢትዮጵያ ኢነርጂ ባለሥልጣን		X
28	የአባይ ተፋሰስ ባለሥልጣን		X
20	የቅዱስ ጴጥሮስ ሆስፒታል	X	
21	የአለርት ማዕከል	X	
22	የስምጥ ሸለቆ ሐይቆች ተፋሰስ ባለሥልጣን	X	
29	የእንስሳትና ዓሣ ሀብት ልማት ሚኒስቴር		X
30	የኮንስትራክሽን ሚኒስቴር		X
31	የኢትዮጵያ ኮንስትራክሽን ፕሮጀክት ማኔጅመንት ኢንስቲትዩት		X
23	የብሄራዊ ደም ባንክ አገልግሎት	X	
32	የኢትዮጵያ ጤና መድኃኒት ኤጀንሲ		X
33	የዱር እንስሳት ልማትና ጥበቃ ባለሥልጣን		X
34	የከተማ ልማትና ቤቶች ሚኒስቴር		X
35	የብሔራዊ ሜትሮሎጂ ኤጀንሲ		X

ተ. ቁ.	የመ/ቤቱ ስም	መርሃ ግብር የላኩ	መርሃ ግብር ያልላኩ
24	ቅዱስ ጳውሎስ ሆስፒታል ሚሊኒየም ሜዲካል ኮሌጅ	X	
	የገቢዎችና ጉምሩክ መ/ቤቶች		
25	ሞጆ ገቢዎችና ጉምሩክ ቅ/ጽ/ቤጽ	X	
26	ምህራብ ኢ.አ መካከለኛ ግብር ከፋዮች ቅ/ት/ቤት	X	
	የንግድና አስተዳደር መ/ቤቶች		
27	የሀገር መከላከያ ሚኒስቴር	X	
	36 የብሔራዊ መረጃ ደህንነት አገልግሎት		X
	37 የንግድ ውድድርና የሸማቾች ጥበቃ ባለስልጣን		X
	38 የታላቁ ሕዳሴ ግድብ ግንባታ ሕዝባዊ ተሳትፎ አስተባባሪ		X
	39 የብሔራዊ ምርጫ ቦርድ ጽ/ቤት		X
	40 የሰነዶች ማረጋገጫና ምዝገባ ኤጀንሲ		X
	41 የኢንፎርሜሽን መረብ ደህንነት ኤጀንሲ		X
	42 የፌዴራል ማረሚያ ቤቶች አስተዳደር		X
	43 የወሳኝ ኩነት ምዝገባ ኤጀንሲ		X
	44 የኢትዮጵያ የደረጃዎች ኤጀንሲ		X
	45 ንግድ ሚኒስቴር		X
	46 የፌዴራል አርብቶ አደር ልማት ጉዳዮች ሚኒስቴር		X
	47 የፌዴራል ፖሊስ ኮሚሽን		X
	48 የፌዴራል ጥቃቅንና አነስተኛ ኢንተርፕራይዞች ልማት ኤጀንሲ		X
	49 የበጎ አደራጎት ድርጅቶችና ማህበራት ኤጀንሲ		X
	50 የኢትዮጵያ ኢንቨስትመንት ኮሚሽን		X
	51 የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት		X
	የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት		
	52 ድሬዳዋ የኒቨርሲቲ		X
28	ሠመራ የኒቨርሲቲ	X	
	53 ጅማ የኒቨርሲቲ		X
	54 ሚዛን-ቴፒ የኒቨርሲቲ		X
	55 ሐረማያ የኒቨርሲቲ		X
29	አክሱም የኒቨርሲቲ	X	
	56 ባህርዳር የኒቨርሲቲ		X
30	ደብረማርቆስ የኒቨርሲቲ	X	
31	ጎንደር የኒቨርሲቲ	X	
	57 ወሎ የኒቨርሲቲ		X
32	ትምህርት ሚኒስቴር	X	
33	አርባ ምንጭ የኒቨርሲቲ	X	
34	ወላይታ የኒቨርሲቲ	X	
	58 ዲላ የኒቨርሲቲ		X

ተ. ቁ.	የመ/ቤቱ ስም	መርሃ ግብር የላኩ	መርሃ ግብር ያልላኩ
35	ወለጋ ዩኒቨርሲቲ	X	
	59 አምቦ ዩኒቨርሲቲ		X
	60 ደብረ-ብርሃን ዩኒቨርሲቲ		X
	61 መቀሌ ዩኒቨርሲቲ		X
36	መደወላቡ ዩኒቨርሲቲ	X	
	62 አርሲ ዩኒቨርሲቲ		X
37	ጅግጅጋ ዩኒቨርሲቲ	X	
	63 የከፍተኛ ትምህርት ጥራትና አግባብነት ኤጀንሲ		X
	64 የፖሊሲ ጥናትና ምርምር ማዕከል		X
38	ጋምቤላ ዩኒቨርሲቲ	X	
	የፋይናንስና ኮሙኒኬሽን መ/ቤቶች		
	65 የኢትዮጵያ ጨረራ መከላከያ ባለስልጣን		X
39	የባህልና ቱሪዝም ሚኒስቴር	X	
40	የመንግሥት ግዥና ንብረት ማስወገድ አገልግሎት	X	
41	የማዕከላዊ ስታቲስቲክስ ኤጀንሲ	X	
	66 የኢትዮጵያ ብሮድ ካስቲንግ ኮርፖሬሽን		X
	67 የመንግሥት ኮሙኒኬሽን ጉዳዮች ጽህፈት ቤት		X
	68 የሴቶች፣ ህፃናትና ወጣቶች ጉዳይ ሚኒስቴር		X
	69 የገንዘብና ኢኮኖሚ ትብብር ሚኒስቴር በጀት		X
42	የኢትዮጵያ ፕሬስ ድርጅት	X	
43	የመለስ ዜናዊ አመራር አካዳሚ	X	
	70 የህዝብ ተወካዮች ም/ቤት		X
	71 የውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት		X
44	የህብረት ስራ ኤጀንሲ	X	
	72 የወጣቶችና ስፖርት አካዳሚ		X
	73 ጠቅላይ ሚኒስትር ጽ/ቤት		X
45	የቤተ መንግሥት አስተዳደር	X	
46	የኢትዮጵያ ካርታ ሥራ ኤጀንሲ	X	
	74 የብሔራዊ ቤተመግባብትና ቤተመጻሕፍት ኤጀንሲ		X
	75 የመድን ፈንድ አስተዳደር ኤጀንሲ		X
	76 የብሔራዊ ስነ-ልቦና ኢንስቲትዩት		X
	77 የፕሬዘዳንት ጽህፈት ቤት		X
47	የኢትዮጵያ ብሮድካስት ባለሥልጣን	X	
	78 የኢትዮጵያ ቱሪዝም ድርጅት		X
48	የፌዴሬሽን ም/ቤት	X	

ተ. ቁ.	የመ/ቤቱ ስም	መርሃ ግብር የላኩ	መርሃ ግብር ያልላኩ
79	ብሔራዊ አደጋ ስጋትና ስራ አመራር ኮሚሽን		x
49	የቅርስ ጥናትና ጥበቃ ባለስልጣን	x	
50	ብሔራዊ ፕላን ኮሚሽን	x	

አባሪ - 4

**የ2008/9 አዲት ዓመት የክዋኔ አዲት ሪፖርት
የመርሃ ግብር እስከ ሚያዝያ 30/2009 የላኩ እና
ያልላኩ መ/ቤቶች ዝርዝር**

ተ. ቁ.	የመ/ቤቱ ስም	መርሃ ግብር የላኩ	መርሃ ግብር ያልላኩ
1	የመንግስት ግዥና ንብረት ማስወገድ አገልግሎት	x	